

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

**МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФОЛЬКЛОРУ
ПІД ЧАС УРОКУ ТЕХНІКИ ТА ЇХ ПЛИВ НА РОЗВИТОК
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ 1-4 КЛАСІВ**

ДОБОШ ОЛЕКСАНДРА ЄВГЕНІВНА

Студентка ІІ-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Романюк Катерина Олександрівна,

канд. пед. наук, доцент

Консультант:

Габода Єва Бейлівна,

ст. викладач

Завідувач кафедрою:

Біда Олена Анатоліївна,

доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2021

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ

Кафедра педагогіки та психології

Магістерська робота

**МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ФОЛЬКЛОРУ
ПІД ЧАС УРОКУ ТЕХНІКИ ТА ЇХ ПЛИВ НА РОЗВИТОК
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ УЧНІВ 1-4 КЛАСІВ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка ІІ-го курсу

Добош Олександра Євгенівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: **Романюк Катерина**

Олександрівна,

канд. пед. наук, доцент

Консультант: **Габода Єва Бейлівна,**

ст. викладач

Рецензент: **Кучай Тетяна П.,**

д-р. пед. н., доцент

Берегове
2021

**II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Pedagógia és Pszichológia Tanszék**

**A NÉPHAGYOMÁNY BEILLESZTHETŐSÉGE A TECHNIKA
ÓRÁKON ÉS ANNAK SZEREPE A TANULÓK
IDENTITÁSFEJLESZTÉSÉBEN, 1-4 OSZTÁLYBAN**

Magiszteri munka

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: **Dobos Alexandra**

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: **Romanyuk Katerina,**

a pedagógiai tudományok kandidátusa, docens

Konzulens tanár: **Gabóda Éva,**

adjunktus

Recenzens: **Kucsáj Tetyjana,**

a pedagógiai tudományok doktora, docens

Зміст

Вступ	6
I. МОЖЛИВІСТЬ ВКЛЮЧЕННЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ НА УРОКАХ ТЕХНІКИ	8
1.1. Державний стандарт України про базову освіту.....	9
1.2. Зміст та структура предмету техніки в Україні, згідно з НУШ.....	15
1.3. Зміст та структура предмету техніки в Угорщині.....	18
1.4. Можливість включення народних традицій в рамках уроку техніки.....	20
II. НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ ТА РОЗВИТОК ІДЕНТИЧНОСТІ НА ЗАКАРПАТТІ	29
2.1. Краєзнавство: закарпатсько-угорське населення, цінності	29
2.2. Взаємозв'язок ідентичності та народної традиції	35
2.3. Викладання етнографії, ознайомлення з народними традиціями у школі	38
III. МОЖЛИВІСТЬ ІНТЕГРАЦІЇ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ ТА МОЖЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІДЕНТИЧНОСТІ НА УРОКАХ ТЕХНІКИ У 1-4-ИХ КЛАСАХ У ШКОЛАХ ЗАКАРПАТТЯ, В СВІТЛІ ОПИТУВАННЯ	41
3.1. Мета, своєчасність та гіпотези дослідження	41
3.2. Умови опитування.....	43
3.3. Врахування результатів та висновків	45
3.4. Аналіз результатів дослідження, висновки	69
Висновки	71
Резюме	73
Список використаних джерел	74
Додаток	79

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
I. NÉPHAGYOMÁNYOK BEILLESZTHETŐSÉGE A TECHNIKA ÓRÁKON	8
1.1. Ukrajna állami szabványa az alapszintű oktatásról.....	9
1.2. A technika tantárgy tartalma, szerkezeti felépítése Ukrajnában, a NUS szerint	15
1.3. A technika tantárgy tartalma, szerkezeti felépítése Magyarországon	18
1.4. A néphagyományok beilleszthetősége a technika óra keretébe.....	20
II. NÉPHAGYOMÁNYOK ÉSIDENTITÁSFEJLESZTÉS KÁRPÁTALJÁN	29
2.1. Hazai honismeret: Kárpátalja magyar lakossága, értékei.....	29
2.2. Az identitás és a néphagyomány kapcsolata.....	35
2.3. Néprajztanítás, néphagyomány ismertetés az iskolában	38
III. A NÉPHAGYOMÁNY BEILLESZTHETŐSÉGE ÉS IDENTITÁSFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI A TECHNIKA TANÓRÁKON 1-4. OSZTÁLYBAN, KÁRPÁTALJA ISKOLÁIBAN, KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS TÜKRÉBEN	41
3.1. A kutatás célja, időszerűsége, hipotézisei.....	41
3.2. A felmérés körülményei	43
3.3. Eredmények, következtetések levonása	45
3.4. A kutatás eredményeinek elemzése, a következtetések levonása	69
Összegzés	71
Rezümé	73
Felhasznált irodalom	74
Melléklet	79

Bevezetés

Diplomadolgozatunkban a néphagyományok beilleszthetőségét tanulmányozzuk a technika órákon és azok szerepét a tanulók identitásfejlesztésében, 1-4. osztályban.

Azért választottuk ezt a témát, mert úgy gondoljuk, hogy nagyon fontos a néphagyományok megőrzése és továbbadása az iskolás korban, ugyanis a hagyományoknak nagy szerepük van a tanulók identitásfejlesztésében. Mivel a gyerekek külön néprajzi ismereteket alsó tagozatban nem tanulnak, ezért úgy véljük, hogy a technika óra is számos lehetőséget nyújt ezen ismeretek továbbadására.

A tanulók identitásfejlesztésében fontos szerepet tölt be a néphagyomány, a mai modern korban főként, a többi tantóra mellett a technika óra jó lehetőségeket kínálhat e cél elérésének érdekében.

Célunkként azt tűztük ki, hogy rávilágítsunk a néphagyományok megőrzésének, továbbadásának fontosságára alsó tagozatban. Kérdőíves kutatás által szeretnénk megvizsgálni a néphagyományok beilleszthetőségét a technika órákon, illetve szeretnénk bemutatni, hogy hogyan és milyen mélységekig tudják a pedagógusok kihasználni a technika órák nyújtotta lehetőségeket az identitásfejlesztésre.

Dolgozatunk megvalósításához kétféle kutatási módszert alkalmaztunk: ezek a dokumentumelemzés (szakirodalmi feltárás), illetve kérdőíves lekérdezés voltak. A kérdőíves tényfeltárás az iskolákban dolgozó pedagógusok véleményét, hozzáállását vizsgálta: a hagyományörzés oktatásban betöltött szerepére, megvalósításának lehetőségeire, valamint az identitásfejlődésre gyakorolt hatásának vizsgálatára fókuszált. A probléma megvizsgálásának a kiindulópontja az a feltevés, miszerint a néphagyomány ismeretanyagának tananyagba való beillesztése jelentősen fejleszti a tanulók nemzeti identitástudatát; a pedagógus hivatásában megnyilvánuló identitástudata a tanulókra érezhető hatással van; alsó tagozatban a technika órákon számos lehetőség nyílik a magyar néphagyományok átadására, ezáltal a tanulók identitásfejlesztésére (a tananyag nyújtotta lehetőségeken túl is); a pedagógusok fontosnak tartják a tanulók nemzeti identitástudatának fejlesztését, és ezt különféle módokon segítik elő.

A dolgozatunkban fontosnak tartjuk bemutatni a néphagyományok beilleszthetőségét a technika órákon; Ukrajna állami szabványát az alapszintű oktatásról; a technika tantárgy tartalmát, szerkezeti felépítését Ukrajnában és Magyarországon; Kárpátalja magyar lakosságát és értékeit; az identitás és a néphagyomány kapcsolatát; szó kerül a

néprajztanításról, néphagyomány ismertetésről iskolásoknak. Továbbá ebben a fejezetben mutatjuk be a kutatásunkat. A felmérésben a Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban dolgozó pedagógusok véleményét kérdeztük ki kérdőíves módszer segítségével arról, hogy milyen véleménnyel vannak a néphagyomány beilleszthetőségéről a technika órákon és annak szerepéről a tanulók identitásfejlesztésében, 1-4 osztályban.

A szakirodalmak felkutatása során igyekeztünk elsődleges forrásokat felhasználni, például amelyek az ukrajnai iskolareform jelenlegi helyzetét tárják fel. Legfontosabb szakirodalmak közé szeretnénk sorolni Barna Gábor (2011) *Kultúra és identitás* című könyvét, mely az identitás és a néphagyományok kapcsolatának megértésében segítette a munkánkat. Pásztor Enikő (2019) szemléltette, hogy a gyerekek mely életkorban milyen széles látókörrel rendelkeznek a nemzeti identitással kapcsolatban, továbbá Barsi Ernő (1992) mutat rá arra, hogy miért van szükségük néprajzi, néphagyományi ismeretekre a gyerekeknek.

Dolgozatunkat ajánljuk azon pedagógusoknak, akik szeretnék a technika tananyagba belecsempészni a néphagyományi, néprajzi ismereteket és ezzel együtt fejleszteni a gyerekek nemzeti identitástudatát is.

I. NÉPHAGYOMÁNYOK BEILLESZTHETŐSÉGE A TECHNIKA ÓRÁKON

„Nemcsak nyelvében él a nemzet, hanem néphagyományában is.”

Györffy István

(Paládi-Kovács, 2015)

A korban, amelyben élünk, sajnos, a családi modellek, a társadalmi modernizálódás következtében kevésbé tudják biztosítani a gyermekek számára a belenevelődés környezetét, s így a hagyományok, szokások, nagyszüleink által még megélt tapasztalatok, élmények kezdenek feledésbe merülni. Ezen értékeknek a továbbadása mindinkább az intézményes oktatás – nevelés feladatává válik, és nagy felelősség hárul a pedagógusokra (Faragó, 2015). Kiemelten fontosnak tartjuk a néphagyományi ismeretek beillesztését a tantárgyak oktatása során, hiszen kezdenek feledésbe merülni a régmúlt idők féltve őrzött hagyományai, szokásai, amelyek az identitásunk alapjait képezik. Lényeges, hogy a diákok megismerjék nemzetünk kulturális örökségének sajátosságait, jellegzetességeit, nagy múltú értékeit. Elengedhetetlen, hogy a tanulók elsajátítsák azon ismereteket, készségeket, amelyek a szülőföldjük, lakóhelyük, nemzetük megismeréséhez és megbecsüléséhez szükségesek. Rendkívül fontos az is, hogy tiszteletben tartsák más népek, népcsoportok értékeit, hagyományait, amelyhez saját értékeik megismerésén, saját identitásuk megtalálásán keresztül juthatnak el.

A technika tantárgy tananyagában is találhatunk néprajzi vonatkozásokat, leginkább a tárgyi kultúra területével kapcsolatosan, mint a népi díszítőművészet jellegzetességeinek megismerése, az épített környezet sajátosságai vagy a tárgykészítés (játékeszközök) nyújtotta lehetőségek kiaknázása. A népművészeti hagyományok ismerete a negyedik osztály végén elsajátítandó követelménynek számít (Baksa, 2015). Azzal, hogy beillesztjük a technika tanórák menetébe a néprajzi, néphagyományi ismereteket, neveljük a tanulókat, illetve lehetőséget adunk számukra, hogy elmélyítsék a nemzeti tudatot, önismeretet, hazaszeretetet, valamint ösztönözzük a szűkebb és tágabb környezet kulturális, vallási és történelmi hagyományainak megismerésére, ápolására (Igyártó, 2016).

1.1. Ukrajna állami szabványa az alapszintű oktatásról

Abból kell kiindulnunk, hogy bár a nemzeti identitásfejlesztés iskoláinkban a magyar hagyományokon alapszik, de az ukrainai oktatási törvény (№ 2145-VIII, 05.09.2017) bázisán valósul meg (Порошенко, 2017). Az alsó tagozatos oktatásra vonatkozó új oktatási program neve *Нова Українська Школа* (Nova Ukrainszka Skola, NUS) vagyis *Új Ukrán Iskola*, mely programot Ukrajna Kormánya 2018. február 21-én a 87. számú rendelettel hagyta jóvá, később 2019. július 24-én változtatásokat hajtott végre: bővítette, és újabb oktatási célokat fogalmazott meg (Міністерство освіти і науки України, é.n.).

Az állami szabvány két évig készült olyan szakembergárda által, melybe majd' száz főt vontak be különféle szakterületekről. Képviseletük magukat tanárok, oktatási szakértők, önkormányzatok képviselői, illetve nemzetközi pedagógiai projektek résztvevői. Több ország oktatási tapasztalatait vették alapul, köztük Finnország, Szingapúr, Írország, Skócia, Franciaország, Kanada, Lengyelország múltbéli és jelenlegi tanítási gyakorlatát tanulmányozták a program megalkotása során. Minden ország modelljéből átvettek valamennyit, ezeket a tapasztalatokat vegyítették az ukrán sajátosságokkal, és próbálják alkalmazni.

A szabvány meghatározza az alapszintű oktatás alapelveit, céljait, megközelítési módjait, a kialakítandó kompetenciák körét, az egyes tantárgyak alapkövetelményeit, illetve tartalmazza az alaptantervet is (ukránul: базовий навчальний план), ami előírja a tantárgyak éves (minimális) óraszámát.

Azért van szükség az alapszintű oktatás állami szabványára, mert az határozza meg, hogy a tanulóknak mit kell tudniuk és teljesíteniük egy bizonyos oktatási ciklus elvégzése után, felvázolja az oktatási-nevelési folyamat ideológiai alapjait és alapelveit, szervezésének logikáját. Ez az állami szabvány képezi az oktatási programok (ukránul: освітня програма) kidolgozásának alapját. A típusterv (ukránul: типовий навчальний план) alapján kidolgozott oktatási programmodellek (ukránul: модельні навчальні програми) nem igényelnek külön jóváhagyást az Állami Oktatási Minisztériumtól.

A tanterveket az oktatási programok alapján dolgozzák ki, amelyek a tárgy/kurzus az ezen állami szabvány által meghatározott tartalmát tartalmazzák logikus sorrendben a meghatározott konkrét várt eredményekkel összhangban; magába foglalja a tantárgy témákba, projektekbe, blokkokba stb., való integrálásának lehetőségeit, az oktatási

tevékenységet és megvalósításának feltételeit; a tanulói eredmények értékelésének eszközeit; megfelelő oktatási forrásokat.

Az NUS az Oktatási és Tudományos Minisztérium kulcsfontosságú reformja (Міністерство освіти і науки України, é.n.). Fő célja, hogy az iskola kényelmes és barátságos legyen a gyermekek számára, a tanulási folyamat a modern életkörülményekhez igazodjon. Egy olyan iskola létrehozása vele a cél, amelyben a hallgatóknak nemcsak ismereteket ad, hanem a mindennapi életben történő alkalmazásuk képességét is, ahol elmondhatják a véleményüket, megtanulnak kritikusan gondolkodni, ami által felelős állampolgárokká válnak (Міністерство освіти і науки України, é.n.). Megtanulják a természetes anyagok hatékony felhasználását, odafigyelve a környezet gondozására, óvására. Felelősséget vállalnak a saját tetteikért, különféle tevékenységekbe vonják be a tanulókat, nagy hangsúlyt fektetnek különféle készségek kialakítására (Красноступ, 2019). Célja, hogy a diákok jól képzettek legyenek, fejlett öntudattal rendelkezzenek, felelősségteljes polgárokká és hazafiakká váljanak, akik képesek kockázatra és innovációra, s majd előre viszik a haza jövőjét, az ukrán gazdaságot a XXI. században (Нова Українська Школа, 2017). Ugyanakkor azt is megfogalmazza a program, hogy ez alapja a család és iskola együttműködésének, ahová a szülők is szívesen járnak, a kölcsönös megértés, egymás segítségének jegyében. Az oktatás a gyermek kreativitási szabadságán alapul (Міністерство освіти і науки України, é.n.).

Különös figyelmet fordít a gyermekközpontúság ideológiáján alapuló személyiségorientált oktatási modell bevezetésére. A gyermekközpontúság az adott gyermek oktatásának és nevelésének maximális közelítése annak lényegéhez, képességeihez és életterveihez.

A következő gyermekközpontú gondolatok relevánsak az új ukrán iskolában:

- nincs olyan adminisztratív ellenőrzés, amely korlátozza a pedagógiai kreativitás szabadságát;
- a hallgatók aktivitása az oktatási folyamatban, a hallgatók érdekeire és tapasztalataira összpontosítva, tanulási környezet megteremtése;
- az oktatási tevékenység gyakorlati orientálása, a gyermek személyes fejlődésének összefüggése gyakorlati tapasztalataival;
- a gyermekek érdekeinek kötelező figyelembevétele;

- a szabad független személy oktatása, a gyermek minden megnyilvánulásában tevékenysége, életkorának és egyéni sajátosságainak figyelembevételével, a gyermek erkölcsi és pszichológiai kényelmének biztosítása;
- iskolai önkormányzat bevezetése, amely a gyermek szabadsága és függetlensége alatt humanista és demokratikus eszmék oktatását jelenti (Бібік, 2018).

A program előírja, hogy a tanárok kötelesek figyelembe venni az egyes gyermekek személyiségi jegyeit, érdekeit és igényeit (Міністерство освіти і науки України, é.n.). További feladata, hogy minden órát teljes értékű erkölcsiséggel, megfontoltan vezessen le, amelynek célja a tanár és a diák közötti jó személyes kapcsolat kialakítása (Гуцан Л.А.-Гриценко Л.І., та ін., 2019). A pedagógusok folyamatos önfejlesztésben kell, részt vegyenek: aktívan tanulmányozzák az idegen nyelveket és a modern technológiákat. Fontossá válik a környezettudatos magatartás és az egészséges életmód. A tanulókat a saját ötletek megvalósítására ösztönzik, arra is megtanítják, őket, hogyan kell bátran alkalmazni azokat. Nemcsak a saját nemzeti identitás megértését ösztönzik, hanem a más kultúrák iránti tisztelet érzését is.

Ennek eredményeként a tanuló kritikusan gondolkodó emberré válik, aki elfogad és tisztel másokat. Az új ukrán iskola végzősei újjátók lesznek, akik igyekeznek majd megváltoztatni a körülöttük lévő világot, és készek majd egész életen át tanulni (Міністерство освіти і науки України, é.n.).

Két féle oktatási programot különböztet meg, amelyek Oleksandra Shavchenko (О. Я. Савченко) és Roman Shiyan (Р. Б. Шиян) nevéhez fűződnek. Roman Shiyan oktatási programja hagyja kibontakozni a tanárt, hagyja kreatívan tanítani, saját belátása szerint, ahogy ő látja jónak a megfelelő cél elérése érdekében. Jellemző a sok kísérletezés, kirándulás, megfigyelés. A program előszeretettel formálja a gyermekek azon képességét, hogy az anyanyelvüket a személyes és a közéletben használják; oktatási programjának célja a gyermekek megfelelő hozzáállásának kialakítása kulturális nyelvi örökségéhez. Oleksandra Shavchenko oktatási programjának a célja a gyermekek értékeinek kialakítása és átfogó fejlesztése. Fő jellemzője a gyermekcentrikusság. Ez az oktatási program kötöttebb, mint Shiyan oktatási programja. Itt elő van írva a tanároknak, hogy mikor mit és hogyan tanítsanak, illetve, meghatározták az egyes évek várható eredményeit, mivel úgy vélik, hogy házi feladatok nélkül a tanárok elveszíthetik a gyermekek teljesítményének mérését. A tanárok ez által ismerhetik a diákok haladási tempóját, előmenetelét.

A tanulók eredményei mindkét program keretein belül azonosak azonban más módszerek által valósulnak meg. Két fő különbség van a programokban: mit és mikor kell tudni a gyerekeknek, és milyen tudományterületeket kell kombinálni egy leckén belül.

A tanárok elfogadhatóbbnak és érthetőbbnek nevezik a NUS-1 programot (Shavchenko-félét), mert hasonlóságot látnak az előzővel. A NUS-2 (Shiyan-féle) programról egyes tanárok azt mondják, hogy ez több lehetőséget kínál az integrációra és progresszívebb, de sok bürokratikus vonása van, mert nem világos, hogyan kell vezetni a tantárgyak nyilvántartását.

A tanárok maguk választhatják ki azt, hogy melyik oktatási program szerint tanítanak, azonban sok esetben ezt maga az iskola dönti el. A tanítási órák témák szerinti megoszlását, a tárgykörök kiválasztását szintén a tanár határozza meg, figyelembe véve a tanulmányi feltételeket és a pedagógiai célszerűséget.

Többféle tankönyv áll rendelkezésre a tanulók számára, vannak melyek a Shiyan féle oktatási programhoz és vannak, amelyek a Shavchenko féle oktatási programhoz ajánlottak. Ezek közül a tankönyvek közül szintén a tanárok választhatnak. Ha kiválasztották a számukra megfelelőt, akkor arról a tankönyvről írják meg a feljegyzést és az iskola továbbítja azt az oktatási minisztériumnak.

Ilyen választási lehetőséggel főként az ukrán iskolák tanárai bírnak, ugyanis a magyar iskolák nem rendelkeznek annyi választási lehetőséggel, lefordított tankönyvvel. A magyar iskolák tanárai a Shavchenko féle oktatási program szerint tanítanak.

A magyar anyanyelvi oktatás segítésére az Ukrán Oktatási Minisztérium a Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet kérésére engedélyt adott magyarországi magyar nyelv és olvasókönyv, valamint matematika tankönyvek használatára, melynek kapcsán a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség közbenjárására tankönyvek beszerzése megtörtént. 2021 januárjában ezek a tankönyvek megérkeztek Kárpátaljára, és szétesztásra kerültek a magyar tannyelvű iskolákba. Ennek fő célja a helyi magyar oktatás eredményesebbé tétele volt. A módszertani segédanyagok beszerzése az magyarra fordított ukrain tankönyvek hiánya miatt hátrányt szenvedő iskolák által benyújtott kérvények alapján történt a Kárpátaljai Pedagógus-továbbképző Intézet kérésére. Így az 1. osztályban használható az: Olvasás munkafüzet, Matematika tankönyv, Matematika munkafüzet, Írás munkafüzet; 2. osztályban: Olvasás munkafüzet, Matematika tankönyv, Matematika munkafüzet, Írás munkafüzet, Nyelvtan-helyesírási munkafüzet; 3. osztályban: Olvasókönyv I-II. kötet, Szövegértés munkafüzet I-II. kötet, Anyanyelv és kommunikáció

tankönyv, Anyanyelv és kommunikáció munkafüzet, Fogalmazás tankönyv, Fogalmazás munkafüzet, Írás munkafüzet (KMPSZ sz.n., 2021).

Az új ukrán iskola és különösen az új program fő gondolata a kompetencia-alapú tanulás. A kompetencia szó alkalmasságot, ügyességet jelent, olyan ismeretek és készségek összessége, amely igen értékes és a mindennapi élet területein hasznosan felhasználható (Vass, 2009). A kulskompetencia jelentése: az ismeretek, készségek, attitűdök többfunkciós egysége, amellyel mindenkinek rendelkeznie kell, ahhoz, hogy személyiségét fejlessze és képes legyen beilleszkedni a társadalomba. Egyszerű szavakkal: az a képesség, hogy tudásunkat és készségeinket felhasználjuk az életben (Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, 2009).

Fejlesztendő kompetenciák:

- az államnyelv szabad használata;
- képes kommunikálni (az államnyelvtől való eltérés esetén) a saját anyanyelvén és idegen nyelveken;
- matematikai kompetencia;
- kompetenciák a természettudományok, a technika és a technológia területén;
- innovatív képesség;
- ökológiai kompetencia;
- információs és kommunikációs kompetencia;
- egész életen át tartó tanulás (life-long-learning);
- polgári és társadalmi kompetenciák;
- kulturális kompetencia;
- vállalkozói készség és a pénzügyi műveltség.

A szabvány szerint az összes kulskompetencia vonatkozásában közösek az olyan ismeretek, mint az értő olvasás, a vélemény szóbeli és írásbeli kifejezése, a kritikus és a rendszerben való gondolkodás, a kreativitás, a kezdeményezés, a saját álláspont logikailag megalapozott kifejtésének képessége, az érzelmek konstruktív kezelésének képessége, a kockázatok mérlegelése, döntéshozatal, a megoldások keresése másokkal együttműködésben.

A kötelező tanulási eredményekre és a tanulók kompetenciára vonatkozó követelményeket a következő oktatási területeken határozzák meg:

Oktatási terület, ágazat (ukránul: галузи освіти) - az oktatási tartalom olyan összetevője, amely tükröz egy adott tanulmányi területet, vagy integrálja a kapcsolódó területeket;

- nyelv és irodalom (ukrán és irodalom; őslakos népek és nemzeti kisebbségek nyelvei és irodalma, idegen nyelvoktatás),
- matematikai,
- természeti,
- technológiai,
- informatikai,
- társadalmi és egészségvédelmi,
- polgári és történelmi,
- művészi,
- testnevelés.

Mindegyik oktatási ágazat számára meghatározzák az oktatásban részesülők céljait és általános tanulási eredményeit. Összeállítják az oktatásban részesülők kötelező tanulási eredményeit ciklusokra bontva. Az alapszintű oktatás olyan ciklusokkal rendelkezik, mint az 1-2. és a 3-4. évfolyam, amelyek figyelembe veszik a gyermekek életkori-specifikus fejlődési igényeit és szükségleteit, és lehetővé teszik számukra az oktatási felkészültségéből fakadó különbségek leküzdését.

Cél: általános fejlődési irány, amelyet a tanulóknak követnie kell.

A tanulók általános eredményei (ukránul: Загальні результати навчання здобувачі в освіті):

— Alárendelt célok, nem részletezett eredmények, amelyeket a tanulóknak el kell érnie egy adott tanulmányi időszakban. Ismeretek, készségek, gondolkodásmód, attitűdök, értékek és egyéb személyes tulajdonságok halmaza, amelyek megfelelnek az oktatási ágazat általános céljainak.

A tanulók kötelező eredményei (ukránul: Обов'язкові результати навчання здобувачі в освіті):

— Ismeretek, készségek, gondolkodásmód, nézetek, értékek és egyéb személyes tulajdonságok halmaza melyek megfelelnek az általános tanulási eredményeknek, és amelyek azonosíthatók, számszerűsíthetők és mérhetők, jelzik az egyes készségek fejlettségi szintjét a ciklus végén.

A tanár az óra megtervezésekor úgy választja meg a tanulási tevékenységet, hogy elősegítse egy vagy több kötelező eredmény elérését. Az összes oktatási ágazat eredményei alkotják a 11 kulcskompetenciát (Кабінет Міністрів України, 2018).

A Koncepció kiemeli az oktatási folyamat megszervezésének sajátosságait az első fokú iskolában az új struktúrának megfelelően. Különösen az általános iskolában két ciklus van: az első - adaptív játék (1-2 osztály); második - általános (3-4 osztály).

Az oktatás első ciklusának célja a gyermek természetes belépése az iskolai életbe, az új környezethez való következetes alkalmazkodás.

Ennek a ciklusnak a sajátosságai a következők:

- az oktatási feladatok és azok megvalósításának ideje függ a hallgatók egyéni jellemzőitől;
- a tananyagok integrálhatók a kapcsolódó tantárgyak tartalmába, vagy modulok formájában bevezethetők a tantárgyba;
- korlátozni kell a házi feladatok mennyiségét;
- a tanulást tevékenységek, játékmódszerek segítségével kell megszervezni az órán és órán kívül egyaránt; az oktatási programok oktatási színvonalon belüli bevezetése leíró formatív értékelés került bevezetésre, nincsenek hagyományos értékelések;
- a tanár legfontosabb feladata az önbizalom és a motiváció fenntartása minden tanulóban a tanuláshoz.

A második ciklus célja az oktatási folyamat megvalósítása, a pedagógiai figyelem koncentrálásával a hallgatók felelősségének és önállóságának formálására; előkészítés a sikeres tanuláshoz az általános iskolában, melynek alapvető jellemzői a következők:

- a tanulási folyamatban olyan módszerek alkalmazása, amelyek megtanítják önálló döntéseket hozni, összekapcsolják a tanultakat a gyakorlati tevékenységgel, figyelembe veszik a hallgató egyéniségét;
- egyes tantárgyak értékelést tartalmaznak (Бібік, 2018).

1.2. A technika tantárgy tartalma, szerkezeti felépítése Ukrajnában, a NUS szerint

A Shavchenko féle típusos oktatási program szerint főként a „Dizájn és Technológia” tantárgy keretein belül valósul meg a technológiai ágazat.

Az általános iskolában a technika óra célja a tanulók tantárgy-átalakító kompetenciájának, életkorhoz mért képességeinek kialakítása és fejlesztése, amely lehetővé teszi számukra a mindennapi problémák önálló gyakorlati megoldását. E cél elérése a következő feladatokat írja elő:

- a tárgyformáló tevékenység korszerű lehetőségeinek kialakítása a kézimunka biztonságos módszereinek betartásával és az anyag takarékos felhasználásával;
- a kreatív képességek, a grafikus műveltség elemeinek, a csapatmunkában való tevékenykedési képesség és az anyagfeldolgozás kézi technikáival történő megmunkálásának fejlesztése;
- tapasztalatszerzés a mindennapi gyakorlati tevékenységekben, az általános iskolai tárgyformáló tevékenységek fázisai és módszerei a kézi technikák és a technológia alapjainak elsajátításához;
- a hallgatók önértékelési képességeinek fejlesztése, mint a tárgyformáló tevékenység fontos eleme; a munkát végző emberek tisztelete, a munka eredményéhez való tiszteletteljes hozzáállás, az ukrán nép és a világ más népeinek munkával kapcsolatos hagyományai (Міністерство освіти і науки України, é.n.).

Kitűzött cél az is, hogy a készségek és képességek alakítása során olyan módszereket sajátítson el a tanuló, amelyek egyaránt segítik a tájékozódásban, a természeti, társadalmi és technikai környezetbe való beilleszkedésében és az örömmel végzett alkotó munkájában; támogassa az óvodai játékból az iskolai munkába való átmenetet, elősegítse a hatékony és egyre önállóbbá váló tanulást, a mindennapokban nélkülözhetetlen elemi ismeretek befogadását, a kezűgyesség fejlődését szolgáló játékos tevékenységeket, a tanulás és a munka tiszteletét, megszeretését, a tudás, az alapvető értékek, a megőrzendő hagyományok megbecsülését.

Egyre fontosabbá válik az önálló, egyéni tevékenység mellett a csoportmunkában történő, egymást segítő munkavégzés. A mindennapokban elvégzendő munkák során az anyagok felhasználásához, feldolgozásához, átalakításához szükséges szokások és elemi munkafogások ismeretei a mozgáskoordináció fejlesztését, az eszköz- és szerszámhasználat gyakorlását szolgálják.

A kezdetben mintakövetéssel készített, majd az alkotó fantázia által vezérelt önálló munkavégzéssel kialakított munkadarabok hozzájárulnak az esztétikai érzék fejlődéséhez. A kézműves foglalkozások, a népművészeti alkotások megismerése révén, az esztétikai és művészeti tudatosság és kifejezőképesség fejlesztésével a tanulók nyitottá válnak a világ sokfélesége és nemzeti kulturális örökségünk iránt. Az egészséges és környezettudatos életmódra nevelést szolgálja az egyéni életvitel formálása a táplálkozás, az öltözködés, a higiénia, és a helyes időbeosztás terén. A technológiai oktatásban a gyermeknek meg kell tanulnia önállóan termékeket készíteni és újrahasznosítani a felesleget. Biztonságosan

kezelni a háztartási készülékeket, továbbá képesnek kell lennie kiszámítani azt, hogy egy adott termék előállításához mennyi anyagmennyiség szükséges (Кабінет Міністрів України, 2018).

A munkakultúra, a munkára való nevelés az oktatás szerves része. A kemény munka nem az ember veleszületett tulajdonsága, gyermekkortól kezdve fokozatosan nevelődik bele. Ennek alapján az egész oktatási rendszernek a gyermek szorgalomra való nevelésén kell alapulnia (Трудове виховання в розвитку особистості школяра, 2011).

Az oktatási anyag aktuális oktatási témák köré épül, megoldja az életproblémákat, kapcsolatot létesít más oktatási területekkel. A tanítási órák témák szerinti megoszlását, a munka tárgyainak kiválasztását a tanár határozza meg. A NUS lehetőséget biztosít arra, hogy a tantárgyak oktatása során az időkeret leginkább a gyerekek igényeit vegye figyelembe, arra támaszkodjon és főként játékos formában sajátítsák el a tananyagot. Az 1–4. osztályos technika tanóra a tanulók gyakorlati tevékenységén alapul. Az általános iskolai tananyag előírásai szerint a technika órákon a tanulók gyakorlati munkát végeznek. Tartalmát a tanár önállóan alakíthatja az óra témájától és az óra alatt elvégzendő munka típusától függően (Міністерство освіти і науки України, é.n.), ennek függvényében figyelembe veheti a tanulási feltételeket és a pedagógiai célszerűséget (Красноступ, 2019).

A technika tanmenet felépítése 1-4. osztályban

Az 1. osztályos technika tananyag évi 35 óra. Az tananyag felépítése a következő: bevezetés; papír, papírtépés; papírvágás; természetes anyagokkal való munka; papírdíszek készítése; szimmetrikus formák; papírhajtogatás; papír megmunkálás; gyurmával való munka; önálló munkavégzés; kombinált feladatok; kirándulások - 1; tartalék órák - 4.

A 2. osztályos technika tananyag szintén 35 óra, heti 1 óra. Tartalmát tekintve: papírhajtogatás; papírfigurák készítése; természetes anyagokkal való munka; applikáció készítése fonál használatával; díszek készítése; origami; gyurmázás; önálló munkavégzés, táplálkozás/élelmiszer-kultúra; önálló munkavégzés, ruházat és cipő; modellezés; kirándulások - 1; tartalék órák - 4.

A 3. osztályos technika tananyag 35 óra, heti 1 óra, az alábbi tartalmi felosztásban: mozaikok; quilling; műanyagok és természetes anyagok kombinálása; origami; papírníyrás; műanyagokkal való munka; textil-és fonalfeldolgozás; mozaikok természetes és mesterséges anyagokból; díszítő ábrázolás; önálló munkavégzés, táplálkozás/élelmiszer-kultúra; önálló munkavégzés, ruházat és cipő; térbeli tárgyábrázolás; kirándulások - 1; tartalék órák - 4.

A 4. osztályos technika tananyag az előző osztályokkal megegyezően szintén 35 óra, heti 1 óra, az alábbi felosztásban: műanyagok, természetes és mesterséges anyagok kombinálása; modellezés kartonból és papírból; papírnyírás; művirágok készítése térben; kollázs; műanyagokkal való munka; természetes anyagokkal való munka: szövés; hímzés; applikáció készítése textilből és gombokkal; papírmasé; termékek készítése, tervezése és díszítése; önálló munkavégzés, ruházat és cipő; kirándulások - 1; tartalék órák - 4 (Міністерство освіти і науки України, é.n.).

1.3. A technika tantárgy tartalma, szerkezeti felépítése Magyarországon

A technika, életvitel és gyakorlat tantárgy oktatásának célja, feladata az 1–2. osztályban, hogy a kulcskompetenciák – legfőképpen a természettudományos-technikai kompetencia fejlesztésével a gyermek életkori sajátosságait figyelembe véve széleskörű ismeretek, jártasságok, készségek birtokába jusson az őt szűkebb és tágabb körben körülvevő világról. Tegyen magáévá olyan módszereket, amelyek ugyancsak elősegítik a tájékozódásban, a technikai, természeti és társadalmi környezetbe való integrálódásban és az előszeretetten végzett alkotó tevékenységében.

Kiváltképp fontos, hogy felkarolja az iskolai munkába való átmenetét az óvodai játékból, elősegítse a hatékony és egyre önállóbbá váló tanulását, a mindennapokban nélkülözhetetlen elemi ismeretek befogadását, a kezűgyesség fejlődését szolgáló játékos tevékenységeket, a tanulás és a munka tiszteletét, megszeretését, a tudás, az alapvető értékek, a megőrzendő hagyományok megbecsülését. Egyre fontosabbá válik az önálló, egyéni munkálkodás mellett a csoportmunkában történő, egymást segítő munkavégzés. Az állampolgári kompetencia és a társadalomhoz való alkalmazkodás formálása a közvetlen közeg és a családi életmód alakulásával, valamint a családi és iskolai közegben előforduló kötelezettségek, illetve a munkálatok felosztási lehetőségeinek a megismerésével veszi kezdetét.

Meghatározó szerepet foglal el a kommunikációs kompetencia fejlesztése már ebben az életszakaszban is a tevékenységek megvalósítása közepette és a céljaik elérése folyamán. Az anyanyelvi kommunikációs készség biztosítja az önmegvalósítást, az önkiteljesedést, valamint fontos szerepet tölt be a személyiségfejlődés és a társas kapcsolatok kialakítása során. A változatosan alkalmazott játékok által csaknem észrevétlenül javul a gyerekek nyelvhasználata, illetve bővül a szókincsük.

A mozgáskoordinációs képességek fejlesztésére és erősítésére, valamint az eszköz- és szerszámhasználat gyakorlására lehetőség nyílik a technika órákon az olyan elvégzendő feladatok által, mint például, amikor különböző anyagokat használnak fel, illetőleg alakítanak át.

A matematikai kompetenciaterület a matematikai gondolkodásmód fejlesztésének és felhasználásának a képessége, valamint elősegíti a gyerekek problémamegoldó képességének a fejlődését is. Fejlesztéséhez a következő fogalmak, meghatározások, matematikai modellek tartoznak: mérések, grafikonok, síkbeli és térbeli alakzatokkal való számítások, modellek, becslések, csoportosítások, stb.

A gyerekek először mintakövetéssel hoznak létre alkotásokat, a későbbiekben pedig már a kreativitásuk és fantáziájuk felhasználásával készítik el munkáikat, tehát egyre önállóbb lesz a munkavégzés, a saját művelti sorrendjüket követik. Az önállóan elkészített fantáziadús, ötletes produktumok elősegítik az esztétikai érzék fejlesztését. A technika tanórákon végzett kézzel alkotott tárgyak készítése által, a szépérzék és a művészeti kultúrafejlesztésével, valamint a népművészeti műalkotások megismerése során a diákok érdeklődővé válnak a nemzeti kultúránk és a körülöttük lévő világ sokfélesége felé. Hozzájárul az egészséges és környezetbarát életmódra való neveléshez, továbbá szerepet játszik a személyes életstílus formálásában is, mint például az étkezés, a tisztálkodás, az öltözködés, és a megfelelő időbeosztás (Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára, é.n.).

A képességek fejlesztésénél a magas fokú kognitív műveletektől a problémamegoldástól a diák koncentráció képességig, a térlátástól az önellenőrzés-ellenőrzés igényéig, az elemzéstől a szintetizáló képességig bő skálán megfogalmazott képességfejlesztést tartalmaz (Hamrák, 2009).

Minden évben fellelhetők a családokban, az iskolákban és az osztályokban szervezett különböző rendezvények. E megvalósuló közösségi ünnepek nemcsak az összetartozást, egységességet segítik elő, hanem jelentős részét képezik a közös értékek megővésének, a hagyományok, szokások ápolásának, mindemellett lehetőséget kínálnak a kikapcsolódásra, feltöltődésre, a szabadidő előnyös eltöltésére. Segítséget nyújtanak az ünnepekre való előkészületekben, magához az ünneplés lebonyolításában, valamint az azt követő elintéznivalókban. A kezdeményezőképeség fejlesztésében jelentős részt foglalnak el a következő tényezők: a szervezés, a kommunikáció, a tervezés, a szabályozás, az egyeztetés, a munkatevékenységek felosztása, a vállalt feladatok elvégzése, a különböző szempontok becslése, a munkavégzés csapatmunkában és önállóan, a jártasságok és

ismeretek (hatásosság és erkölcsös magaviselet) életkori sajátosságainak helyes minősítése, analizálása (Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára, é.n.).

A technika tárgy tanításának feladata, illetve célja a 3–4. osztályban, hogy a különböző kompetenciák fejlesztése által a tanulók kiterjesszék, tágítsák az életkorukhoz megfelelően az őket körülvevő világról kapott ismereteiket, jártasságaikat, tájékozottságukat. Az egyre jobban elengedhetetlenné vált életviteli tapasztalatok és készségek mellett a kezűgyesség, a kreativitás és a fantázia fejlesztésével a diákok motivációt, inspirációt kapnak a jó kedélyű és élvezetes tanulásra, ismeretszerzésre és munkavégzésére egyaránt. Fokozatosan ismerkednek meg, sajátítják el az erkölcsi normákat és értékeket, a különböző népi szokásokat, a nemzeti hagyományokat, illetve a magyar kultúrát a technika tantárgyak alkalmával. A népi tárgyalkotó munkálatok a már ismert, használt anyagok alkalmazását, a művészi kifejezés sokféleségét tükrözik. (Kerettanterv az általános iskola 1-4. évfolyamára, é.n.).

1.4. A néphagyományok beilleszthetősége a technika óra keretébe

A technika tantárgy legfőbb feladata, megismertetni a gyerekekkel az ember és az általa alkotott technikai közeg összetett, komplex kapcsolatát. Ezen tantárgy olyan képességeket és kompetenciákat fejleszt, melyek elősegítik a mai kor és a gazdaság produktumainak a lehető legcélszerűbb felhasználását, emellett védenek ennek torzító következményeitől. További feladata, hogy a gyerekek számára világossá váljon, hogyan tudják megelőzni a környezeti ártalmakat (Hamrák, 2009).

Ez az elképzelés az ukrainai és magyarországi tantervekben hasonlóképpen jelen van. A hazai tanterv variatív részelemei (ukránul: варіативний складник) lehetőséget adnak a pedagógusoknak, arra hogy beépíthessék a tanórák menetébe a magyar néphagyományokat, ezáltal is ápolva a régmúlt idők örökségét. Az 1-4 osztályos technika, illetve művészet tankönyvek tartalmának ismertetése révén szeretnénk bemutatni, hogy a tananyag témaköreibe miként lehetne beilleszteni a népi kultúra ismeretkörét, mint az identitásfejlesztés eszközét. Ezeket példákkal kívánjuk az alábbiakban illusztrálni.

Az elsőként említett tankönyvcsalád L.M. Maszol, O. V. Hajdamaka és O. M. Kolotyilo szerzők nevéhez fűződik. Az 1. osztályos tankönyvet a „Szvit” Kiadó gondozta, melyet Lembergben, adta ki 2018-ban. A tankönyvet magyar nyelvre Mága László fordította (Maszol, Hajdamaka, Kolotyilo, 2018). A 2. osztályos tankönyvet a „Bukrek” Kiadónál

adták ki Csernyivciben, 2019-ben. A tankönyvet magyar nyelvre Fring Erzsébet fordította (Maszol, Hajdamaka, Kolotyilo, 2019). A 3. osztályos tankönyvet a „Geneza” Kiadó adta ki Kijevben, 2020-ban. Ez a tankönyvet szintén Fring Erzsébet fordította magyar nyelvre (Maszol, Hajdamaka, Kolotyilo, 2020). A 4. osztályos diákok számára a művészet tankönyv (NUS program szerinti) még nem készült el. Ezek a könyvek integráltan foglalják magukba a művészeti illetve technológiai nevelést, és a magyar oktatási nyelvű általános és középfokú tanintézetek számára íródtak. A tankönyvsomag a NUS szabvány alapján készült. Ezt a tankönyvet Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma ajánlotta.

Visszatekintve a NUS program előtti technika tankönyvekre, például I. M. Veremijcsik és V. P. Timenko tankönyvsaládjára 1-4. osztályosok számára, melyek 2012-es, 2014-es és 2015-ös kiadásúak, tematikailag sokkal kötöttebbek, hiszen nincsenek integrálva más tantárgyakkal, csak egy tanegység anyagát foglalják magukba, szemben a NUS program szerint készütekkel.

L.M. Maszol, O. V. Hajdamaka és O. M. Kolotyilo által írt tankönyvek a következő struktúrában közlik a tananyagot:

- Különböző szóbeli feladatok megoldására ad lehetőséget, mely gondolkodásra, véleményalkotásra, kreativitásra, kísérletezésre ösztönzi a gyerekeket.
- A témák lezárásaként alkotó, kreatív feladatokat ad (Pl.: Szervezetek eladással egybekötött kiállítást az általatok elkészített munkákból! Találjatok ki hozzájuk valamilyen reklámszöveget, ragasszatok rájuk árcédulát; Ha van sípod otthon, a barátaiddal alkoss egy tavaszi madárkórust! Készíts újjévre a hozzátartozóid számára egy zenés ajándékot! Legyen benne tánc, ének és vers!), illetve sarkall az önálló kutatásokra (Pl.: Milyen sajátosságai vannak a zenés színháznak? Tudjatok meg többet a karácsonyi és az újévi hagyományokról! Érdeklődd meg, milyen táncokat ismernek hozzátartozóid és ismerőseid!).
- Videókat, hanganyagokat ajánl, hogy kiterjessék jártasságukat különböző területeken.
- A tanulás közben nevel is, például, hogy óvjuk a természetet, hogyan kell viselkedni különböző szituációkban.

A tankönyvek mindegyike két nagy fejezetből áll. Az 1. osztályos tankönyv első fejezetének a címe: *A művészet egy csodálatos ablak a világra*, e fejezet 15 témakört foglal magába, melyek a következők: Első nap az első osztályban; Barátaim; Környezetem; A téged körülvevő világ; Bábos, babás hangulatok, Gyermekjátékok; Őszi vásár; Ukrajna

gazdag és vendégszerető ország; Szülőföldünk szépségei; Szivárvány kavalkád; A természet különböző színei; A tél ritmusai; Ünnepi átalakulások; Örvendjete! Jön az ünnep. A fejezet végén egy összefoglaló található, melyben a gyerekek ellenőrizhetik megszerzett tudásukat.

Az alábbiakban szeretnénk bemutatni a néphagyománnyal, néprajzi ismeretekkel kapcsolatba hozható technika jellegű feladatokat:

- Őszi vásár témakörhöz a tankönyv applikációt ajánl, melyben színes papírból kell terméseket készíteni. Ezen témakörön belül lehet a gyerekekkel ismertetni a szürettel kapcsolatos szokásokat, hagyományokat, népdalokat, népi játékokat megbeszélni hogyan zajlik/zajlott az adott településen és iskolában a szüreti bál, szüreti multság. Ezzel kapcsolatban applikálhatnak a gyerekek szülőgerezdet a saját fantáziájukra bízva.
- Ukrajna gazdag és vendégszerető ország témához a tankönyv ajánlja, hogy az őszi természet kincseiből készítsenek a gyerekek különböző alkotásokat, például gyümölcsökből és gyurmából mesehősöket, vagy természetes anyagokból figurákat. Ebben a témakörben megbeszélhetjük, hogy melyek a magyar nép híres mesehősei, népmesefigurái (királylány, király, béka, paraszt). Házi feladatként ajánlhatjuk a gyerekeknek, hogy beszéljék meg szüleikkel, hogy melyek az ők kedvenc népmeséik, népmesefiguráik.
- Szülőföldünk szépségei témakörhöz azt javasolja a tankönyv, hogy fűjjanak a gyerekek festékfoltokat a papírra szívószál segítségével. Elmesélhetünk a gyerekeknek különféle népi hiedelmeket, népszokásokat a természetről, az időjárás változásairól és ezekhez kapcsolódóan készíthetik el a gyerekek a műveiket. Pl.: borús eget, esőcseppeket, gyümölcsöket, csillagokat. Néhány hiedelem, népszokás: Szeptember 1-jén, ha esik, akkor esős lesz az ősz, ha nem esik, akkor száraz őszre számítottak. Lőrinc napon (szeptember 5.) fordul az időjárás, s ezután már a körte és a dinnye rossz ízű. Szent Mihály napján (szeptember 29.) ha valaki mos, akkor kisebesedik a keze, aki pedig mángorol, annak egész évben dörögni fog a háza felett az ég. Az egyik őszi népszokás, a piros alma ünnepe, amikor a mosdóvízbe piros almát tesznek, mert aki ebben mosdik meg, az egész évben egészséges marad, és piros pozsgás arcú lesz, mint az alma. Ha októberben a hónap elején sok csillag esik, akkor szép idő lesz (Németh-Takács, 2017).
- Örvendjete! Jön az ünnep témához az említett tankönyv képeslapkészítést és karácsonyi angyalfestést ajánl. A finommotorikai tevékenység előtt beszélhetünk a

karácsonyi népszokásokról, pl.: betlehemezésről, pásztorjárásról, ostyahordásról, regölésről (a természetvarázsló köszöntés, énekmondás - bőségvarázsló, párokat összeboronáló, adománygyűjtő szokás volt), kántálásról; énekelhetünk karácsonyi népdalokat is (Bánosi, 2018).

Az 1. osztályos tankönyv második fejezetének a címe: *A művészetek nyelvének titkai*. 16 altéma tartozik ehhez a fejezethez. A következő témakörök vannak kifejtve: Utazások Művészetországban; Találkozás a színházzal; A balett varázslói; Mesebalett; Vidám utazó az operaház színpadán; Vidám utazás különböző színházakba és filmszínházba; Mesés elbeszélések; Mesés elbeszélések; Szépség és egészség; Húsvéti csoda; A népköltészet; Népi hangszerek és játékok; Hivatásos művészek; Szépet alkotunk; A mesterségbeli tudás csúcsáig; A művészetek útján Európába. A fejezet szintén kiegészül egy ellenőrizd önmagad résszel.

A továbbiakban megemlítünk néhány témakört, melyekhez beilleszthetők néphagyománnyal kapcsolatos, vagy néprajzi ismeretek:

- Utazások Művészetországban témához a tankönyv applikációt tanácsol egy vidám bohócról. A témakörön belül megismertethetjük a gyerekekkel a bohócjárást.
- A balett varázslói című témához olyan javaslatot tesz a tankönyv, hogy a gyerekek gondoljanak ki jelmezeket, majd szabásminta alapján rajzolják meg őket, illetve azt is írja, hogy képzeljék el a gyerekek, hogy hogyan lehet nyári virágokból balerinát készíteni. Úgy gondoljuk, hogy ebben a témakörben beszélhetünk a gyerekekkel a farsangi népszokásokról.
- Vidám utazás különböző színházakba és filmszínházba témakörhöz a könyv azt veti fel, hogy készítsenek a gyerekek a Kisgömböc című népmeséhez gyurmából figurát. Elmesélhetjük a gyerekeknek a Kisgömböc című népmesét, ha nem ismerik, illetve más népmesével is megismertethetjük őket, pl.: Nyúlpásztor; Az állatok beszéde.
- A húsvéti csoda témakörében a tankönyv azt javasolja, hogy a gyerekek díszítsenek színes papírból hímes tojásokat. Megmutathatjuk a gyerekeknek, hogy melyek a magyar népi motívumok, beszélhetünk a húsvéti hagyományokról, népszokásokról.
- Népi hangszerek és játékok témában a tankönyv azt ajánlja a gyerekeknek, hogy formázzanak tavaszi sípokat színes gyurmából, és díszítsék ki őket. A témakörön belül bemutathatjuk a gyerekeknek a magyar népi hangszereket (pl.: tökmirliton, mely tölcsér alakú vágott, illetve megtisztított lopótök. A vékonyrészén oldalnyílás van, a hangszert oldalirányban tartva ebbe dúdolnak bele, a cső végére illesztett

disznóhólyagból készült membrán az, ami megzizegteti a hangot. Főként gyerekjáték.), játékeszközöket, azok készítését (pl.: csuhébaba) (Népzene Tanszék, é.n.).

- Hivatásos művészek témakörhöz a tankönyv gyurmázást ajánl a gyerekeknek. Ezen témakörön belül megbeszélhetjük, hogy milyen emlékművek találhatóak a településünkön, illetve, hogy melyek a magyar emlékművek.
- A művészetek útján Európába témához a gyerekek a tankönyv szerint elkészíthetnek ukrán emléktárgyat. A tanórán beszélhetünk magyar emléktárgyakról is, házi feladat gyanánt pedig feladhatjuk a gyerekeknek azok elkészítését.

Szerkezetileg a könyv igazán sokoldalú. Megtalálhatóak a tankönyvben kézműves foglalkozások, festészet, rajzolás, zene, szó van a színházművészetről, táncművészetről, népköltészetéről, stb.

Az elméleti és gyakorlati rész megoszlása szerintünk egyenlő részben valósul meg. Figyelmet fordít a tankönyv az elméleti tudás megszerzésére és a gyakorlatoknak, kísérletezésnek is helyet ad minden témakörben integrált módon, például a zene és a festészet formájában. A gyakorlati tevékenység nagyrészt a gyerekek képzeletének a kiélésére ad lehetőséget.

Úgy gondoljuk, hogy a tankönyv számos lehetőséget ad a gyerekek számára, hogy minél változatosabban, sokszínűbben tanulhassanak, ugyanis kreatív, ötletes feladatokkal van tele, melyek fejleszthetik tudásukat, tehetségüket, jártasságukat a különböző művészeti ágakon belül.

A 2. osztályos tankönyv első fejezetének a címe: *Évszakok a művészetben*. 14 témakörre oszlik a fejezet, melyek a következők: Viszontlátásra vidám nyár; A természet hangjai és színei; Őszi átváltozás, Varázsfelhők, Fáradhatatlan vándorok; Az őszi eső ritmusai; Miről beszél a csendélet; Zenei hármass; Hogyan lett a pásztorsípból fuvola; A mesében minden vadállatnak és madárnak saját hangja van; Téli ünnepkör. Valamint egy ellenőrizd a tudásodat összefoglaló rész is van.

Az alábbiakban szeretnénk ajánlani néhány témakört, melyekhez beilleszthetőek néphagyományi, néprajzi ismeretek:

- Miről beszél a csendélet témához a könyv azt ajánlja, hogy a gyerekek gyurmázzanak különféle zöldségeket, készítsenek csendéletet egy zajos kertről. E téma kapcsán beszélgethetünk a diákokkal az őszi ünnepkör jeles napjairól, betakarításról, hogy hogyan zajlott régen és most (pl.: napraforgóverés, szüretelés).

- Zenei hármastémakörön belül a könyv szerint a gyerekek készíthetnek applikációt, úgy, hogy sablon alapján kivágnak különböző ábrákat. Sablonként adhatunk a gyerekeknek magyar népi díszítő motívumokat. Megbeszélhetjük, hogy mely tájegységen melyek a legjellemzőbbek.
- Téli ünnepkörön belül a tankönyv azt javasolja a gyerekeknek, hogy készítsenek jégvirágmintás képkeretet, illetve angyal formájú karácsonyi *vityinankat*, melyet díszíthetnek növényi motívumokkal. E témakörön belül megismertethetjük a gyerekekkel a növényi ornamentikát és annak jelentéstartalmát.

A 2. osztályos tankönyv második fejezetének a címe: *A természet sokszínűsége*. 13 témakör van belefoglalva ebbe a fejezetbe, ezek a következők: Téli etűdök; Téli szórakozás és sport; Az állatok farsangja; Madarak farsangja; Utazás távoli országokba; Úrutazás; Kukkantsuk be a színházba; Az évszakok találkozása; A mi édes Ukrajnánk, mint a fülemüle dala; Virágfantáziák; Az élet ritmusai a művészetben; A szépet és a hasznosat hirdetjük; Művészeti utazás Európába. E fejezetben szintén megtalálható az ellenőrizd a tudásod rész, valamint tartalmaz még egy kisszótárt és egy kottatárt mellékletként.

A továbbiakban szeretnénk bemutatni néhány témakört, melybe belecsempészhetőek a néphagyományi, néprajzi ismeretek:

- A téli szórakozás és sport témakörön belül a tankönyv ajánlja a gyerekeknek, hogy készítsenek társasjátékot. Megismertethetjük a gyerekekkel a hagyományos népi és sportjátékokat (pl.: Méta játék), a hozzájuk köthető játékelemeket elkészíthetik a gyerekek gyurmából, megrajzolhatják a játékmezőt.
- Kukkantsuk be a színházba témához a tankönyv alapján a gyerekek készíthetnek mértani alakzatokból házikókat. Elmesélhetjük a gyerekeknek *A három kismalac* című népesét, ők pedig megalkothatják a kismalacok házikóit.
- Az évszakok találkozása témakörön belül a gyerekek a tankönyv szerint készíthetnek ruhákat. Bemutathatjuk a gyerekeknek a magyar népviselet régi és jelenkori elemeit, pl.: guba, szűr, kötény.
- A művészeti utazás Európába című téma keretein belül megbeszélhetjük a gyerekekkel, hogy milyen járművekkel és mely állatok segítségével közlekedtek régen az emberek (pl.: ökör által húzott járművek, lovas kocsi). A gyerekek a járműveket elkészíthetik applikációból vagy zöldségekből is.

Több elméleti rész található a könyvben, mint gyakorlati anyag. A gyakorlati tevékenység részletesen fel van bontva, világosan látszik, hogy melyik lépés után mi

következik. Ebben a könyvben is, mint az első osztályosban leginkább a gyerekek kreativitására, képzeletére van bízva, hogy miképp szeretnék kivitelezni, megvalósítani a kapott feladatot.

A gyerekeknek szól a könyv használhatósága, ugyanis mindent egyszerűen, érthetően ír le, melyek a gyerekek számára is könnyen értelmezhetők. Nagyon szép, színes ábrák vannak benne, illetve kreatív feladatok. Csak úgy, mint az előző tankönyv, jó néhány kreatív, ötletes tevékenységi formát foglal magába. Sok benne a csoportos munka, amelyek jók a szocializációs képességek fejlesztésében. Számos témát és ünnepkört mutat be a könyv különféle módon.

Az 3. osztályos tankönyv első fejezetének a címe: *Lírai szereplők és legendás hősök művészi útjai*. 14 témakörre oszlik fel a fejezet, melyek a következők: Hangocska és Színecske a Művészetek Országában; Arckép galéria; Lírai szereplők; Az ember és a természetegysége; Az ember és a természet egysége (folytatás); A barátság és a testvériség a legnagyobb gazdagság; Hősiesség a művészetben; Hősök a rajzfilmekben; A kozákok nemzetsége örökké fennmarad; Dicsőségünk, szépségünk és nagyságunk; Újévi kaleidoszkóp; Újévi kaleidoszkóp (folytatás). E fejezet végén szintén megtalálható az ellenőrizd önmagad rész, csak úgy, mint az első kettő tankönyvnél.

Szeretnénk felsorolni a továbbiakban olyan témaköröket, ahová beépíthetők a néprajzi, néphagyományi ismeretek:

- Lírai szereplők témakörhöz a tankönyv ajánlja, hogy a gyerekek készítsenek egy teljes alakos portrét egy mesehősről, akinek a ruhája természetes anyagokból épüljön fel. Megbeszélhetjük a gyerekekkel, hogy milyen népmesehősöket ismernek, akár elmesélhetünk nekik egy konkrét népmesét és abból készíthetnek portrét valakiről. Néhány népmese, melyek szereplőit a gyerekek ábrázolhatják: „Az aranyhajú kertészlegény”, „A vitéz juhászlegény”, „Mirkó királyfi”.
- A barátság és a testvériség a legnagyobb gazdagság témában a tankönyv azt javasolja, hogy gyurmázzanak a gyerekek játszadozó kiskutyát. Magyar népi állatokhoz fűződő mondókákat vagy találósokat ismertethetünk meg e témakörön belül a gyerekekkel.
- A kozákok nemzetisége örökké fennmarad témakörön belül a tankönyv szerint a gyerekek elkészíthetnek egy kozák figurát só-liszt gyurmából vagy agyagból. E témában ismertethetjük a gyerekekkel a magyar huszárokat, elmesélhetjük a történetüket, bemutathatjuk őket képen, videóban. A gyerekek tetszés szerint akár huszárt is gyurmázhatnak a tanórán vagy házi feladatként.

- Dicsőségünk, szépségünk és nagyságunk téma keretein belül a tankönyv ajánlja a gyerekeknek, hogy készítsenek domborművet „Az élet fája” címmel. A témába belecsempészhajjuk az életfa motívumot, elmondhatjuk jelentését, jelentőségét.

A 3. osztályos tankönyv második fejezetének a címe: *Fantasztikus és komikus karakterek a művészetben*. 16 témakör található a fejezetben, melyek az alábbiak: Utazás a Képzelet világába; Utazás a Képzelet világába (folytatás); Varázslatos csodák; A való és képzelet világban; A való és képzelet világban (folytatás); Egy kiállítás képei; Egy kiállítás képei (folytatás); Fantasztikus kalandok Csodaországban; A szárnyaló fantázia; Humor a művészetben; Humor a művészetben (folytatás); Játék babák az életben és a művészetben; Játék babák az életben és a művészetben (folytatás); Művészeti kirándulás Európába; Művészeti kirándulás Európába (folytatás).

A következőkben megemlítünk néhány témakört melyekhez beilleszthetők a néprajzi, néphagyományi ismeretek:

- Játék babák az életben és a művészetben témakörhöz a gyerekek készíthetnek magyar népi rongybabákat különféle mintájú és anyagú textilből (általában a piros és fehér színek dominálnak), készíthetnek babákat nemezből, kukoricaháncsából vagy akár anyagos sárból is.
- Művészeti kirándulás Európába témához a tankönyv ajánlja a gyerekeknek, hogy készítsenek kesztyűbabákat. A gyerekeknek elmesélhetünk egy magyar népi mesét, melyhez megalkothatják a saját kesztyűbabjaikat.

Szerkezetileg pont úgy épül fel, mint az előző 2 tankönyv, a végén szintén megtalálható az ellenőrizd önmagad rész, értelmező szótár és kottatár.

Az elméleti rész arányaiban megegyezik a gyakorlatival. A gyakorlatok részletesen le vannak írva, szemléltetőkkal vannak illusztrálva az egyes folyamatok a jobb megértés érdekében. A könyvben lévő szövegek könnyen értelmezhetőek a gyerekek számára is, de a felnőttek figyelmét is egyaránt felkelti, ezért úgy gondoljuk, hogy gyerekek és felnőttek számára is jól használható, értelmezhető. A szöveg és az illusztráció sok oldalon azonos mértékben jelenik meg, de több olyan oldal van, ahol az illusztráció dominál jobban. Körülbelül 40 %-ban kézzel rajzolt munkákat láthatunk, és 60 %-ban összevágott, több helyről gyűjtött képek jelennek meg. A tankönyv minden 2-3. oldalán szó van a zenéről. Szinte ugyanannyi oldal szól a képzőművészetről, mint a zenéről.

Egyéb érdekességek: felhívja a figyelmet az ellentétes jelentésű szavakra; a feladatokba belecsempészi a számítógép használatot: „Gyakorold a tenger rajzolását a

számítógépeden.” Film és meseajánlók szerepelnek benne, érdekes, gondolkodásra készítő feladatokat nyújt.

A technika tantárgy oktatása során a pedagógusoknak a variatív részelemein belül lenne leginkább alkalmuk belecsempészni a néphagyományi ismereteket. Ez a rész körülbelül a tananyag 20%-át teszi ki, mely szabad kezet ad a pedagógusoknak, arra, hogy a kötelező oktatási rész megőrzése mellett fejlessze a gyerekek nemzeti identitását, a hagyományőrzés, népszokások, népi kultúra ismeretanyagát (Міністерство освіти і науки України, 2019).

A technika tantárgy során megannyi lehetőség nyílik arra, hogy a pedagógusok beépíthessék a tanóra kereteibe a népi hagyományokat.

II. NÉPHAGYOMÁNYOK ÉS IDENTITÁSFEJLESZTÉS KÁRPÁTALJÁN

A néprajzra legfőképpen úgy tekinthetünk, mint a kultúra tudománya. A néprajz fókuszában az ember mindennapjai, azok kihívásai és a rájuk adott reakcióik kiemelkedő helyet foglalnak el. Ezen jártasságokra, tapasztalatokra pedig ténylegesen mindenkinek szüksége van a mindennapjaiban. Ebből kifolyólag a néprajz nem csupán világnézeti tudomány, hanem a hazaszeretet fejlesztésének, az azonosságtudat őrzésének kitűnő oktatási része, azonban az élethez szükséges célszerű ismeretek tárhelye is (Vasvári, 1996). Hazánkat és népünket akkor szerethetjük igazán, ha ismerjük múltunkat. Nem képzelhető el a jövő a múlt ismerete nélkül (Kulbertné, 1994).

A szokás stabil magatartás, illetve cselekvésmód. Az emberek is formálhatnak személyes szokásokat önmaguknak, csakhogy nem mindenki szakadhat el, nem válhat külön az adott közösségtől, amelyben él és találkozik a mindennapjaiban. A privát szokásokon kívül érvényre jut a megadott közösségben végrehajtott cselekvések és tevékenységek, melyeket az egyén is átvesz. Ezen közösségben történő cselekményeket és magatartásbeli formákat hívjuk népszokásoknak.

A népszokások nagyon sokoldalúak, változatosak, nem egyhangúak (Barsi, 1992). Egyszerre illemtan, erkölcsi kódex, íratlan törvény, színjátás, költészet, művészet, mágia és mítosz (Kulbertné, 1994). A legtöbb településen élőknek jellegzetes, egyedi szokásai fejlődnek ki. A népszokások kialakulását illetően jelentős szerepet tölt be az emberek vallása, életkora, nemek szerinti megoszlása és foglalkozása. Azokon a helyeken, településeken akár ipari környezetben ahol dolgozó, tevékenykedő emberek élnek együtt közösséget alkotva, ott kialakulhatnak szokások, hagyományok (Barsi, 1992).

2.1. Hazai honismeret: Kárpátalja magyar lakossága, értékei

A magyarok a kárpátaljai közigazgatási terület déli és nyugati részének főleg síksági és hegylábaknál elterülő vidékén élnek. Itt alakult ki a magyarlakta terület nyelvhatára, ez a terület Magyarország négy vármegyéjéhez tartozott – Unghoz, Bereghez, Ugocsához és Máramaroshoz.

A második világháború előtti, illetve utáni magyar népességről elmondható, hogy 1941–1946 között 110 728 fős csökkenés, 1946–1959 között 8311 fős csökkenés mutatható ki.

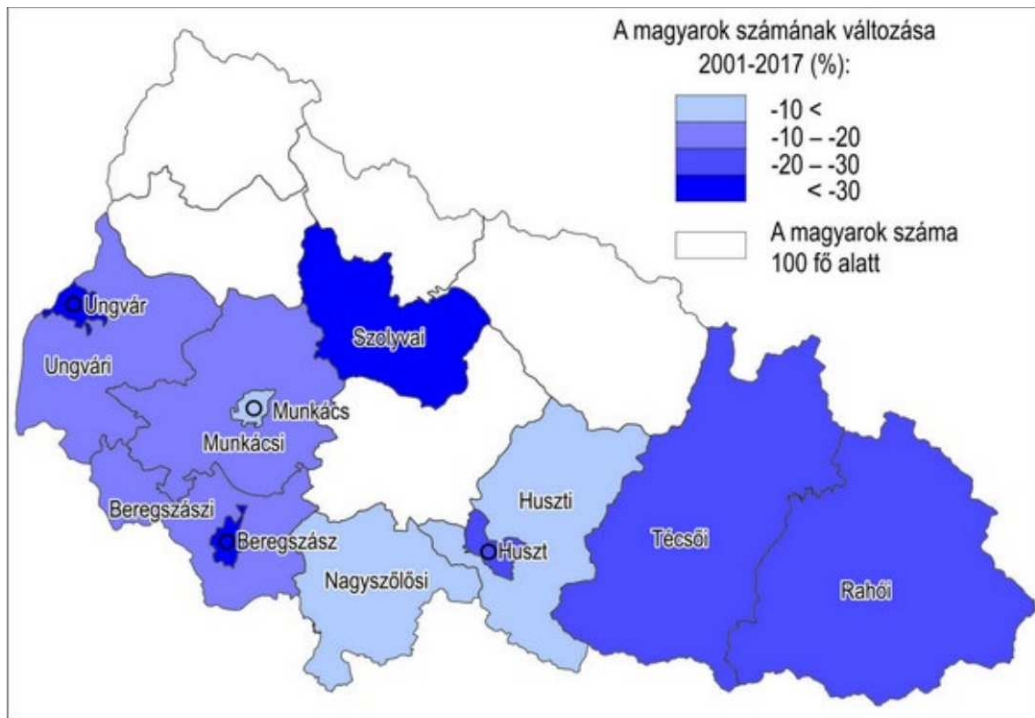
18 év alatt 110 728 fővel lett kevesebb a kárpátaljai magyarság. Az alábbi táblázat is jól szemlélteti ezt a létszámcsökkenési folyamatot (Dupka, 2017).

Év	Összlakosság	Magyarok száma	Százalékarány
1910	597 062	262 555	43,97
1921	606568	102144	16,84
1930	725 357	109 472	15,09
1941	852546	245286	28,77
1946	755 900	134558	17,80
1957	920173	126 247 (149 000)	13,72 (16,19)
1970	1 056 799	151 949 (166 000)	14,38 (15,71)
1979	1 155 759	158 446 (171 000)	13,71 (14,80)
1989	1 245 618	155 711 (163 000)	12,50 (13,09)
2001	1 254 614	151 500 (156 600)	12,08 (12,48)
	48 457 000	156600	0,32

1. sz. táblázat. A magyarság száma 1910–2001 között (Dupka, 2017)

Rengeteg áldozat köszönhető a második világháború és az úgynevezett „kollektív bűnösség elvét” alkalmazó különféle megtorlásoknak: a bekövetkezett, több hullámban is végbement kivándorlás, az 1944–1953 közötti sztálini etnikai tisztogatás, a kommunista diktatúra asszimilációs politikája, a szülőföld politikai, gazdasági és vallási okokból adódott elhagyása (Dupka, 2017).

A Bethlen Gábor Alapkezelő támogatásával, a kárpátaljai magyar doktoranduszok és aspiránsok szervezete, a Momentum Doctorandus égisze alatt, az MTA Földrajztudományi Intézete, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola és a Nemzetpolitikai Kutatóintézet részvételével készített kutatás (SUMMA 2017 címmel) arra az eredményre jutott, hogy hozzávetőlegesen 21 ezer fővel csökkent a magyarok száma Kárpátalján 2001 óta (*I. sz. ábra*). Míg 2001-ben Kárpátalján csaknem 152 ezer ember élt, jelenleg körülbelül 131 ezren élhetnek, de hivatalos népszámlálás csak 2001-ben volt (Balogh, 2018).



2. sz. ábra. SUMMA 2017 felmérés (Balogh, 2018)

A Kárpát-medence összes nagyrégiójára jellemző a szóránymagyarság lélekszámának csökkenése (16,6 %) nagy mértékben meghaladta a tömbmagyarságét (13 %). A felmérésben olvasható, hogy hasonlóan nagy a különbség a városi (-17,9 %) és a falusi (-11,3 %) magyarság között, ami főként a városi népesség nagyobb részű kivándorlásának az eredménye. Kiváltképp szembeűnő Ungvár (-31 %) és Beregszász (-26 %) magyar népességvesztése. Minimális csökkenés jellemzi a magyar tömbterület keleti részét, a Nagyszőlősi járást. Szemben a felvidéki „elszlovákosodással”, magyar-ukrán arányban Kárpátalján kiegyenlítették az asszimilációs folyamatok (Balogh, 2018).

Ezen adatokból kiindulva elmondható, hogy nagyon fontos fenntartanunk és továbbadnunk magyarságtudatunkat, megőriznünk és átadnunk a hagyományainkat, kulturális örökségeinket. A hungarikumok értékeink szerteágazó és fontos gyűjteménye, közösséggé kovácsolja a magyarságot (Nemzeti Művelődési Intézet, 2018). A „hungarikum” egy gyűjtőfogalom, amely olyan megkülönböztetésre és kiemelésre érdemes értéket mutat, amely a magyarságra jellemző tulajdonságot, egyediséget, különlegességet és minőséget hordoz magában (V. E., 2016). Mindannyiunk számára jelentős üzenetet rejtenek magukban, értéket teremtenek a jelenben, és ezáltal formálják és határozzák meg a Kárpát-medencében élő magyarság jövőjét.

Különösen létfontosságúvá vált napjainkban számunkra, hogy a hungarikumokért fáradozó közösségek erősödjenek, illetve el tudják juttatni a magyar identitást őrző ősi

hagyatékunkat a Kárpát-medence minden szegletébe. A magyar életérzés kifejezői, a hungarikumok köre olyan erkölcsi és eszmei háttérrel teremtettek, ami összeköt bennünket, a világ bármely részén is legyünk (Nemzeti Művelődési Intézet, 2018).

Jó néhány hagyomány feledésbe merült, a településeken már csak egy-két idős ember van, aki hagyományos munkatevékenységet folytat és ezeknek az értéke nagyon minimális a fiatalok szemében. Jól kiépített a politikai és oktatási érdekképviselet hálózata, ám a folyamatos küzdelem a megmaradásért/fennmaradásért (hol anyagi okok miatt, máshol akár a magyar gyerekek tömeges ukrán iskolába íratása miatt) a hagyományok ápolása, értékeink újbóli felfedezése, átörökítése többnyire elmondható, hogy csak egy-egy nyári táborozás alkalmával valósul meg, ami egyértelműen jó, de sajnos nem elég.

A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség (KMKSZ) 1989. február 26-án alakult Ungváron. A KMKSZ a Kárpátalján élő magyarok kulturális, szociális és politikai érdekeit óvó nemzetiségi társadalmi szervezet. A kárpátaljai magyarság egyéni illetve kollektív jogainak érvényesítése végett javaslatokat dolgoz ki az állami szervekhez. Választási kampányt végez, képviselőjelölteket állít, szószólókat és tanácsadókat rendel ki az állami és önkormányzati szervekbe. Szorgalmazza a magyar nyelvhasználatának a törvényes keretek között végbemenő kiterjesztését a társadalmi lét némely területeire. Hozzájárul hagyományaink ápolásához és kulturális értékeink megőrzéséhez. Figyelmet fordít nemzeti ünnepeink és történelmi évfordulóink méltatásáról (KMKSZ, é. n.).

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) a kárpátaljai magyar pedagógusok érdekvédelmi szervezete. 1991. december 8-án jegyeztették be önálló jogi személyként. A KMPSZ feladatköréhez tartozik a vidék magyar tannyelvű iskoláinak minőségi fejlesztése, pedagógusainak széles körű képzése, a magyar nyelvű pedagógusok és az oktatás érdekeinek képviselete. A KMPSZ már megalakulása óta szervezi meg a pedagógusok kül- és belföldi továbbképzését. Kezdetektől fogva ösztönzi, szervezi és támogatja a kárpátaljai magyar pedagógusok olyan kezdeményezéseit, amelyek elősegítik a szülőföldjükön élő magyar diákok esélyegyenlőségének megteremtését, azonosságtudatuk kialakulását, elmélyítését, a magyar nyelv, a tudomány valamint a kultúra ápolását.

1992-től lehetőség nyílt az iskolákban a fakultatív anyanyelvi oktatás bevezetésére, s a vasárnapi iskolák megnyitására. A KMPSZ az oktatás szervezése és irányítása mellett szintén feladatának tekinti a szórványban élő magyar gyerekekkel kapcsolatos események, például a szavalóversenyek, nemzeti ünnepeink műsoros rendezvényei és az anyanyelvi táborok támogatását (KMPSZ, 2009).

A „GENIUS” Jótékonyági Alapítványt 2011-ben hozta létre a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, illetve a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség. Az Alapítvány fő tevékenysége közé tartozik, hogy az esélyegyenlőség jegyében végez széleskörű tehetséggondozást, fejlesztést, valamint tehetségkutatást Kárpátalja magyar anyanyelvű iskolásai, egyetemi-, főiskolai hallgatói, fiatal kutatói között.

Céljai közé sorolandó a tehetségsegítő programok integrált rendszerének létrehozása; egyenlő hozzáférés biztosítása a tehetségsegítés területén; a tehetséges fiatalok társadalmi felelősségének növelése; a tehetségsegítő személyek és szervezetek munkájának megbecsülése; több lehetőséget kínálni a tehetséges tanulók, kutatók ismereteinek, készségeinek a képzési anyagon túllépő kiszélesítésére; értelmes fiatalok, a kárpátaljai magyar értelmiségi réteg kinevelése; összefogja a tehetséggondozás iránt elkötelezett pedagógusokat.

Az Alapítvány a magyar kisebbség esélyjavító, társadalomépítő programjának aktív résztvevője. 2011-ben a 7-17 év közötti tanulók tehetségsegítésére létrehozott 8 Tehetségpontot egész kárpátaljai lefedettséggel, melyekben közel 2000 gyermek és 365 szakképzett tanár vesz részt. Évente egyszer Tehetségnapot szervez az Alapítvány, ezért is szervezi meg a „Szól a Fülemüle” –Kárpátaljai népzenei és néptánc tehetségkutató versenyt, a Buzánszky Jenő Labdarúgó Kupát és a Zupkó József Nemzetközi Kézilabda Emléktornát (Váradi, 2020).

A Pro Cultura Subcarpathica 2011-ben alakult, mely egy non profit szervezet. Célja, hogy a kultúra által továbbépítse, fejlessze, erősítse a kárpátaljai magyar közösséget. A szervezet közömbös a politikai kérdésekkel szemben, konzervatív értékekre épül, azonban nem zárkózik el a kultúra modern és posztmodern értelmezésétől, a szubkultúráktól, a kortárs kezdeményezésektől sem. Feladata a szervezetnek, hogy elérhetővé tegye a kultúrát a közösség tagjai számára, valamint felvállalja a kárpátaljai magyarság hagyományainak, kultúrájának, világlátásának közvetítését a Kárpát-medencében, és ezt a Kárpátalja.ma kárpátaljai magyar hírportálon keresztül is közvetítse (Itt magyarul is, é.n).

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola egy nem állami tulajdonban lévő felsőoktatási intézmény, amelyet a Kárpátaljai Magyar Főiskoláért Alapítvány (KMFA) hívott életre. Ez az egyetlen magyar anyanyelvű felsőoktatási intézmény Kárpátalján. A Főiskola 1996 óta működik Ukrajna Oktatási és Tudományügyi Minisztériumának engedélyével.

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolában valósul meg a Kárpátaljai Nyári Kölcsey Pedagógusakadémia, melyet a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség és a

Kárpátaljai Megyei Pedagógus-továbbképző Intézet közösen szervez, ezen akadémián minden évben többnyire a magyar tannyelvű oktatási intézményekben tanítók és nevelők vesznek részt.

Az intézményben különféle kulturális programok kerülnek megszervezésre. A Főiskolának van hallgatói kórusa és néptáncsoportja is. Rendszeressé váltak az intézmény falain belül rendezett könyvbemutatók, író-olvasó találkozók, irodalmi estek, versenyek stb. Jelentős figyelmet fordít a Főiskola a helytörténeti ismeretek megszerzésének lehetőségére is. Évente szerveződnek honismereti, szakmai és oktatási célú utak a megyében és Ukrajna-szerte.

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola jelentős szerepet tölt be a kárpátaljai magyar nemzeti kisebbség megmaradásában, életkörülményeinek és életszínvonalának javításában, az értelmiségi és tudományos elit utánpótlásában. Továbbá nagyban hozzájárul a kárpátaljai magyar tannyelvű oktatási intézmények szakemberhiányának mérsékléséhez is (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, é.n.).

2011-ben megalakult Kárpátalján a Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület (KNE) (Molnár, 2013), mely Lezsák Sándor elnöknek a Lakiteleki Népfőiskola alapítójának, a kezdeményezésére jött létre (Dupka, 2017). A Lakiteleki Népfőiskola megalakulása óta, a kilencvenes évek elejétől segíti a Kárpát-medencei magyarság életét. Temérdek olyan programot valósított meg, melyek hozzájárultak a magyar közösségek fenntartásához, bővüléséhez (Kárpáti, 2019).

A KNE 2012. január 10-től önálló jogi személlyé vált. Tevékenysége Ukrajnában az egész Kárpátaljára szerteágazódik. 2012-ben elkészítette a Kárpátaljai Értéktárat, mely munka során elkészültek a települési és járási értéktárak is (Molnár, 2013). Bekerült az értéktárba többek között Nagydobrony, a Verecke-emplékmű, a Kendereskei-kilátó, amely a Feszty-körkép elkészítésének helyszíne, a beregi szöttek és hímzés, a kárpátaljai archaikus ima, a Rákóczi-kultusz Kárpátalján, a Verecke honfoglalási emlékmű, a salánki hordó, és a magyar orgona (Nemzeti Művelődési Intézet, 2018). Alakult, egy Kárpátaljai Értéktár Bizottság is, melynek tagja a KNE, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, és emellett még sok más szakterület elismert kárpátaljai képviselője, a néprajztól egészen a turizmusig (Molnár, 2013).

A KNE a Lakiteleki Népfőiskola céljaival működik kiegyensúlyozottan. Szervez olyan közösségi összejöveteleket is, amely minél tágabb körben segít rávilágítani a magyar nemzetünk igazi erőforrásaira. Az egyesület igyekszik olyan programokat szervezni, amelynek középpontjában a magyar nemzeti identitás erősítése áll. A roma gyerekeket

oktató pedagógusok számára továbbképzést tartottak, tudománynépszerűsítő körutat érettségiző diákoknak, emellett szerveztek konferenciát, amely az identitás nemzeti, vallási, pszichológiai és politikai perspektíváit járta körbe. A szervezet elindította a táncház mozgalmat. Évente két-három alkalommal koncertkörutat szervez az egyesület a magyarországi előadók hozzájárulásával, továbbá baba-mama klubokat is működtet (Gál, 2014).

2.2. Az identitás és a néphagyomány kapcsolata

Az identitás hozzátartozik a harmonikus és kiegyensúlyozott emberi személyiség szükségleteihez. Gereben Ferenc művelődésszociológus szerint, aki a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanára, a mai értékzavaros világban nagyon fontos, hogy identitásbeli kötődéseink alapjai már a gyermekkorban kialakuljanak. Úgy gondolja a szakember, hogy már az óvodáskorban tanácsos megismertetni a gyerekeket a nemzeti szimbólumokkal, az iskolában pedig nagyobb hangsúlyt kell fektetni a megfelelő könyvek, többek között a magyar és a világirodalmi klasszikusok élményt adó olvasására és az ország, helyiség, településmegismerő osztálykirándulásokra (idézi Csókás, 2013).

De mit is jelent az identitás, mint fogalom?

Az identitás a latin nyelv szava, mely azonosságot jelent (Csepeli, 2001). A hétköznapi életben főként a „önazonosság”, „öntudat”, „identitástudat” értelemben használják (Dóczi, 2020). 1950-ben vezette be a fogalmat a szakgondolkodásba Erik H. Erikson amerikai szociálpszichológus Anna Freud tanítványa. Az ő teóriája szerint az egyén pszichológiai fejlődése a különböző életszakaszokra jellemző szociális kapcsolatokon múlik. Mindegyik életszakasznak megvan a maga sajátos krízise, amellyel szembe kell néznie és meg kell oldania, annak érdekében, hogy felkészülhessünk a következő feladatokra. A pszichoszociális fejlődés során alakul ki az egyén identitása (Szente, 2018). Az identitástudat az emberi életben különleges értéket jelent, amit a kezdetektől fogva folyamatosan tanulunk és fejlesztünk. Igazán tudatossá válik akkor, amikor egyes kérdésekre megtaláljuk magunkban a választ. Akkor jelenik meg először gyermekként, amikor elgondolkodunk rajta: ki vagyok én? Aztán a következő szakaszok követik, amikor egyre összetettebb kérdésekre keressük a választ:

- Mi tesz engem azzá, aki vagyok?
- Miben különbözök másoktól?

- Mitől vagyok jobb, mint mások?
- Honnan jöttem?
- Merre tartok?
- Mi számomra az élet értéke?

Akkor válik a leginkább tudatossá bennünk, amikor már tudjuk, hogy mik az értékeink, meggyőződéseink, és ezt meg tudjuk fogalmazni a külvilág számára is (Dóczi, 2020).

Jelentős szerepet tölt be a népi kultúra és a nemzeti kultúra az azonosságtudat felépítésében, ugyanis a: „Ki vagyok én?” „Mi vagyok én?” kérdésekre legtöbbször a válasz a nemzeti kultúra kínálta mintákban fogalmazódik meg (Barna, 2011). Fontos, hogy már a gyermekek is megtapasztalhassák, megérthessék, hogy mit jelent a tartozni valahová érzés, a szülőföld szeretete, tisztelete, mit jelent, hogy ide születtünk, ez a mi hazánk (Pásztor, 2019). Az identitás szerkezete különböző típusú és jellegű motivációs erők hatása alatt állandóan alakul. Ha az azonosságtudat negatív, akkor identitásválság következhet be, ami eredményezheti az identitásváltást. Ekkor egy új identitásminta jöhet létre, melynek következtében egy másik társadalmi értékelésben egymást kizáró szempontjai lehetnek (Barna, 2011). Erre példa lehet egy szakmai civil szervezet résztvevőinek identitásváltozása, amely megmutatkozhat a résztvevők létszámának számottevő csökkenésében is, a kilépések eredményeképp (Szente, 2018).

Az identitástudat jelentős részét foglalja magába a nemzeti identitás. Általa az egyén egy nemzet tagjának érzi és vallja magát, egy nemzethez való tartozásnak, annak hagyományaival, értékrendjével való azonosságnak a tudata. Mindenekelőtt a hovatartozással és az azonosulással összefüggő érzelmi és gondolati mintákat átölelő kommunikáció-együttes, melyet társadalmi-történeti tényezők formálnak és idéznek elő. A nemzeti identitás egy meghatározott tér- és időbeli kereten belül végbemenő történelmi, nyelvi és kulturális azonosság, mely nem velünk született, hanem a szocializáció során eltérő tényezőknek köszönhetően alakul ki (Tózsér, 2020).

A nemzeti identitás megfogalmazásában a nyelvnek nem feltétlen igaz az a sztereotípiája (Barna, 2011), melyet Széchenyi István a nyelvújítókkal és a magyar romantika íróival egybehangzóan mondott ki „Nyelvében él a nemzet” (Paládi-Kovács, 2015). Györffy István szerint önmagában véve a magyar nyelv nem bizonyul elég megtartó erőnek. Igazolja ezt az állítást akár a középosztály gyors beolvadása a Trianont követő utódállamokban. Az identitás szerkezetében más meghatározók vehetik át a domináns szerepet, például a vallás.

Az azonosságtudat őrzéséhez és a nemzeti kultúra fenntartásához és átadásához is egyaránt szükségesek az intézmények: templom, iskola, de a család, folklór-csoport, televízió, rádió, párt, újság és egyéb (Barna, 2011). Minden ember vágyik arra, hogy valahová tartozzon, ugyanis társas lények vagyunk, igényünk van erre. Növeli a biztonságérzetünket is, ha egy közösség része vagyunk. Szintén a biztonság érzésével tölt el minket a nemzethez való tartozás. Abraham Maslow szükséglet-hierarchia-elmélete alapján láthatjuk azt, hogy mennyire fontos helyen, konkrétan a második helyen szerepel a biztonság a szükségletek hierarchiájában. A család, a mikrokörnyezet és a biztonságérzet nélkül lehetetlen az ideális egyéni fejlődés és a mentális egészség, ezt számos pszichológiai kutatás bizonyítja (Pásztor, 2019). Abban az esetben, ha ezek hiányoznak vagy elvesznek, az identitásőrzés nehezebb vagy egyszerűen elképzelhetetlen. Az ilyen helyzetekben fontosabb szerepet kaphat a népi kultúra egy vagy több eleme: a viselet, az ételek a táplálkozási kultúrában, vagy a vallással összefüggő számos kulturális megnyilvánulás, legfőképpen az ünnepek szokásrendje. Meghatározó része van a népi kultúrának és a nemzeti kultúrának az azonosságtudat felépítésében (Barna, 2011).

A tágan vett néphagyomány a magyar nemzeti műveltségnek egy kitüntetett alkotóeleme. Györffy István szerint „A néphagyomány a népi műveltség összessége”. Az apáról fiúra szálló ismeretek, a felnvelő közösségtől kapott tudás, az otthon és a helyi közösségekben tanult dal, tánc, ritmus, a családban és a gyakorlatban elsajátított munkamódok, technikai ismeretek tárháza. A szájhagyományok, a gyermekfolklórok többsége, a közmondások, szólás-mondások, közösségi szokások, a gondolkodás- és viselkedésmódok, illemszabályok ismeretéhez nagyobb részt belenevelődés útján jutunk (Paládi-Kovács, 2015). Andrásfalvy Bertalan hangsúlyozza munkáiban a helyi (paraszi, népi) kultúra szerepét az érzelmi nevelésben, az identitástudat megerősítésében és a közösségformálásban (idézi Barna, 2011).

Bábosik István (1998) szerint a 6-7 éves gyerekeknél alakul ki a nemzeti szocializáció első szakasza. Azt állítja, hogy ebben az életszakaszban a gyermekek leginkább a szűkebb környezetüket ismerik (települést, családot). Az ország, mint fogalom még nem nyilvánul számukra nagy jelentéstartalommal, azonban az óvodai és a lakóhelyi közösségekhez nagy mértékben kötődnek tapasztalati és intellektuális úton. A család funkciója kiemelkedik a nemzeti szocializációban, ugyanis a gyermekeknek a legszorosabb kapcsolata a családjával van. Az óvodáskorú gyermeket legnagyobb mértékben a családjához fűzi kulturális és érzelmi hovatartozása. Ebből kifolyólag arra lehet következtetni, hogy a családi hatásoktól

elsődlegesen függ a szociális tudat kialakulása (családi hagyományok, családtörténet, szokásrendszer, kulturális hovatartozás).

Az a tény, miszerint a gyerekek eltérő családból érkeznek szintén jelentőséggel bír, hiszen a családok hatása és iránya nagyon különböző lehet. A családok nemzeti szocializációjára befolyást gyakorol az, hogy milyen élettörténettel rendelkeznek, milyen hagyományokat és népszokásokat ápolnak, milyen kapcsolatban állnak a nemzet sorsával. Az identitás kialakulásában nagy szerepet tölt be a neveltetés, a lakóhely típusa, valamint az óvoda, iskola hatása is.

A 6-7. életkorban lévő gyerekek kulturális identitástudata elég fejlett ahhoz, hogy felismerjék a más nyelven beszélő embereket, tisztában vannak azzal, hogy ha másik országba utaznak, akkor ők ott külföldinek minősülnek.

A 8-9. életkorra tehető a nemzeti szocializáció második szakasza, amikor is kitágul a nemzeti tudatuk, megfigyelhetővé válik a nemzet és hazairánti nyitás. Erre az életszakaszra jellemző, hogy megértik azt, mi az anyanyelv, felismerik nemzeti hovatartozásukat beazonosítják a magyar nemzetszimbólumait, valamint kiemelkedő helyet foglalnak a történelmi narratívák (népmesék, mondák, legendák) is.

A 10-11 éves kor tekinthető a nemzeti identitás kiteljesedésének időszakául. A gyerekekben tudatosul a saját nemzetéhez való tartozás, megfigyelhetővé, érzékelhetővé válik a hazaszeretet megnyilvánulása, illetve a történelmi eseményekhez való kapcsolat. Kiváltképp fontos helyet tölt be ezen életszakaszban a történelmi események, cselekmények megismerése (Pásztor, 2019).

Az identitás egy folyamatosan fejlődő mag, Parker J. Palmer elgondolása szerint, ahol a genetikánk vagyis a biológiánk, a tetteink, a kultúránk, a szeretteink, a tapasztalataink és a döntéseink összevéve azt eredményezik, hogy jelen élethelyzetben kik vagyunk. A „Ki vagyok én?” „Merre tartok?” „Mivel érdemes foglalkoznom?” már nem pusztán a kamaszkori személyiségfejlődés jellemző bökkenői, hanem az életkor kitolódásával, a munkaerő-piac változásokkal együtt járó, újból és újból felmerülő kérdések (Szente, 2018).

2.3. Néprajztanítás, néphagyomány ismertetés az iskolában

A néphagyományok megőrzése jelentős szerepet tölt be az emberi életben, melyet már az óvodai nevelés kezdeti szakaszában érdemes elkezdni, hiszen a célja a múlt kincseinek, értékeinek átruházása, valamint a hagyományörzés nyújtotta lehetőségek megvalósítása

(Géczi-Laskai, 2013). Fontos, hogy ismertessük meg a gyermekeket a nemzeti szimbólumokkal, alakuljanak ki a gyermekek identitásbeli kötődéseinek csírái (Csókás, 2013). A gyerekek megismerkedhetnek a hagyományokkal, szokásokkal a játékok során; verselés, vers hallgatás közben; szerepelhetnek mesékben; különböző zeneművekben; képzőművészeti alkotásokban, úgymint rajzokban, különféle kézműves foglalkozások által; a gyermekmozgásában és táncában is. Ezen tevékenységekből adódóan a gyerekek megszeretik, értékelik, tisztelik a természetet, megismerteti velük a népi kultúrát, a népművészetet és a népszokásokat. Ennek eredményeként az óvodáskor befejeztével a gyermekek kíváncsian, érdeklődően hallgatnak népzeneket, népmeséket, népi mondókákat, szívesen játszanak népi játékokat, előadnak hagyományőrző néptáncokat, örömmel alkotnak természetes anyagokkal, ízlésviláguk magukba szívja a népi művészet tárgyait, eszközeit, élvezik a jeles napokat, hagyományőrző tevékenységeket és a közös ünnepeket.

Kiemelt fontosságú, hogy az elmúlt idők hagyományait, népszokásait meg kell tanulniuk, ismerniük a mai generációnak, ezen ismeretek elsajátítására az iskola a legmegfelelőbb helyszín, de nem az egyedüli (Géczi-Laskai, 2013).

A népi kultúra nagy része a magyar művelődés történetének, ezért már az iskoláztatás kezdeti szakaszán is foglalkozni kell annak megismertetésével. A kisdíákok életkora nagy mértékben meghatározza, hogy mi az, amit a népi kultúrából élményszinten, játékos formában, saját tevékenységhez kötötten szabad, lehet feldolgozni. Az iskolákban elsősorban az adott település, tájegység hagyománykincsére kell támaszkodni, így remélhető, hogy a gyerekek családjukban, vagy a lakóhelyükön fellelhetik még a múlt tárgyi emlékeit, személyes kapcsolatok által megérezhetik az eltűnt idők, szokások, tradíciók szépségét.

Az általános iskolás kisdíákoknak azért van szükségük néprajzi ismeretekre, mert az egész magyar műveltség a sajátosan keleti gyökerű magyar népi és az európai kultúra ötvözete. Magyar híres költőink Petőfi, Ady, Arany nyelve és képkinse azonos a falusi nyelv szókincsével, ha a verseikből kiírjuk azokat, amelyek nem érthetőek meg a falusi élet ismerete nélkül, vajon mi maradna belőlük? Elég sok városi gyereknek még az olyan könnyen érthető vers is, mint József Attila: Mama c. költeménye is problémát okozhat, közelebről annak ilyen sora: „Engem vigyen fel a padlásra”. Az a gyerek, aki a lakótelepen lapos tetejű házban nő fel, és maga körül csak ilyeneket lát, nehezen tudja elképzelni, hogy mi is az a padlás? Az általános iskola kezdő szakaszában, már azért is fontosak a néprajzi ismeretek, hogy gyermekeinkben elültessék népük, szülőföldjük szeretetét. Szeretni azonban csak azt tudjuk, amit ismerünk (Barsi, 1992).

Az iskolai oktatás során számos lehetőség nyílik arra, hogy a gyerekek az iskolai rendezvények alkalmakor, illetve a tantárgyak keretein belül megismerkedjenek és elsajátítsák a néphagyományok alapjait, értékeit és azok jelentőségét. Beépíthető az irodalmi és anyanyelvi oktatás során (folklór, népdal, mese, vers, monda), a képzőművészeti tantárgyak által (díszítőművészet, folklóresztétika, hímzés, szövés), természetismeret, környezetismeret tanórák folyamán (mondókák, időjárással kapcsolatos hiedelmek, gazdálkodáshoz köthető népi szokások), ének-zene órák alkalmával (népzene, népdal, néptánc, népi játékok), testnevelés tanórákba (mozgásos népi játékok, kiszámolók), egészségtan órákba (népi gyógymódok ismerete, használata, egészségmegőrzéssel kapcsolatos népi eljárások és tevékenységek), földrajz tanórákba (jelentős néprajzi tájak, etnikai csoportok), történelem órák kereteibe (hagyományos életmód, tradicionális kultúra, etnikum-történet kérdései tárgyalhatók), illetve akár a matematika tanórák keretein belül is (kiszámolók, találósok) (Vasvári, 1996).

A megemlített óvodai tevékenységek és iskolai tanórák folyamán alkalmazott hagyományörző tevékenységek és népi kultúrát átadó ismeretek bizonyítják, hogy milyen jelentős szerepet töltenek be ezen intézmények a gyerekek kulturális és néprajzi ismereteinek megélésre, bővítésére.

III. A NÉPHAGYOMÁNY BEILLESZTHETŐSÉGE ÉS IDENTITÁSFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI A TECHNIKA TANÓRÁKON 1-4. OSZTÁLYBAN, KÁRPÁTALJA ISKOLÁIBAN, KÉRDŐÍVES FELMÉRÉS TÜKRÉBEN

A választott kutatási terület elméleti feldolgozása után kérdőíves módszer segítségével kívántuk vizsgálni Kárpátalja magyar tannyelvű iskoláiban tapasztalható lehetőségeket a pedagógusok szemszögéből arról, hogy hogyan látják a magyar néphagyomány beilleszthetőségét alsó tagozatban, azon belül is a technika órák felhasználását a tanulók identitásfejlesztésében.

3.1. A kutatás célja, időszerűsége, hipotézisei

Célunk a kutatásunkkal az, hogy rávilágítsunk a hagyomány tananyagba való beilleszthetőségére, hiszen önálló népismeret tantárgy nincs alsó tagozatban (felső tagozatban sem); ezen belül is a technika (dizájn és technológia) tantárgy keretein belül kívánjuk vizsgálni hagyományismeret elsajátíthatóságának kérdését. További célunk, hogy felhívjuk a figyelmet a néphagyományok megőrzésének, továbbadásának fontosságára. A pedagógusok megkérdezésének célja, hogy képet kapjunk a technika órák nyújtotta identitásfejlesztő lehetőségekről, illetve ezek mélységeiről és gyakoriságáról a tanterv függvényében. Ez a téma még nem került ilyen szempontból feltárássra, hasonló kutatás még nem történt.

Mint már fentebb említettük egy tantárgyon belül 16 - 20 % a változó rész, ennyiben térhet el a pedagógus az előírt tantervtől. A variatív rész megengedi olyan tananyag technika tantárgyba való importálását, amely nem szerepel benne úgy, hogy közben megőrzi a kötelező oktatási struktúrát. A variatív részen belül saját belátása szerinti tematikákat vagy olyan kérdésköröket alkalmazhat a pedagógus, ami egy kisebbségi iskolában megállja a helyét, amelyet ő fontosnak tart. Például beilleszthet ide a saját néphagyománnyal kapcsolatos információkat, tevékenységeket, amely nem, vagy másképp szerepel a tankönyvben, s ezzel erősítheti a hagyományörzés ismeretanyagát (Міністерство освіти і науки України, 2019).

Kárpátalja magyar iskoláiban nincs népismeret tantárgy, sem alsó sem felső tagozaton, így szűk lehetőségek adódnak arra, hogy a pedagógus fejlessze a gyermek identitását. Más

tantárgyak keretein belül kell tehát lehetőséget találni, pl.: az anyanyelvi nevelésbe a magyar nyelvtan kapcsán beilleszthető a folklór: irodalmi vagy néphagyományon alapuló művek, illetve a népköltészeti alkotások. Ének-zene vagy művészeti órákon a pedagógus népdalokat, dramatikus néphagyományokat, vagy népi játékokat is taníthat a gyerekeknek. A matematika tantárgyon belül lehet különféle kiszámolókat tanítani, amely a gyerekeket a számokra, számolásra, számfogalmakra tanítja. A testnevelés óra része lehet a sport- vagy mozgásos játékok, eszközös játékok sora. A környezetismeret tantárgyhoz jól kapcsolódhat a régi korok társadalmának felépítése, a környezettudatos, önellátó, takarékos paraszti életmód. A természetismerethez jól illeszkedik a növények, állatok ismerete, hasznosságukkal kapcsolatos tudás elsajátítása, a természet közelségének mindennapi megélése. A technika tantárgyba is jól beilleszthetők különféle tárgykészítési technikák, eljárások, a természetes anyagok feldolgozása, pozitív hatása. Mindezek ismeretében az alábbi hipotéziseket állítottuk fel:

1. a néphagyományok tananyagba való beillesztése jelentősen fejleszti a tanulók nemzeti identitástudatát;
2. a pedagógus identitástudata hivatásában is megnyilvánul, ami a tanulóra érezhető hatással van;
3. alsó tagozatban a technika órákon számos lehetőség nyílik a tanulók identitásfejlesztésére, a magyar néphagyományok átadására;
4. a pedagógusok fontosnak tartják a tanulók nemzeti identitástudatának fejlesztését és ezt különféle módokon segítik elő.

A hipotézisek felállítását az elméleti előzmények indokolták, amelyekre a kérdőíves kutatásunkban keressük a választ.

A kutatásunk megvalósításához kétféle módszert alkalmaztunk: ezek a dokumentumelemzés (szakirodalmi feltárás), illetve kérdőíves lekérdezés voltak. A kérdőíves tényfeltárás az iskolákban dolgozó pedagógusok véleményét, hozzáállását tárta fel: a hagyományörzés oktatásban betöltött szerepére, megvalósításának lehetőségeire, valamint az identitásfejlődésre gyakorolt hatásának vizsgálatára fókuszált. Ezen kutatásban kvantitatív kutatási módszer valósult meg (Babbie, 2017).

Jelen kutatás egy önállóan összeállított kérdőív segítségével történt (*1. sz. melléklet*), melyet a tanulmányozott szakirodalom, a technika tantervek és népismereti tananyagok alapján szerkesztettünk, online formában Google Forms segítségével. A kérdőív 41 kérdést tartalmaz, melyek között szerepel feleletválasztós, és kifejtős válaszadási lehetőség is. A kérdőív kitöltése anonim módon történt.

A kérdőív reszpodensek számára továbbított felületének elérhetősége az alábbi URL címen tekinthető meg:

https://docs.google.com/forms/d/1KaeknBGjaVIJju6pHi7x3L36VrQh4_62THrOPVgCHx4/edit#responses

A kérdőíves kutatás eredményeinek közzétételéhez a megkérdezett pedagógusok hozzájárulásukat adták, beleegyeztek a válaszok elemzésének diplomadolgozatomban való megjelentetéséhez.

3.2. A felmérés körülményei

A mintavétel 2021 elején történt, elektronikus formában kiküldött kérdőívek segítségével. Az eredeti terv szerint papíralapú kérdőíves lekérdezés történt volna, de a Covid-19 pandémia miatt ez a megkeresés nem valósulhatott meg, így esett a választásunk a Google Forms kínálta kérdőív összeállítása és elektronikus úton történő terjesztése mellett. Kárpátalja 87 magyar tannyelvű iskolájával próbáltuk felvenni a kapcsolatot (többnyire telefonon és e-mailben) a KMPSZ oktatási intézményeket nyilvántartó, publikus listáját felhasználva, amely az alábbi URL címen elérhető: <http://kmpsz.uz.ua/oldal/iskolak.html>. Összesen 48 intézmény jelzett vissza, iskolánként változó létszámban, átlagosan 2 pedagógus töltötte ki a kérdőívet. 101 válaszadó küldte vissza a kérdőíveket kitöltve. A 101 pedagógusból 74 fő jelölte, hogy melyik oktatási intézményben dolgozik. Az alábbi iskolák pedagógusai töltötték ki a kérdőívet:

- Aklihegyi Oktatási-Nevelési Központ (1 pedagógus töltötte ki);
- Aknaszlatinai Bolyai János Középiskola (1 pedagógus);
- Bátyúti Középiskola (2 pedagógus);
- Benei Oktatási-Nevelési Intézmény (1 pedagógus);
- Beregrákosi Általános Iskola (1 pedagógus);
- Beregszászi 4. Sz. Kossuth Lajos Középiskola (2 pedagógus);
- Beregszászi Esze Tamás Líceum (2 pedagógus);
- Beregszászi Kossuth Lajos Líceum (3 pedagógus);
- Beregszászi Petőfi Sándor Gimnázium (Beregszászi 9 sz. Általános Iskola) (2 pedagógus);
- Beregújfalui Általános Iskola (1 pedagógus);

- Csepei Középiskola (1 pedagógus);
- Csetfalvai Általános Iskola (1 pedagógus);
- Csongori Általános Iskola (1 pedagógus);
- Csonkapapi Gimnázium (1 pedagógus);
- Dédai Gimnázium (3 pedagógus);
- Derceni Középiskola (1 pedagógus);
- Fertősalmási Általános Iskola (3 pedagógus);
- Gáti Kovács Vilmos Középiskola (4 pedagógus);
- Halábori Általános Iskola (1 pedagógus);
- Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexum (2 pedagógus);
- Hetyeni Általános Iskola (1 pedagógus);
- Izsnyétei 2-es Számú Gimnázium (3 pedagógus);
- Kígyósi Oktatási-Nevelési Központ (2 pedagógus);
- Kisdobronyi Középiskola (2 pedagógus);
- Kisgejőci Egry Ferenc Oktatási-Nevelési Komplexum (1 pedagógus);
- Nagydobronyi Középiskola (2 pedagógus);
- Nagydobronyi Református Líceum (1 pedagógus);
- Nagygejőci Gimnázium (2 pedagógus);
- Nagypaládi Móricz Zsigmond Középiskola (1 pedagógus);
- Nevetlenfalui Középiskola (1 pedagógus);
- Rafajnai Gimnázium (1 pedagógus);
- Salamoni Gimnázium (1 pedagógus);
- Salánki Mikes Kelemen Középiskola (2 pedagógus);
- Sislóci Dobó István Középiskola (1 pedagógus);
- Somi Általános Iskola (1 pedagógus);
- Szernyei Általános Iskola (2 pedagógus);
- Szolyvai 1. Sz. elemi iskola (1 pedagógus);
- Szürtei Középiskola (1 pedagógus);
- Técsői Hollósy Simon Középiskola (1 pedagógus);
- Tiszaágteleki Gimnázium (1 pedagógus);
- Tiszaásványi Általános Iskola (1 pedagógus);
- Tiszakeresztúri Oktatási - Nevelési Központ (2 pedagógus);

- Tiszaújfalvi 2. Sz. Széchenyi István Középiskola (1 pedagógus);
- Nagyszőlősi 3. Sz. Perényi Zsigmond Középiskola (1 pedagógus);
- Ungvári Magyar Tannyelvű Elemi Iskola és Drugeth Gimnázium (3 pedagógus);
- Vári II. Rákóczi Ferenc Középiskola (2 pedagógus);
- Verbőci Középiskola (1 pedagógus);
- Zápszonyi Általános Iskola (1 pedagógus).

Elmondható, hogy a felmérésben a jelölt intézmények pedagógusai által szinte az egész megye magyar iskolái képviseltették magukat, ennél fogva a felmérés reprezentatívnak mondható.

A kérdőív bevezető kérdései a válaszadó személyét érintő információkra vonatkoztak (*neme, születési dátuma, anyanyelve, házastársa anyanyelve (ha van), szülei anyanyelve, milyen nemzetiségűnek vallja magát, melyik oktatási intézményben dolgozik, az iskolába betöltött státusza/beosztása, hányadik osztályosokat tanít?*).

3.3. Eredmények, következtetések levonása

A válaszok áttekintése után kiderült, hogy a kérdőívet kitöltött pedagógusok mindegyike nő. A legidősebb pedagógus 1960-ban, míg a legfiatalabb 1999-ben született. 1960 – 1970-ben született 10 személy; 1971 – 1980-ban 20 személy; 1981 – 1990-ben 30 személy; 1991 – 1999-ben pedig 16 személy született. Elmondható, hogy a megkérdezettek több mint a fele a 35 és 50 év közötti korcsoportba tartozik, azaz hivatásán belül jelentős szakmai tapasztalattal bír.

A válaszadó pedagógusok 97 %-a magyar anyanyelvű, 2%-a ukrán és 1%-a pedig orosz. 85 pedagógus házastársának magyar az anyanyelve, 4-nek pedig ukrán, tehát a vegyes házasságok száma nem jelentős.

A megkérdezett pedagógusok többségének a szülei magyar anyanyelvűek, csupán 2 pedagógus felelte azt, hogy az édesanyja anyanyelve ukrán, az édesapjéé magyar, illetve 1 pedagógus édesanyja anyanyelve ukrán, az édesapjéé pedig orosz.

A válaszadók 96 %-a magyar nemzetiségűnek vallja magát, 3 %-a ukrán nemzetiségűnek, 1 %-a pedig német nemzetiségűnek vallja magát, amely azért érdekes, mert a szülők származásánál nem említ egy megkérdezett sem német felmenőket.

A kérdőívet kitöltött pedagógusok munkahelyi státuszát/beosztását a 2. sz. táblázat szemlélteti. Erre a kérdésre 101 főből 52 pedagógus válaszolt, 42 fő figyelmen kívül hagyta munkahelyi beosztásának megjelölését.

Munkahelyi státusz	Válaszadók száma
Alsó tagozatos tanító, nem szakirányú végzettséggel (egyetemi végzettség)	4
Alsó tagozatos tanító, szakirányú végzettséggel	43
Tanár/igazgató	5
Összesen:	52 fő

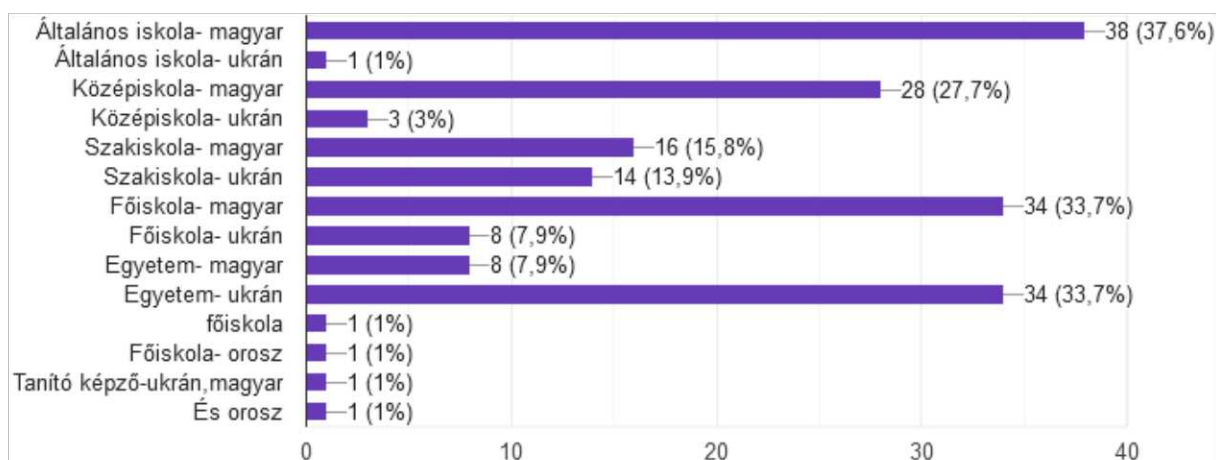
2. sz. táblázat. *A válaszadók jelenlegi státusza, végzettség szerint*

A 101 pedagógus közül 100 jelölte be, hogy hányadik osztályban tanít. A 100 pedagógus közül 26 fő 1. osztályosokat tanít, 28 fő 2. osztályosokat, 23-an 3. osztályosokat, 26-an 4. osztályosokat. Ezen pedagógusok közül 4 pedagógus több alsó tagozatos osztályt is tanít. 8 pedagógus tanít felső tagozatban (is) és 1 pedagógus napköziben.

A Hány éve dolgoznak pedagógusként? 101 pedagógusból kevesebb, mint 1 éve dolgozik 1 fő; 1 év és 3 év között dolgozik 4 fő; 3 - 5 éve dolgozik 6 fő; 5 - 10 éves munkaviszonya van 17 főnek; 10 - 15 éve dolgozik 18 fő; 15 - 20 éve dolgozik 17 fő; 20 és 25 év között dolgozik 15 fő; 25 és 30 év között dolgozik 12 fő; 30 és 35 év között dolgozik 4 fő; 35 és 40 év között pedig 7 pedagógus. Ez a válasz egybevág az életkorra rákérdező kérdés következtetésével, miszerint a válaszadók 90%-a több mint 10 éve van a pályán. A válaszadók közül a legkevesebb ideje tanító pedagógus fél éve tanít (1 fő), a legtöbb szakmai idővel rendelkező pedagógus pedig 40 éve (szintén 1 fő).

A 2. sz. ábra szemlélteti, hogy a pedagógusok *milyen nyelven végezték iskoláikat*. 39 pedagógusból 1 fő járt ukrán általános iskolába, 38 fő magyar általános iskolába járt; 28 pedagógus járt magyar középiskolába, 3 ukrán középiskolába; 16 pedagógus járt magyar szakiskolába 14 ukrán szakiskolába; 34 fő járt magyar főiskolára, 8 fő pedig ukrán főiskolára. Érdekes adat figyelhető meg az egyetemek tekintetében, ez a szám megegyezik: egyetemre épp annyi fő járt (34 fő), ahány magyar főiskolára, és magyar tanítási nyelvű

egyetemre is annyi fő (8 fő), ahány ukrán főiskolára. 1 fő járt orosz főiskolába és 1 fő járt ukrán-magyar tanítóképzőbe.

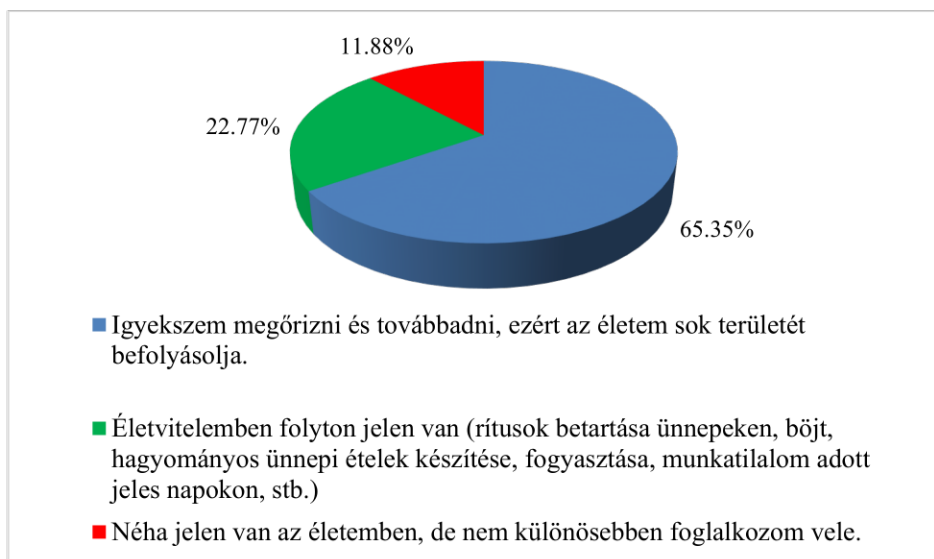


2. sz. ábra. Ön milyen tanítási nyelvű iskolában tanult?(Jelölje a legmagasabb iskolai végzettsége szerinti szintig)

A válaszadók közül 101 főből 100-an jelölték vallási hovatartozásukat. A pedagógusok nagy része (80 %-a) református vallású, 18 %-a katolikus, 1%-a Jehova tanúja és mindössze 1 %-a felelte azt, hogy nem tartozik egyik valláshoz sem.

A megkérdezettek közül 88 pedagógus felelt arra a kérdésre, hogy milyen a házastársuk vallása. A válaszadók házastársai közül 65 fő református vallású, 17 fő katolikus vallású, 3 fő ortodox vallású, 2 fő Jehova tanúja és 1 fő semmilyen vallású.

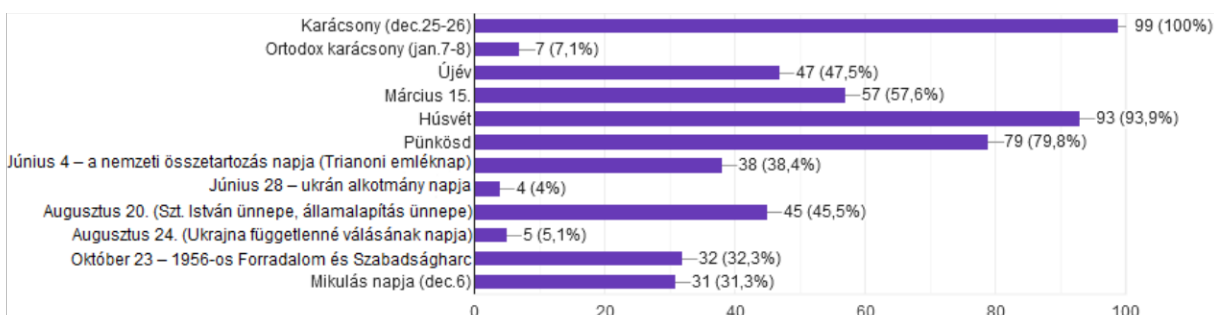
A második kérdéscsoport néphagyományokkal kapcsolatos információkra irányult. Az első ilyen jellegű kérdés így hangzott: *Milyen szerepet játszik az Ön életében a néphagyomány?* (3. sz. ábra). A kérdésre adott válaszok nagyon pozitívak lettek, hiszen 101 pedagógusból 23 pedagógus azt a válaszlehetőséget jelölte be, hogy „Életvitelemben folyton jelen van (rítusok betartása ünnepeken, böjt, hagyományos ünnepi ételek készítése, fogyasztása, munkatiltalom adott jeles napokon, stb.).” 66 pedagógus válasza: „Igyekszem megőrizni és továbbadni, ezért az életem sok területét befolyásolja.” Azonban 12 pedagógus azt felelte, hogy csak néha van jelen az életében, de nem különösebben foglalkozik vele. Elmondható, hogy a válaszadók jelentős többsége (89 fő) fontosnak tartja az életében a néphagyományok valamilyen formájának megőrzését, sőt tudatosan odafigyel rájuk, tovább is adja őket.



3. sz. ábra. Milyen szerepet játszik az Ön életében a néphagyomány?

Az előző kérdés alátámasztására fontosabb hagyományos ünnepeket említettünk, amelyek kiemelkedő szerepet játszanak az életünkben. Az érdekelt, hogy ezek közül a pedagógusok melyeket tartják jelentősebbnek, azaz milyen sorrendet állítanak fel ennek kapcsán (több választ lehetett jelölni) (4. sz. ábra). 101 főből 99 fő válaszolt erre a kérdésre. A pedagógusok a három nagy vallási ünnepet jelölték első helyen (karácsony, húsvét, pünkösd (79 fő), ezeket az 1848-49-es forradalom és szabadságharc ünnepnapja követte (57 fő), harmadik legismertebb ünnep az újév és államalapító Szt. István ünnepe (augusztus 20.) holtversenyben követte (46 fő).

A válaszadók közül legkevesebben az ukrán Alkotmány és Függetlenség napját említették (4, illetve 5 fő).



4. sz. ábra. Ön szerint az alábbiak közül melyek a fontosabb ünnepek?

A kérdéssel, hogy *Mit tekintenek szülőföldjüknek*, arra kerestük a választ, hogy mely régiót nevezik meg, amely legközelebb áll hozzájuk, hiszen az identitás egyik fontos eleme

az a ragaszkodás, amit a szülőföldünk iránt érzünk. 101 fő közül 39 fő válaszolt erre a kérdésre, a következő felosztásban:

- Ukrainát (3 pedagógus válasza);
- Kárpátalját (19 pedagógus válasza);
- A szülőfalumat (4 pedagógus válasza);
- Magyarországot (2 pedagógus válasza);
- Azt a helyet ahol születtem, ahol felneveltek (11 pedagógus válasza);

„Bár Kárpátalján élek, mégis Magyarországhoz sok tekintetben húz a szívem.”

(24 éves pedagógus, Gáti Kovács Vilmos Középiskola).

„Szülőföldemnek tekintem azt a földet, ahol születtem, ahol a szüleim felneveltek, ahol a mai napig élek.”

(27 éves pedagógus, Fertőszalmási Általános Iskola)

A következőkben arra kerestük a választ, hogy *mit tekintenek a pedagógusok a saját hazájuknak*. 33 válasz érkezett, nagyon eltérő jelöléssel:

- Kárpátalját (10 pedagógus válasza);
- Magyarországot (8 pedagógus válasza);
- Ukrainát (12 pedagógus válasza);
- Ahol élek, ahol születünk az a hazánk, aki onnan elmegy mindig hontalan lesz bárhol a világban. (3 pedagógus válasza);

„Sokszor azt érzem, hogy sem Ukrainában, sem Magyarországon nem vagyunk otthon.”

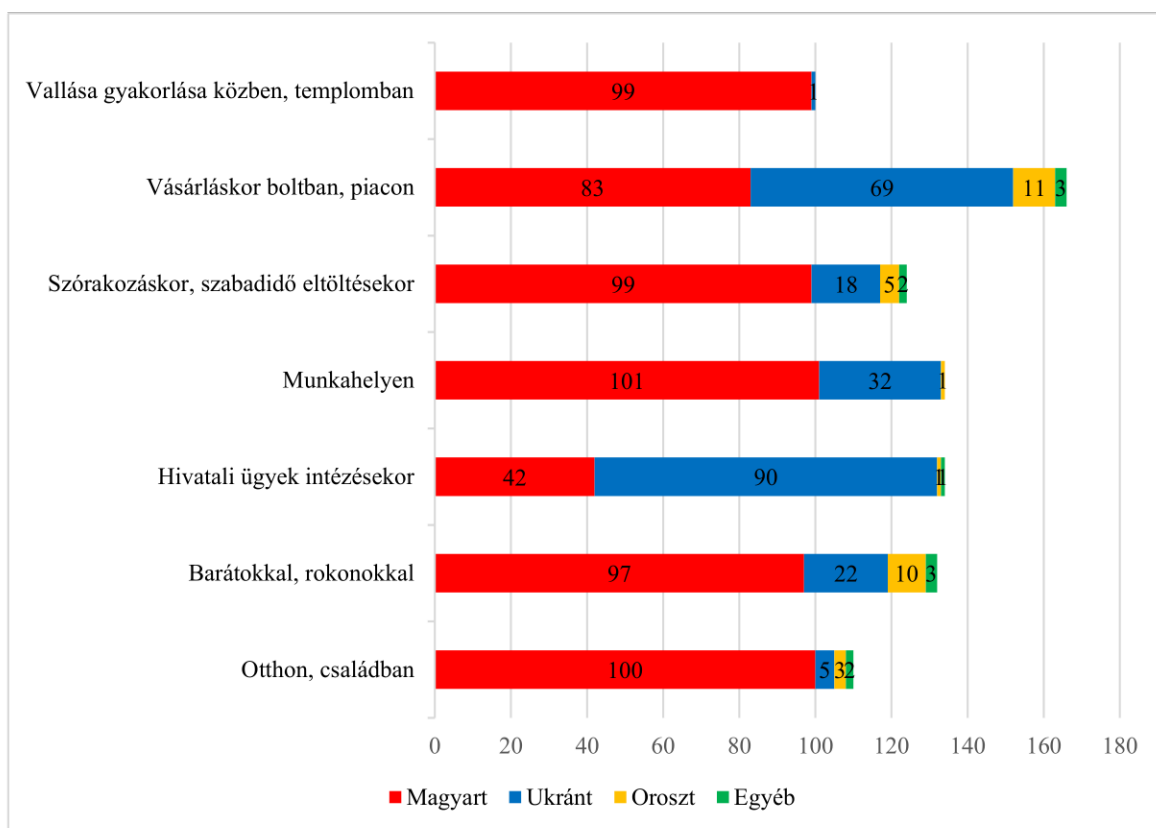
(43 éves pedagógus, Beregszászi Kossuth Lajos Líceum)

„Minden ember életében megtapasztalja legalább egyszer, milyen elutazni más-más országokba és megtapasztalni azok világát. De engem mindig a szívem visszahúz egy idő után a hazámba Ukrainába, ahonnan sosem költöznék el.”

(34 éves pedagógus, Bányai Középiskola)

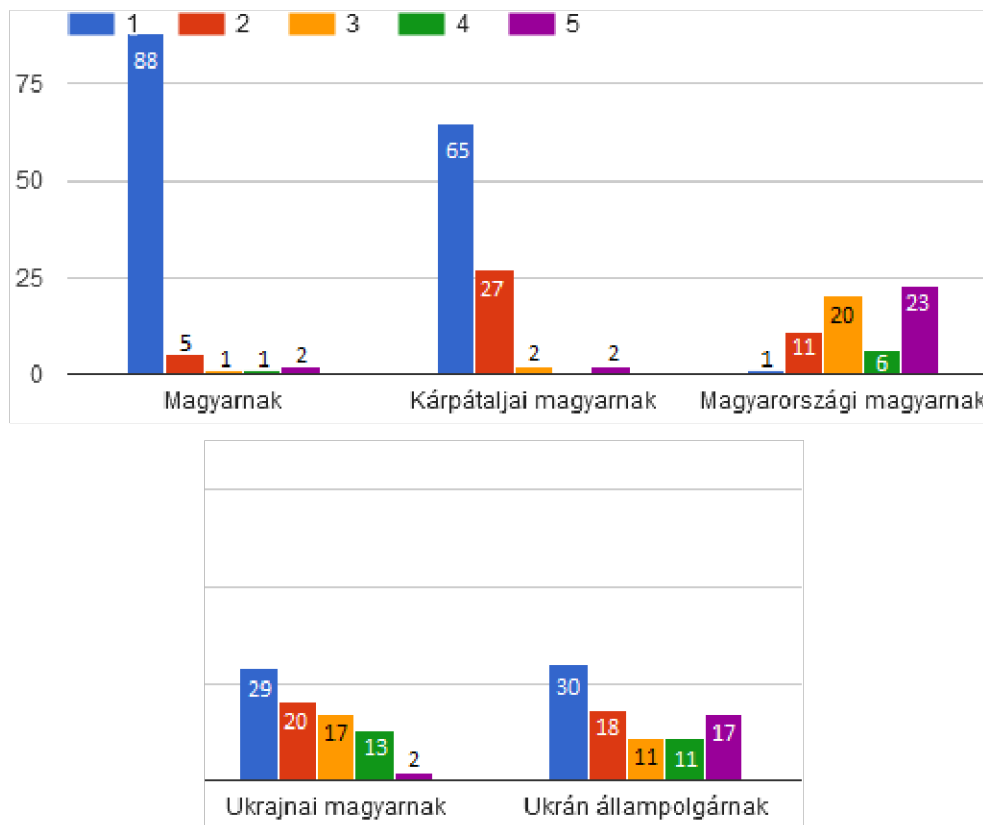
A továbbiakban a *nyelvhasználatot vizsgáltuk különféle élethelyzetekben (5. sz. ábra)*. A pedagógusok több választ is megjelölhettek. Otthon, a családban – 100-szor említették a magyar nyelvet, 5-ször az ukránt, 3-szor az orosz és 2-szer egyéb nyelveket. Barátokkal, rokonokkal – 97-szer említették a magyar nyelvet, 22-szer az ukránt, 10-szer az orosz és 3-szoremlítették egyéb nyelveket. Hivatali ügyek intézésekor figyelhető meg leginkább az

ukrán nyelv használatának aránya (90-szer említették), 42-szer említették a magyar nyelvet is, 1-szer az orosz és 1-szer egyéb nyelveket. Munkahelyen a magyar nyelv használatát 101-szer említették, 32-szer ukránt és 1-szer az orosz. Szórakozáskor, szabadidő eltöltésekor – 99-szer említették a magyar nyelvet, 18-szor az ukránt, 5-ször az orosz és 2-szer egyéb nyelveket. Vásárláskor boltban, piacon – 83-szor említették a magyar nyelvet, 69-szer az ukrán nyelvet, 11-szer az orosz nyelvet és 3-szor pedig egyéb nyelveket említettek. Vallásuk gyakorlása közben illetve a templomban – 99-szer említették a magyar nyelvet és csupán csak 1-szer az ukrán nyelvet.



5. sz. ábra. Milyen nyelvet használ az alább felsorolt élethelyzetekben:

Az identitás fontos részét képezi a nemzeti hovatartozás érzése, ezért szeretnénk volna megtudni, hogy a pedagógusok hová sorolják önmagukat: magyarnak, kárpátaljai magyarnak, magyarországi magyarnak, ukrainai magyarnak vagy pedig ukrán állampolgárnak vallják-e magukat a leginkább. *Őn minek vallja magát? (1 – elsősorban; 2 – másodsorban; 3 – harmadsorban; 4, 5 – végsősorban)* (6. sz. ábra). A legtöbben elsősorban magyarnak (88 fő), illetve kárpátaljai magyarnak (65 fő) vallják magukat. A pedagógusok többsége csak végsősorban tartja magát magyarországi magyarnak (23 fő) illetve ukrán állampolgárnak (17 fő).



6. sz. ábra Ön minek vallja magát? (1 – elsősorban; 2 – másodsorban; 3 – harmadsorban; 4, 5 – végsősorban)

A jelölt öndefinícióból adódik az ehhez fűződő érzelmi attitűd: *Mit jelent Önnek _____-nak lenni? (amit az előző válasznál elsőként definiált) Hogyan határozná meg ezt?* 75 fő válaszolt erre a kérdésre. A válaszok alapján öt kategóriát különítettünk el az érzelmi töltöttség szerint (1. erős ragaszkodás a nemzeti identitáshoz, annak továbbadásához), az első kategóriába 26 választ soroltunk be, ezen válaszok mindegyike arra hasonló megfogalmazásban jelent meg. Néhány ilyen jellegű válasz:

„Számomra magyarnak lenni azt jelenti, hogy megőrzöm, és a gyerekeimnek tovább adom a magyar nyelv szeretetét, magyar identitásunkat, szokásainkat.”

(37 éves pedagógus, Haranglábi Oktatási-Nevelési Komplexum)

„Anyanyelvemen beszélni, és tanítani a felnövekvő nemzedéket.”

(58 éves pedagógus, Izsnyétei 2-es Számú Gimnázium)

Az második kategóriába (2. büszkeséggel eltöltő érzés) 15 pedagógus válaszát soroltuk, ők arról számoltak be, hogy számukra magyarnak lenni nagyon büszke, felemelő érzés. Néhány válasz e kategóriából:

„Ismerni saját nemzetem történetét, büszkének lenni arra, hogy magyarnak születtem. Magyar tannyelvű iskolába járatni a gyermekemet, átadni neki nem csak az anyanyelvemet, de a magyar népszokásokat, tradíciókat.”

(61 éves pedagógus, Beregszászi Petőfi Sándor Gimnázium (Beregszászi 9 sz. Általános iskola))

„Sokféleképpen tudnám jellemezni. Büszke vagyok rá, hogy magyarnak születtem. Erre nevelem gyermekeimet, hogy mindig minden körülmények között büszkék legyenek nemzetiségükre és sohasem változtassák meg a véleményüket más hatalom vagy kényszer hatására.”

(38 éves pedagógus, Salamoni Gimnázium)

A harmadik kategóriába (3. lételeme a nemzetisége) 14 pedagógus válaszát soroltuk. Egy ilyen jellegű válasz:

„Magyar vagyok, MAGYARNAK születtem! Minden erőmmel, tudásommal, cselekedeteimmel, életvitelemmel, neveléssel, tanításommal!”

(58 éves pedagógus, Verbőci Középiskola)

A 4. kategóriába azon pedagógusok válaszait soroltuk, akiknek magyarnak lenni főként az anyanyelv használatát és a hagyományok őrzését jelenti, ide 13 hasonló választ soroltunk, ezek közül néhány így hangzik:

„Az anyanyelvemet, a nyelvet, mellyel érvényesülni tudok, a nyelvet, melyet szüleim tanítottak meg nekem.”

(42 éves pedagógus, Beregszászi 4.Számú Kossuth Lajos Középiskola)

„Számomra magyarnak lenni azt jelenti, hogy ezen a nyelven beszélek, tanítok, tanulok, olvasok; hogy anyanyelvemen imádkozhatok és élhetem meg a hitemet.”

(46 éves pedagógus, Halábori Általános Iskola)

Az ötödik és egyben utolsó kategóriába (5. nemzetisége küzdelmes, harccal jár, de vállalja) 7 fő válaszát soroltuk, melyek közül néhány így hangzik:

„Magyarnak, kárpátaljai magyarnak lenni nem könnyű néha, de nagyon büszke vagyok rá.”

(58 éves pedagógus, Verbőci Középiskola)

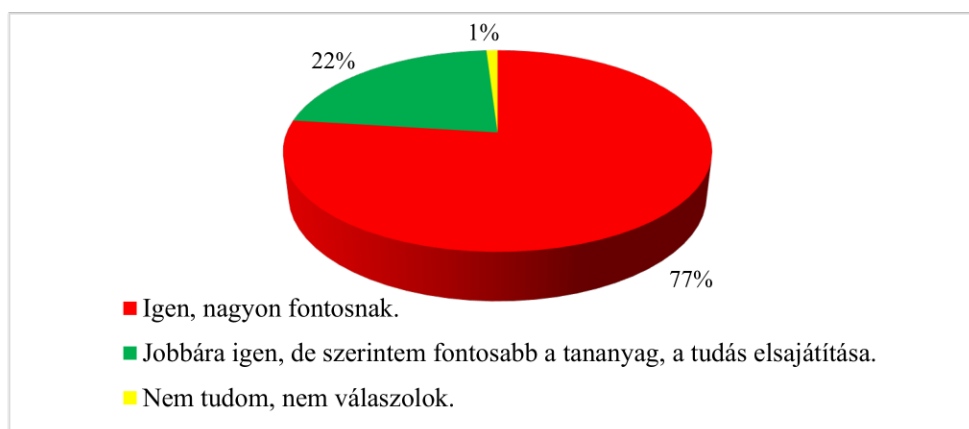
„Nagy kihívás magyarnak lenni a mostani ukrainai helyzetben. A régebbi időkben toleránsabbak és elfogadóbbak voltak a magyarokkal szemben.”

(52 éves pedagógus, Kisgejőci Egry Ferenc ONK)

Kirívóan elütő, negatív, vagy semleges válasz nem született, így elmondható, hogy a megkérdezett pedagógusok erős nemzeti identitással rendelkeznek, amely büszkeséggel, és hű ragaszkodással köti őket gyökereikhez.

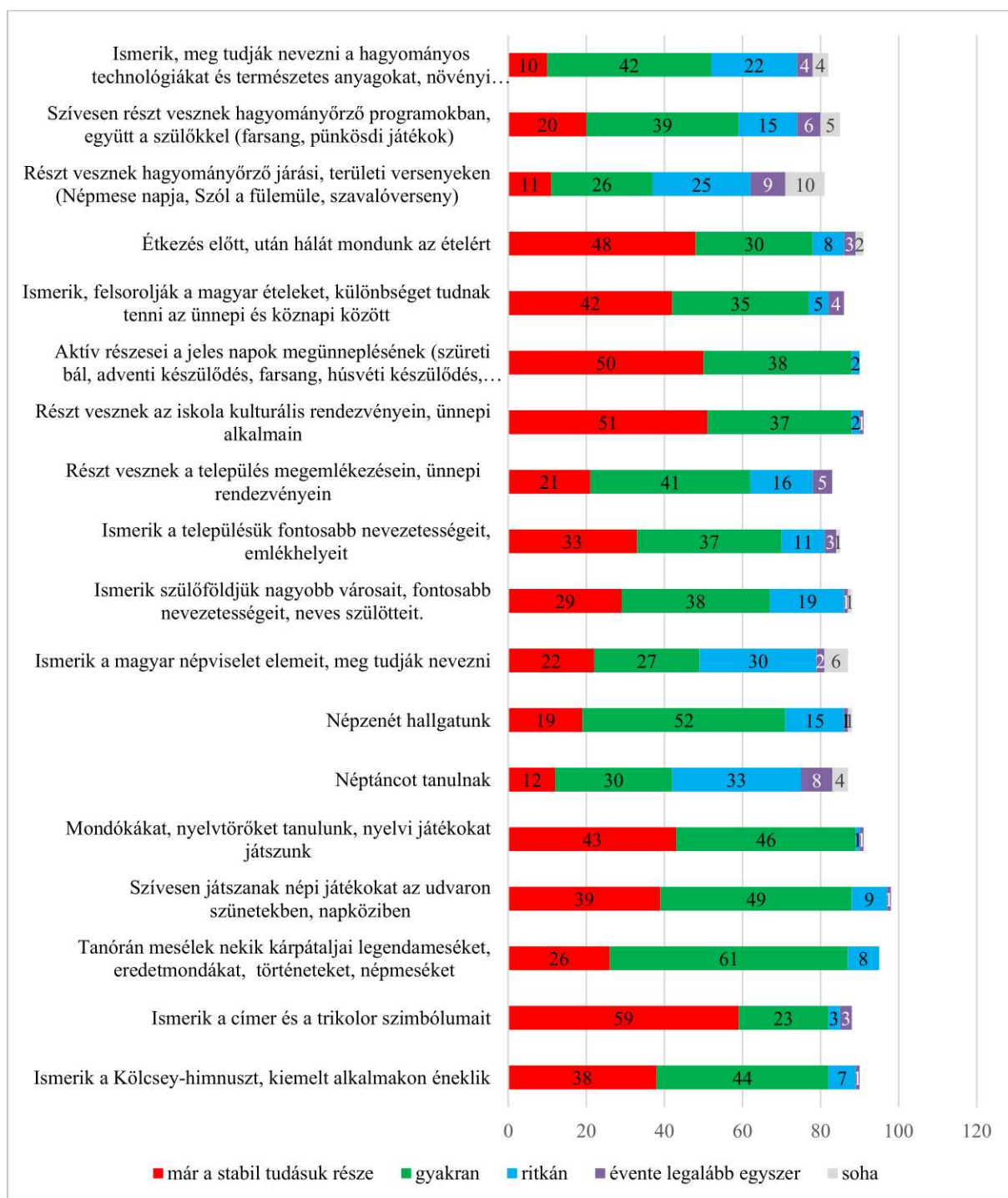
A továbbiakban a néphagyományőrzésnek a tanulók identitásfejlesztésében betöltött szerepére kérdeztünk rá. A pedagógusok szinte egyöntetűen, azaz 101-ből 99 fő azt a választ adta, hogy szerintük a néphagyományőrzés elengedhetetlen része az identitásfejlesztésnek, hiszen a mai korban ezen keresztül ismerik meg múltjukat, anyanyelvük szépségeit, a népi kultúra értékeit, a szokásainkat. Csupán két pedagógus gondolja úgy, hogy az identitásfejlesztésben a néphagyományőrzésnek nincs olyan meghatározó része, hiszen ezek már elavult dolgok.

Szerettünk volna megtudni, hogy a pedagógusok fontosnak tartják-e az osztályukba járó tanulók nemzeti identitástudatának fejlesztését? (7. sz. ábra) 100 pedagógus válaszolt erre a kérdésre. A 100 válaszadó közül 77 fontosnak tartja, 22 személy jobbára fontosnak tartja, de szerinte fontosabb a tananyag, a tudás elsajátítása. 1 nem tudta/nem válaszolt. Kielégítő válaszok születtek, hiszen a kérdőívet kitöltött pedagógusok több mint a háromnegyed része nagyon fontosnak tartja az osztályába járó diákok nemzeti identitástudatának fejlesztését.



7. sz. ábra. Ön fontosnak tartja-e az osztályába járó tanulók nemzeti identitástudatának fejlesztését?

Feltételeztük, hogy az előző kérdésre több „igen” válasz is fog érkezni, tehát, hogy a pedagógusok fontosnak tartják az osztályukba járó tanulók nemzeti identitástudatának fejlesztését. Ennek alapján úgy gondoljuk, hogy annak is fontos hangsúlyt kell fektetnünk, hogy megtudjuk *mi módon segítik ezt elő a pedagógusok* (8. sz. ábra).



8. sz. ábra. Ha a válasz az előző kérdésre igen, akkor mi módon segítik ezt?

A széleskörű válaszok miatt az egy irányba mutatóválaszokat egységesítettük és úgy értékeltük ki őket.

Az említett állítások megítélésünk szerint szerves részeit képezik egy hagyománytisztelő ember életének, ezek ismerete segítheti a tanulók nemzeti identitástudatának kialakítását, fejlesztését. Azon állításunkkal, miszerint a gyerekek *ismerik a címer és a trikolor szimbólumait, illetve a Kölcsey-himnuszt, melyet kiemelt alkalmakon énekelnek is* – a pedagógusok csak 41 %-a ért egyet, hiszen a többségük (48 %) úgy gondolja, hogy ez már a diákok stabil tudásának részét képezi. A válaszadók 8 % véli úgy, hogy a gyerekek kevésbé ismerik a címer és a trikolor szimbólumait és csak ritkábban éneklük el ünnepi alkalmakon a Kölcsey-himnuszt. A pedagógusok 3 %-a szerint nagyon kevés azon gyerek száma, akik ismeri a címer és a trikolor szimbólumait és évente többnyire csupán csak egyszer fordul elő, hogy a Kölcsey-himnuszt énekeljék.

A tananyag keretében a tanulók tisztában vannak a magyar folklór értékeivel, mert *hallgatnak mondát, mesét, népmesét, népi illetve nyelvi játékokat játszanak, mondókákat és nyelvtörőket tanulnak* (a válaszadók 93 %-a gondolja úgy, hogy a tanulók járatosak ebben, mindössze a pedagógusok csak 7 %-a mondja azt, hogy ez nem képezi aktív részét a tudásuknak).

A hallgatók a *népzene, néptánc* tekintetében kevésbé jártasak, mint az egyéb népköltészet műfaj ismerete tekintetében, mert valószínű az iskolákban nem jutnak hozzá kellően megfelelő szintű néptánc- és népzene oktatáshoz. A pedagógusok 18 %-a nyilatkozott arról, hogy aktív tudását képezi a tanulóknak, 47 %-uk azt vallja, hogy gyakran előfordul, hogy népzenevel és néptáncsal próbálják meg fejleszteni a tanulók nemzeti identitástudatát, sajnos azonban 37 % szerint ez már ritkábban fordul elő, sokkal ritkábban jutnak hozzá a gyerekek ilyen ismeretekhez. Sajnálatos módon a pedagógusok 3 %-a azt a választ adta, hogy a gyerekek sohasem énekelnek népdalt, nem hallgatnak népzene-t és nem szoktak néptáncot tanulni.

Az anyagi kultúra témakörén belül, miszerint a gyerekek *ismerik a magyar népviselet elemeit, szülőföldjüket, településük nagyobb városait, fontosabb nevezetességeit, neves szülőtteit, emlékhelyeit* – pozitív töltetű eredmény született, hiszen a pedagógusok 71 %-a szerint ezen ismeretekkel a gyerekek tisztában vannak és a stabil tudásuk részét alkotják. A kérdőívet kitöltött személyek 25%-a viszont úgy vélekedik, hogy a gyerekek csak kevésbé ismerik az anyagi kultúrát, és meglepő módon a pedagógusok 4 %-a szerint egyáltalán nem ismerik.

A pedagógusok válaszaiból kiderült (46%), hogy a gyerekek aktív tagjai *a település megemlékezéseinek, ünnepi rendezvényeinek, az iskola kulturális, ünnepi rendezvényeinek, a jeles napok megünnepléseinek (szüreti bál, adventi készülődés, farsang, húsvéti készülődés, anyák napja, pünkösdi játékok)*. A válaszadók 44 %-a azt állítja, hogy a gyerekek gyakran részt vesznek ezeken az alkalmakon, és csupán csak a pedagógusok 10 %-a véli úgy, hogy ritkán vesznek részt.

A gyerekek ismerik, felsorolják a magyar ételeket, különbséget tudnak tenni az ünnepi és köznapi között, mindemellett étkezés előtt és után hálát mondanak az ételért (a pedagógusok 88 % a szerint). A válaszadók 11 %-a véli úgy, hogy a gyerekek közül csak kevesen tudnak különbséget tenni ezen ételek között, és ritkábban mondanak hálát az ételért. A pedagógusok 1 %-a szerint a gyerekek egyáltalán nem tudnak különbséget tenni és nem is szoktak hálát adni étkezés előtt és után.

A kutatásból kiderült, hogy a tanulók *szívesen közreműködnek hagyományörző programokban, együtt a szülőkkel (farsang, pünkösdi játékok) és rendszeresen vesznek részt hagyományörző járási, területi versenyeken (Népmese napja, Szól a fülemüle, szavalóverseny)* (a válaszadók 58 %-a szerint). A pedagógusok 33 %-a azt a választ jelölte be, hogy a gyerekek csak ritkábban vesznek részt ilyen alkalmakon. Meglepő módon a pedagógusok 9%-a szerint viszont egyáltalán nem szoktak a gyerekek hagyományörző programokban illetve hagyományörző versenyekben részt venni.

A pedagógusok 63 %-a szerint a gyerekek ismerik, meg tudják nevezni a hagyományos technológiákat és természetes anyagokat, növényi tartozékokat és a hozzájuk illő eszközöket, amelyeket technika órán alkalmazunk. A pedagógusok 32 %-a arról tanúskodik, hogy a gyerekek csak részben vannak tisztában ezen ismeretekkel. Negatívumként fogható fel az, hogy a válaszadók 5%-a úgy véli, hogy a gyerekek nem ismerik és nem tudják megnevezni a hagyományos technológiákat és természetes anyagokat, növényi tartozékokat és a hozzájuk illő eszközöket, amelyeket technika órán alkalmazunk.

A következő kérdésben többféle szimbólumot tüntettünk fel, melyek elgondolásunk szerint valamilyen szinten kifejezik a magyar identitástudatot. Megkérdeztük a pedagógusoktól, hogy ők mit gondolnak ezekről, melyik fejezi ki teljes mértékben, melyik jelentős mértékben, melyik félig-meddig, melyik kis mértékben és melyik egyáltalán nem (9. sz. ábra).

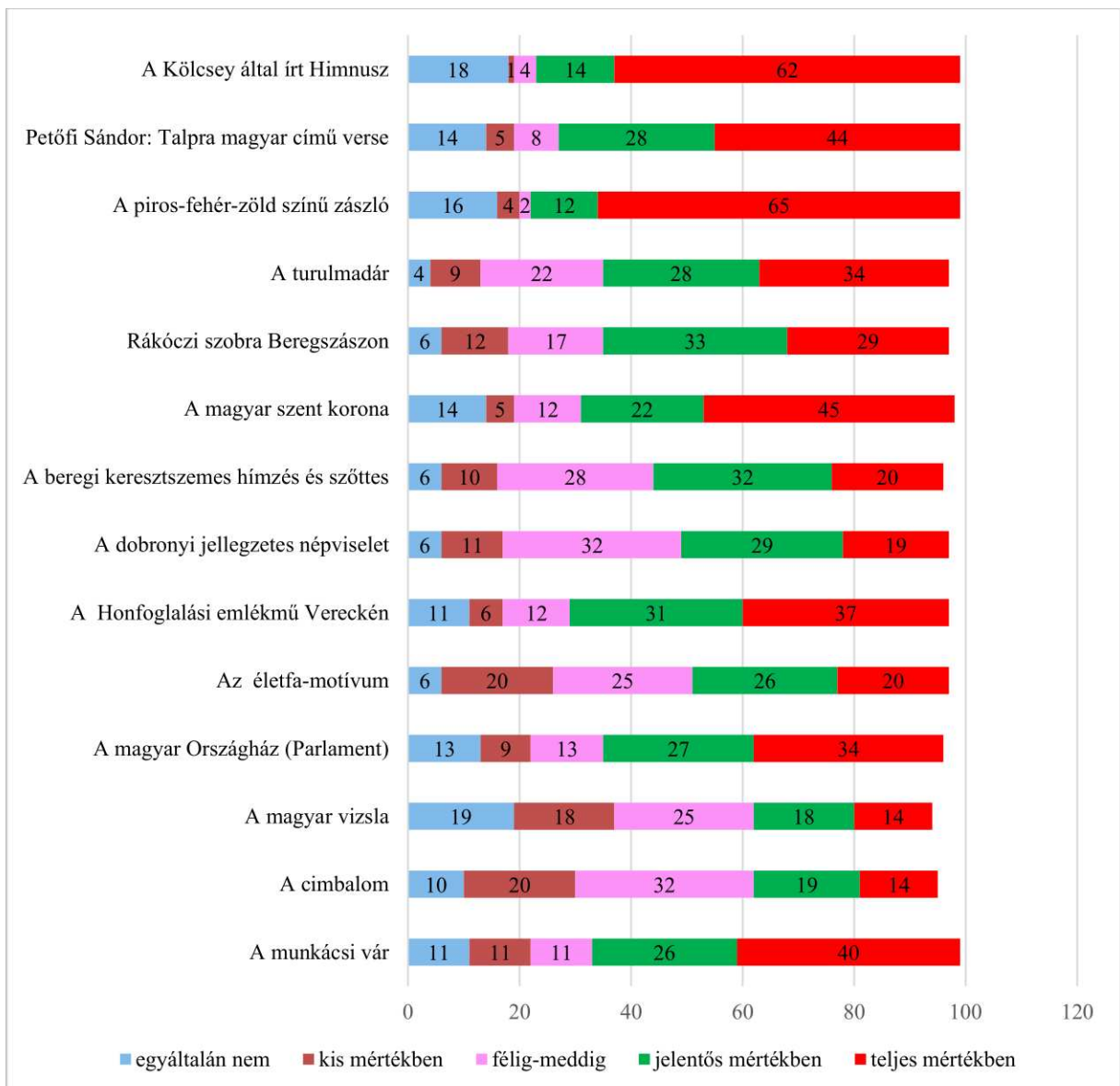
A *Kölcsey által írt Himnuszról* és a *Petőfi Sándor: Talpra magyar című verséről* a pedagógusok 75 %-a véli úgy, hogy teljesen, illetve jelentős mértékben kifejezi a magyar

identitástudatot. A válaszadók 9 %-a szerint csak félig-meddig, kis mértékben fejezi ki az identitástudatot, 16 %-uk viszont úgy gondolja, hogy egyáltalán nem fejezi ki.

A piros-fehér-zöld színű zászlóról, a magyar szent koronáról, továbbá az életfalmotívumról a pedagógusok közül a legtöbben (44%) úgy vélik, hogy teljes mértékben kifejezik az azonosságtudatot. Nagy mértékben fejezik ki a pedagógusok 21 %-a szerint az identitást ezek a szimbólumok. A válaszadók 23 %-a szerint csak részben jelképezik, és 12 %-uk véleménye alapján egyáltalán nem fejezik ki.

A turulmadár, a Rákóczi szobra Beregszászon és a Honfoglalási emlékmű Vereckén a pedagógusok 66 %-a szerint teljes, illetve jelentős mértékben kifejezi a magyar identitástudatot. 27 %-uk szerint félig-meddig, csak kis mértékben fejezi ki, a pedagógus 7 %-a úgy gondolja, hogy ezen emlékművek egyáltalán nem fejezi ki a magyar identitástudatot.

A beregi keresztaszemes hímzésről és szőttesről valamint *a dobronyi jellegzetes népviseletről* a pedagógusok nagy része (52 %-a) azt gondolja, hogy jelentősen nagymértékben kifejezik magyar identitástudatot. A pedagógusok 42 %-nak válaszából kiderül, hogy szerintük csak részben fejezi ki, a pedagógus 6 %-a szerint pedig egyáltalán nem.



9. sz. ábra. Ön szerint mennyire fejezik ki a magyar identitástudatot az alább felsorolt szimbólumok? (1- egyáltalán nem; 2- kis mértékben; 3 félíg-meddig; 4- jelentős mértékben, 5- teljes mértékben)

A magyar Országház vagyis a Parlament szimbóluma, illetve *a munkácsi vár* a pedagógusok 66 %-a szerint teljes, illetve jelentős mértékben kifejezi a magyar identitástudatot. A kérdőívet kitöltött személyek 22 %-a véleménye alapján részben fejezik ki, a pedagógusok 12 %-a pedig úgy gondolja, hogy egyáltalán nem fejezi ki ezek a szimbólumok a magyar identitástudatot.

A magyar vizsla, mely a hungarikumok közé tartozik viszonylag kevés, csupán csak a pedagógusok 15 %-a szerint fejezi ki teljes mértékben a magyar identitástudatot, 19 %-uk szerint nagy mértékben kifejezi. A válaszadók 46 %-a véleménye alapján csak kis

mértékben fejezi ki. A kérdőívet kitöltött személyek 20 %-a úgy gondolja, hogy a magyar vizsla egyáltalán nem fejezi ki a magyar identitástudatot.

A cimbalom a magyar vizslával együtt szintén csak a pedagógusok 15 %-a szerint fejezi ki teljes mértékben a magyar identitástudatot. A kérdőívet kitöltött személyek 20 %-a szerint nagy mértékben kifejezi, 54 %-uk véli úgy csak félig-meddig, kis mértékben és pedagógusok 11 %-a szerint pedig egyáltalán nem fejezi ki a magyar identitástudatot a cimbalom.

Ennél a kérdéscsoportnál legmeglepőbb azon szimbólumoknak a negatív jelölése, amelyek valójában a magyarságtudat kifejeződésének a részei, mégis jelölést kaptak, úgy mint a Kölcsey himnusz és a nemzeti zászló (közel 20 %).

A kérdésre, hogy a pedagógusok, *milyen hangsúlyt fektetnek a néphagyományőrzésre?* (10. sz. ábra) 99 főből 55 fő azt jelölte be, hogy az iskola ahol dolgozik, komoly feladatának tekinti a magyar hagyományok megtartását, a tanévben minden nagy vallási, nemzeti ünnephez, néhány jeles naphoz szervez tematikus programot, a tananyagban helyet kap a népi kultúra megismertetése tantárgyakhoz kapcsolódva. 41 pedagógus úgy gondolja, hogy a tanárok igyekeznek alkalmanként belecsempészni a tanórákba, és az iskola egyéb részeibe a néphagyományt. Csupán csak 3 fő jelölte be azt, hogy csak nagyobb ünnepek (karácsony, húsvét) idején megjelenik, de különösebb hangsúlyt nem fektet rá.



10. sz. ábra. Az iskolába, ahol tanít, milyen hangsúlyt fektetnek a néphagyományőrzésre?

Fontosnak tartottuk megtudni, hogy az iskolákban *milyen formában mutatkozik meg a néphagyományörzés*, erre a kérdésre a 101 főből 88 fő válaszolt, az alábbi felosztásban:

- Népdalok elsajátítása, néptáncok tanulása, nép játékok játszása, népi hagyományok felelevenítése (32 pedagógus válasza).
- Szakkörök formájában (17 pedagógus válasza).
- Rendezvények, kiállítások, vetélkedők formájában (15 pedagógus válasza).
- Órákon és órán kívüli foglalkozásokon (11 pedagógus válasza).
- Szerepek alkalmával (10 pedagógus válasza), iskolai múzeumlátogatás által (3 pedagógus válasza).

Vannak gyerekek, akik már az iskola megkezdése előtt is szép számban ismerik a néphagyományokat, köszönhető lehet ez az óvodai nevelésnek vagy akár a családi háttérnek is. Foglalkoztatott bennünket az a kérdés, hogy hogyan vélekednek erről a pedagógusok, az ő személyes tapasztalataik szerint *mennyire ismerik a gyerekek a néphagyományokat, amikor elkezdi az iskolát?* 101 fő közül 92 fő válaszolt erre a kérdésre.

A pedagógusok közül 39 fő úgy gondolja, hogy a gyerekek már az iskola megkezdése előtt is ismerik a néphagyományokat, ez legfőképpen attól függ, hogy a gyerekek jártak-e óvodába, ugyanis az óvodában a program szerint foglalkoznak a gyerekek identitásfejlesztésével, illetve attól is függ, hogy milyen családi háttérrel rendelkeznek.

A megkérdezettek közül 42 fő válaszolta, hogy a gyerekek rendelkeznek valamilyen tudással, de ez az ismeret nem képezi a stabil tudásuk részét. 11 pedagógus úgy gondolja, hogy a gyerekek az iskola megkezdése előtt nem ismerik a néphagyományokat.

A kutatásunk fő célja megtudni, hogy *a technika (munka) tanóra keretein belül milyen mértékben tudják a pedagógusok közvetíteni, átadni a néphagyományokat vagy néprajzi ismereteket a diákoknak (11. sz. ábra)*. A kérdőív harmadik fő kérdéscsoportja ezeknek az információnak a megismerésére fókuszál. Megkérdeztük a pedagógusokat ezzel kapcsolatban. 101 pedagógus közül 100-an válaszoltak erre a kérdésre. 80 pedagógus válasza azt bizonyítja, hogy a technika (munka) tanóra keretein belül át tudják adni a néphagyományokkal kapcsolatos ismereteket a diákoknak, ugyanis 15 fő azt a választ jelölték be, hogy: *„Nagy mértékben át tudom adni, törekszem mindig összhangba hozni a munkatevékenységet a néphagyománnyal.”* 65 pedagógus úgy gondolja, hogy egyes technika órákat nagyon jól összhangba tudja hozni a néphagyománnyal. 16 pedagógusnál előfordult már, hogy a technika órákon szó esett a néphagyományról, de csak kevés alkalommal tudja a kettőt összeegyeztetni. 1 pedagógus válaszolta azt, hogy a technika

órákon sohasem kerül szóba a néphagyomány. 3 pedagógus nem tudja vagy nem szeretett volna válaszolni erre a kérdésre.

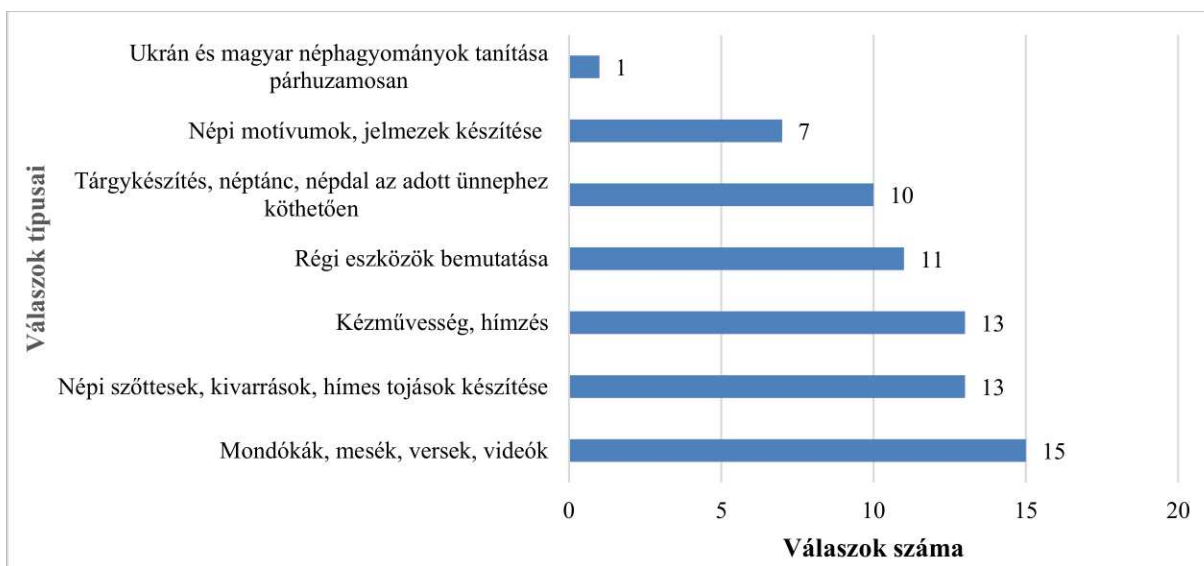


11. sz. ábra. *A technika (munka) tanóra keretein belül milyen mértékben tudja közvetíteni, átadni a néphagyományokat vagy néprajzi ismereteket?*

Arra a kérdésre, hogy *hogyan és milyen formában lehet a leginkább belecsempészni a technika tanórába a néphagyományt?* 101 főből 70 pedagógus adott valamilyen választ, 31 fő viszont nem nyilatkozott.

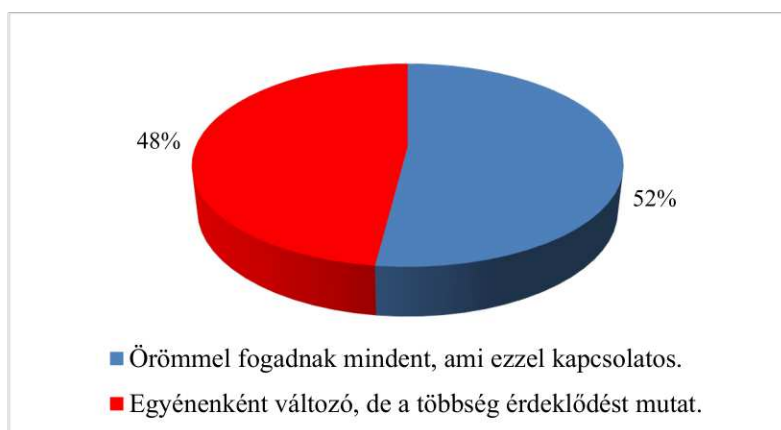
A pedagógusok nagyon változatos szempontból közelítették meg a kérdést, sokrétű válaszok érkeztek. A válaszok típusait és arányait részletesen a *12. sz. ábrán* figyelhetik meg.

A pedagógusok közül 15 fő úgy gondolja, hogy a néphagyományt a technika tanórába a leginkább mondókák, mesék, versek és videók formájában lehet belecsempészni, ami azért érdekes, mert a technika óra leginkább munkáltató óra. Egységesen, 13-13 fő véli úgy, hogy kézművesség, hímzés illetve népi szöttesek, kivarrások és hímes tojások készítése által tudják átadni a néphagyományokat a technika tanóra keretein belül. A válaszadók közül 1 fő úgy gondolja, hogy leginkább úgy tudja belecsempészni, ha párhuzamosan tanítja az ukrán és magyar néphagyományokat.



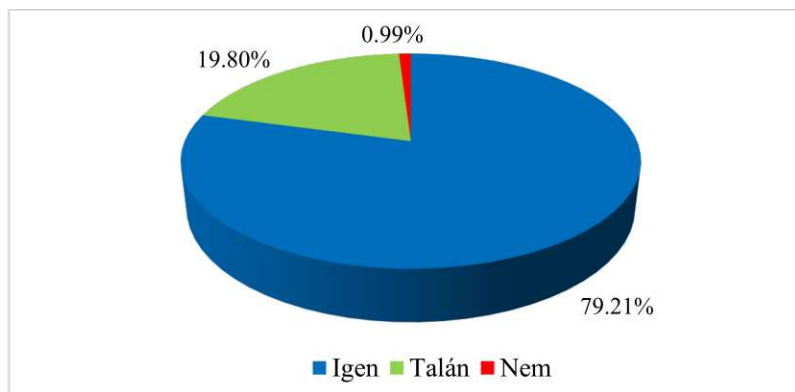
12. sz. ábra. *Hogyan és milyen formában lehet a leginkább belecsempészni a technika tanórába a néphagyományt?*

A továbbiakban azt a kérdést tettük fel a pedagógusoknak, hogy *milyen érdeklődést mutatnak a gyerekek a néphagyományok irányába?* (13. sz. ábra) Hiszen az az egyik legfontosabb szempont, hogy olyan információkat nyújtsunk a gyerekeknek, amelyek felkeltik a figyelmüket, érdeklődésüket. A válaszokból az is kiderült, hogy a néphagyománnyal összefüggésbe hozható témák felkeltik a gyermekek érdeklődését, ugyanis 100 válaszadóból 52 fő úgy gondolja, hogy a gyerekek örömmel fogadnak mindent, ami ezzel kapcsolatos. 48 pedagógus szerint ez egyénenként változó, de a többség érdeklődést mutat iránta.



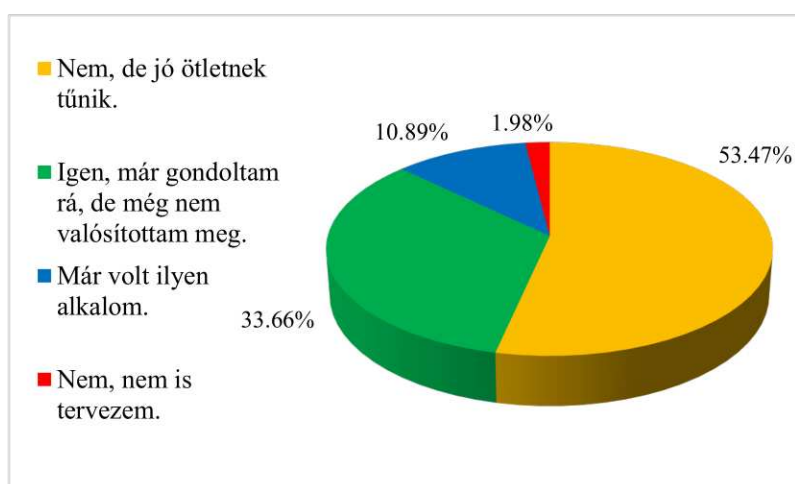
13. sz. ábra. *Milyen érdeklődést mutatnak a gyerekek a néphagyományok irányába?*

A kérdésre, hogy *szükség lenne-e külön népismeret tantárgyra* (14. sz. ábra) 101 főből 80 pedagógus egyértelműen úgy gondolja, hogy igen, 20 pedagógus szerint talán szükség lenne rá és csak 1 pedagógus vélte úgy, hogy nem lenne szükség ilyen tantárgyra.



14. sz. ábra. Ön szerint szükség lenne-e népismeret tantárgyra?

Arra a kérdésre, hogy *Gondolt-e már arra, hogy néphagyományőrző napot szervezzenek az osztályon belül, ahová a szülőket is belevonná?* (15. sz. ábra) 101 pedagógusból 11 fő arról számolt be, hogy az ő iskolájukban már volt is ilyen alkalom. 34 pedagógus már gondolt rá, de még nem valósította meg. 54 pedagógus még nem gondolt ilyenre, de szerinte jó ötletnek tűnik és csak 2 pedagógus adta azt a választ, hogy nem és nem is tervezi.

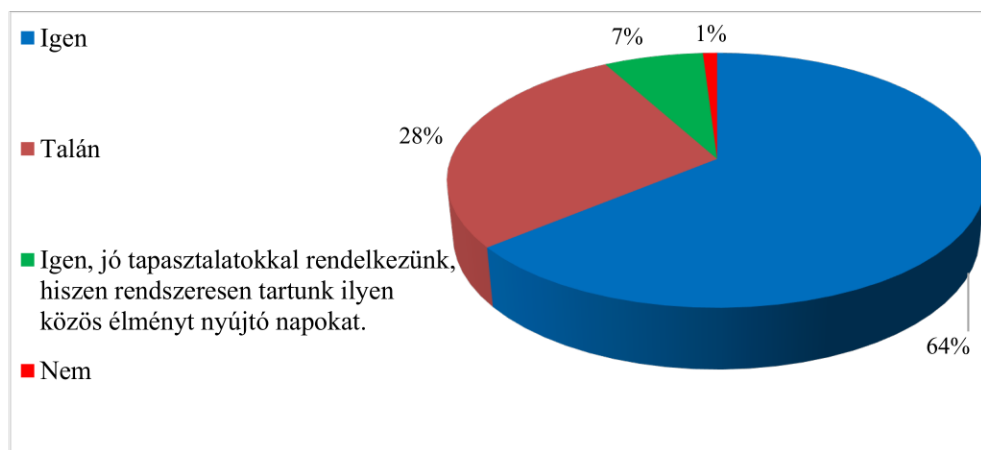


15. sz. ábra. Gondolt-e már arra, hogy néphagyományőrző napot szervezzenek az osztályon belül, ahová a szülőket is belevonná?

Azoknak a pedagógusoknak, akik már szerveztek néphagyományőrző napot, módjukban állt kifejezni, milyen jellegű hagyományőrző napot tartottak már iskolájukban. Egy

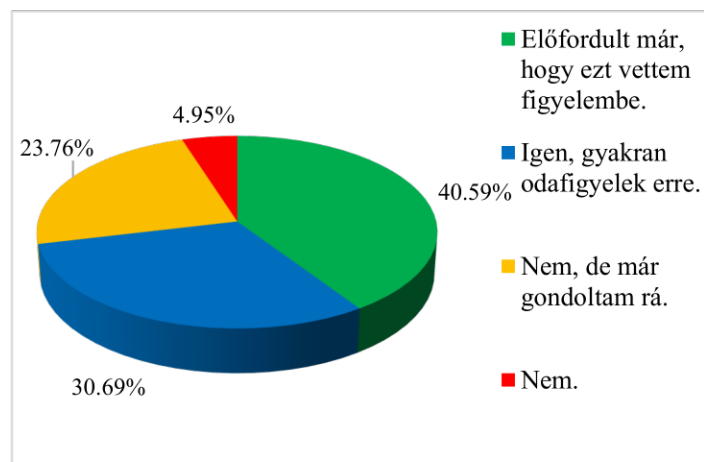
pedagógus arról számolt be, hogy az Együtt Nyugdijas Klubbal karöltve szerveztek múzeumlátogatást a gyerekek számára, ahol bemutatták a régi eszközöket, használati tárgyakat, kipróbálhatták a szövést, fonást. Egy másik pedagógus beszámolója szerint felelevenítették a szüreti hagyományok kapcsán az olyan alkalmakat, mint a szüret, a tengeri hántás, melyek táncházzal zárultak. Szüreti multság keretein belül valósult meg, ahol díszített szekérfogaton, a gyerekekkel énekelve az utcákat járták, szüreti dalokat énekeltek, játékokat játszottak, táncoltak. Egy harmadik válaszadó szerint a néphagyományörzés farsang alkalmával valósult meg. Ezen alkalmon felelevenítették a farsang hangulatát, miután a gyerekek és a felnőttek is beöltöztek maskarába, népi játékokat játszottak, fánkot ettek, végül értékelték a jelmezeket. Egyéb néphagyományörző alkalmak, melyeket a pedagógusok megemlítettek: a tollfosztó, a lakodalmas, a lekvár főzés és az adventi vásár. Látható, hogy inkább munkaalkalmakhoz köthető hagyományokat említettek, amelyek főként ősszel és télen valósultak meg a maguk idején.

A következő kérdés arra irányult, hogy *tapasztalataik alapján érdekelné egy ilyen tematikájú nap a gyerekeket és a szülőket?* (16. sz. ábra) 101 pedagógusból csak 7 szerint igen, mivel van ezzel kapcsolatban jó tapasztalata, hiszen rendszeresen tartanak ilyen közös élményt nyújtó napokat. 64 megkérdezett szerint igen, érdekelné ilyen tematikájú nap a gyerekeket és a szülőket, azonban még nem szerveztek ilyen programot az iskolájukban; 28 fő nem mondott határozott pozitív választ, és 1 fő egyértelmű nemmel válaszolt. Lehangelő az az eredmény, hogy a hagyományörző lehetőségek csak ilyen csekély számban öltenek valóságosan is testet az iskola alsó tagozataiban, holott a tanév során több alkalom is adódik, akár osztályon kívüli tevékenység, vagy közös iskolai programok alkalmával.



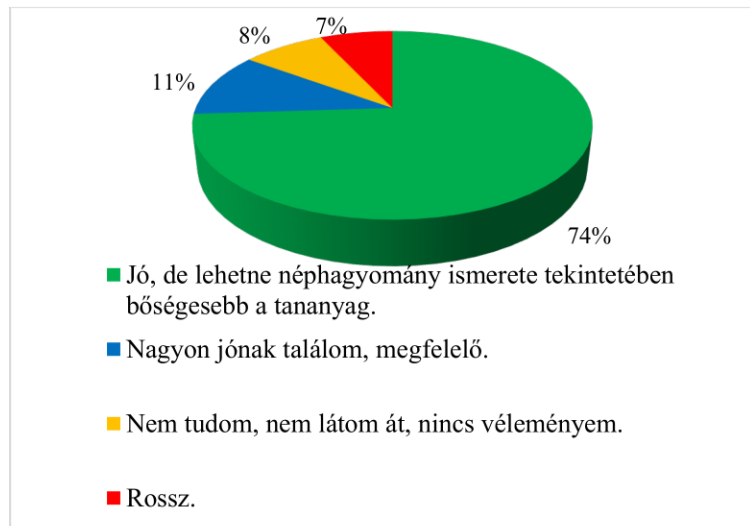
16. sz. ábra. *Tapasztalataik alapján érdekelné egy ilyen tematikájú nap a gyerekeket és a szülőket?*

A tanulás mellett nagyon fontos a szórakozás is, de ha van rá mód, akkor a szórakozást még jobb összehangolni a tanulással, ennek kapcsán kérdeztük meg a pedagógusoktól, hogy *osztálykirándulások alkalmával választanak-e olyan úti célt, amely a tanulók néphagyománnyal kapcsolatos, vagy néprajz ismereteit bővítik?* (17. sz. ábra) 101 válasz érkezett erre a kérdésre, melyből 31 azt tanúsítja, hogy a pedagógusok gyakran odafigyelnek erre, 41 pedagógusnál előfordult már, hogy ezt figyelembe. 24 pedagógusnál még nem valósult meg ilyen, de már gondolt rá. Csupán csak 5 pedagógus adta azt a választ, hogy nem.



17. sz. ábra. *Osztálykirándulások alkalmával választ-e olyan úti célt, amely a tanulók néphagyománnyal kapcsolatos, vagy néprajz ismereteit bővítik?*

A technika tananyaggal kapcsolatban fontosnak tartottuk megtudni, hogy a pedagógusoknak *mi a véleményük a technika tananyag szerkezetéről?* (18. sz. ábra) 101 főből 100 válaszolt erre a kérdésre. A 100 főből sajnos csak 11 pedagógus találja nagyon jónak, megfelelőnek. 74 pedagógus szerint jó, de lehetne néphagyomány ismerete tekintetében bőségebb a tananyag. 8 pedagógus nem látja át, nem tudja illetve nincs véleménye ezzel kapcsolatban. 7 pedagógus gondolja úgy, hogy rossz a technika tananyag szerkezete.



18. sz. ábra. Önnek, mint pedagógusnak mi a véleménye a technika tananyag szerkezetéről?

A technika tananyagára és a néphagyomány kapcsolatára vonatkozott a következő kérdésünk, mely így hangzik: *A technika tananyag Ön szerint milyen mértékben teszi lehetővé a néphagyományokkal való ismerkedést?* (19. sz. ábra) 101 pedagógusból 97 adott választ erre a kérdésre, melyek nagy része negatív jellegű, ugyanis csak 17 személy gondolja úgy, hogy teljes mértékben alkalmas a hagyományok megismerésére, hiszen évszakonként alkalom adódik különféle használati tárgyak, ajándékok, barkácsmunkák készítésére, miközben beszélgethetünk a régi szokásokról, alkalmakról, eljárásokról, amelyek ezekhez kapcsolódnak, főként a tárgyi kultúra megismerése kapcsán. 67 pedagógus szerint kevés lehetőség adódik a néphagyományokkal való megismerkedésre, hiszen ragaszkodni kell a tankönyvhöz, és ott már sokkal több feladat szól a mai modern eljárásoknak az alkalmazásáról, mint a régi népi tárgykészítő, vagy ünnepi tematikához köthető tevékenységekről. 8 pedagógus szerint alig lehet bevonni a hagyományokkal való ismerkedést a technika órákba, mert túl bonyolult és nagyon eszközigényes a régi hagyományos tárgyak elkészítése, ezért ritkán alkalmazzák. 1 pedagógus szerint első osztályban még a biztonságos eszközhasználaton valamint az alapanyagok megkülönböztetésén, rendszerezésén van a hangsúly, de későbbiekben egy-egy órára be lehet csempészni a néphagyományok ismertetését – tanártól függ. 2 pedagógus válaszolta azt, hogy nem tudja, nem látja át, nem ismeri. 1 pedagógus átírná, átalakítani és 1 pedagógus felelte azt, hogy ők nem a tananyag szerint dolgoznak.



19. sz. ábra. A technika tananyag Ön szerint milyen mértékben teszi lehetővé a néphagyományokkal való ismerkedést?

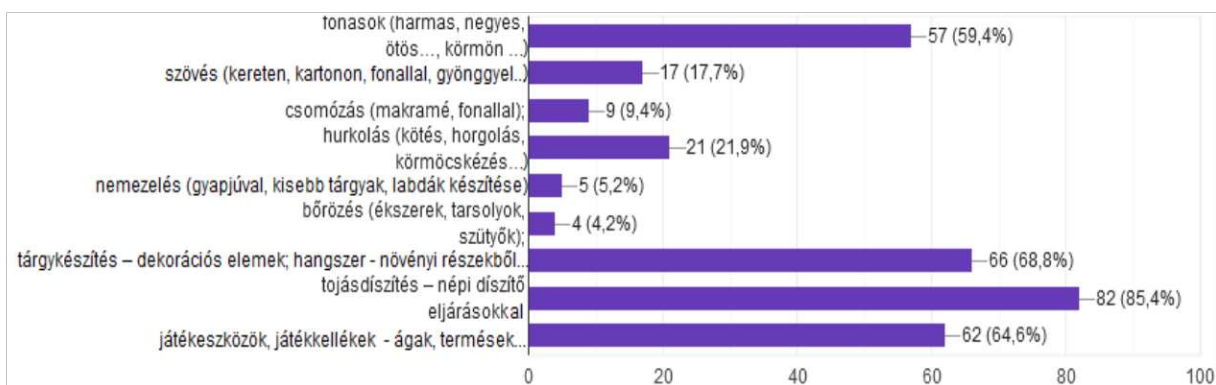
A továbbiakban különféle *tárgykészítő eljárásokat, technikákat* (20. sz. ábra) soroltunk fel, melyek közül a pedagógusoknak be kellett jelölniük, hogy ők melyiket alkalmazzák, egy pedagógus többet is bejelölhetett. 101 főből 96 válaszolt erre a kérdésre.

Technikák:

- tojásdíszítés – népi díszítő eljárásokkal (levélrátétes, karcolt, viaszos, maratott) – 82 pedagógus jelölte;
- tárgykészítés: baba, dekorációs elemek vagy hangszer - növényi részekből (csuhézás, fűzfaág, gyékény, nád, búzaszár, dióhéj, termések stb.) – 66 pedagógus jelölte;
- játékeszközök, játékkellékek – ágak, termések, homok víz, jég, hó, agyag/sár felhasználásával – 62 pedagógus jelölte;
- fonások (hármás, négyes, ötös... körmönfonás, pamuttal, zsinórral, koszorú virágokból, gúzs, gyékény, fűzfa) – 57 pedagógus alkalmazza;
- hurkolás (kötés, horgolás, körmöcskésés) – 21 pedagógus alkalmazza;
- szövés (kereten, kartonon, fonallal, gyönggyel, karikán, karmantyún, növényi részekkel) – 17 pedagógus alkalmazza;
- csomózás (makramé, fonallal) – 9 pedagógus alkalmazza;
- nemezelés (gyapjúval, kisebb tárgyak, labdák készítése) – 5 pedagógus alkalmazza;

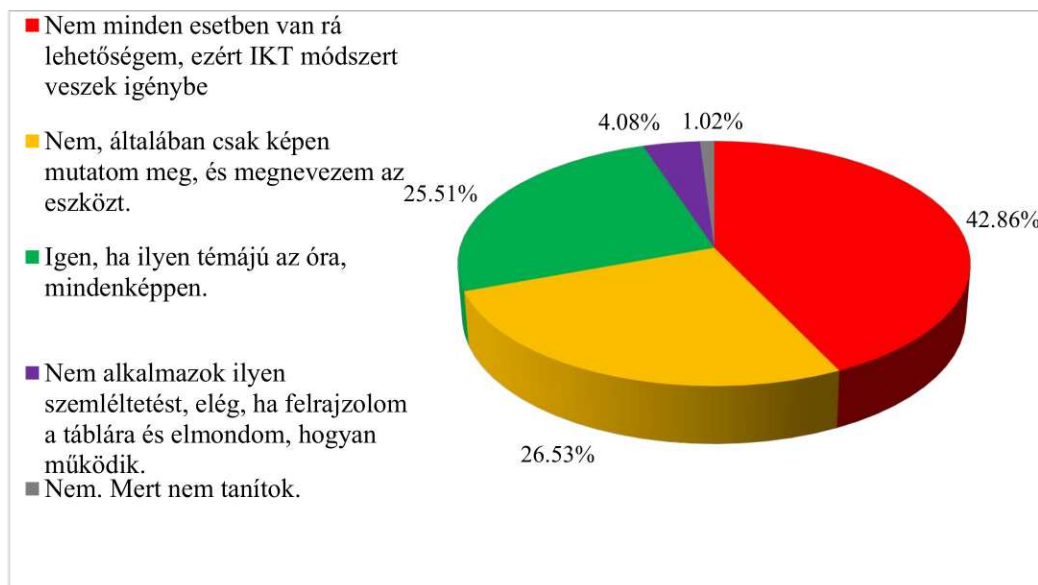
— bőrzés (ékszerek, tarsolyok, szütyők) – 4 pedagógus alkalmazza.

A felsorolt technikák közül a legtöbben a tojásdíszítés, a legkevésbé a bőrzés technikáját alkalmazzák, valószínűleg azért, mert az alapanyaghoz való hozzáférés korlátozott a bőr és gyapjú esetében.



20. sz. ábra. Válassza ki az alábbi felsorolásból, milyen hagyományos tárgykészítő eljárásokat, technikákat alkalmaz (többet is megjelölhet).

A következő kérdés arra irányult, hogy szoktak-e szemléltetőként régi népművészeti vagy használati tárgyakat bevinni az osztályba, hogy a tanulók jobban megértsék a készítés folyamatát, vagy az eszközhasználatot? (21. sz. ábra) 101 főből 98-an válaszoltak erre a kérdésre. 25 pedagógus azt válaszolta, hogy igen, ha ilyen témájú az óra, akkor mindenképp. 26 pedagógus általában csak képen mutatja meg, és megnevezi az eszközt. 42 pedagógus azt a választ adta, hogy „Nem minden esetben van rá lehetőségem, ezért IKT módszert veszek igénybe (pár perces kisfilm segítségével bemutatom a régi eljárásokat és eszközöket, hogy legyen elképzelésük).” 4 pedagógus nem alkalmaz ilyen szemléltetést, hiszen úgy gondolja, elég, ha felrajzolja a táblára és elmondja, hogyan működik. 1 pedagógus azt felelte, hogy nem, mert nem tanít technika tananyagot.



21. sz. ábra. Szokott-e szemléltetőként régi népművészeti vagy használati tárgyakat bevinni az osztályba, hogy a tanulók jobban megértsék a készítés folyamatát, vagy az eszközhasználatot?

Azok a pedagógusok, akik szoktak szemléltetőket bevinni az osztályba, hogy a tanulók jobban megértsék a készítés folyamatát, vagy az eszközhasználatot, lehetőségük volt megnevezni a használt eszközöket, tárgyakat. 21 fő jelölte, hogy melyek ezek a konkrét eszközök: kivarrott, hímzett terítők, magyar népi motívumokat tartalmazó kendők, szőttesek, gereben (9 fő), szövőkeret, szövőszék, varrások, horgolt tárgyak, kötések, talpas guzsaly (8 fő), 4 pedagógus szokott szemléltetőként kézzel készített használati tárgyakat bevinni a gyerekek elé, pl.: nem művészeti tárgyakat, szenes vasalót vagy sarlót. Csuheából készült tárgyak 3 pedagógus említett. Régi népi hangszereket, mint például a kürt 3 pedagógus említett. Vesszőből font használati tárgyakat szintén 3 fő alkalmaz szemléltetőként, de szerepelt a felsorolásban házi pokróc, cserépedény, viseletdarabok is.

3.4. A kutatás eredményeinek elemzése, a következtetések levonása

A kérdőíves felmérés eredményeinek tükrében azt a következtetést lehet levonni, hogy a néphagyományok tananyagba való beillesztése jelentősen fejleszti a tanulók nemzeti identitástudatát, hiszen a válaszok túlnyomó részt alátámasztják, hogy a néphagyomány elengedhetetlen része az identitásfejlesztésnek, hiszen a mai korban ezen keresztül ismerik meg múltjukat, anyanyelvük szépségeit, a népi kultúra értékeit, szokásainkat. Az is kiderül, hogy a pedagógusok identitástudata hivatásukban is megnyilvánul, ami a tanulókra érezhető hatással van, hiszen a saját identitás, a nemzeti hovatartozással kapcsolatos

érzelmi attitűdök és hivatásbeli elkötelezettség a gyermekek identitásfejlesztésére tett célkitűzések kapcsán releváns összefüggést mutat (6-7-8. sz. ábrák eredményeinek összevetése).

Azon feltételezésünk, miszerint a technika órákon számos lehetőség nyílik arra, hogy a pedagógusok néphagyományok által fejlesszék a tanulók identitását – részben igazolódott be, ugyanis arra kérdésre, hogy *a technika tanórák keretein belül milyen mértékben tudja közvetíteni, átadni a néphagyományokat vagy néprajzi ismereteket?* – a pedagógusok közül 80-an azt a választ adták, hogy a technika tanóra keretein belül át tudják adni a néphagyományokat, de ugyanakkor mégsem nyílik sok lehetőség ennek megvalósítására, mivel a tankönyvi korlátok ennek határt szabnak. Ebből azt a következtetést tudjuk levonni, hogy a pedagógusok többsége fontosnak tartja, (80 fő), de mégsem eléggé jól használják ki a technika óra nyújtotta lehetőségeket, mert 67 fő szerint kevés a rendelkezésre álló lehetőség (holott maguk is alakíthatnák ezt a keretet 20%-nyi mértékben).

A kérdőívet kitöltő pedagógusok közül 77 fő egyértelműen fontosnak tartja a tanulók nemzeti identitástudatának fejlesztését és ezt tevékenyen is elősegítik: aktív résztvevői a település ünnepi megemlékezéseinek, az iskola kulturális, ünnepi rendezvényeinek, a jeles napok megünnepléseinek (szüreti bál, adventi készülődés, farsang, húsvéti készülődés, anyák napja, pünkösdi játékok); a tanulók tisztában vannak a magyar szimbólumok jelentésével, ismernek magyarországi és kárpátaljai neves emlékhelyeket, épületeket, tisztában vannak a magyar hagyományok kiemelt emléknappjaival. Mindezek ismeretében elmondható, hogy az a hipotézisünk, miszerint a pedagógusok fontosnak tartják a tanulók nemzeti identitástudatának fejlesztését és ezt különféle módokon segítik elő, beigazolódott.

A néphagyományörzés az iskolákban leginkább nép játékok tanulásában, népi dramatikus hagyományok felelevenítése során, ünnepi megemlékezések, szakkörök formájában, jeles napi rendezvények, kiállítások, vetélkedők által, órákon és órán kívüli foglalkozásokon, illetve szerepek alkalmával valósulnak meg. A technika tantárgy ugyan nyújt számos lehetőséget, és a tanulók ezeket érdeklődéssel is követik, szívesen részt vesznek benne, ám a kihasználtsága ezen lehetőségeknek még fokozható lenne a pedagógusok által, ha több figyelmet szentelnének a részterületek kiaknázására, úgy mint az anyag- és eszközismeret, hagyományos eszközkészítési eljárások, tárgyalkotás, vagy a modellezés témakörei.

Összegzés

Diplomadolgozatunkban a néphagyományok beilleszthetőségét tanulmányoztuk a technika órák kapcsán, valamint annak szerepét a tanulók identitásfejlesztésében, 1-4. osztályban, kárpátaljai magyar iskolák alsó tagozatában. A téma időszerűsége abban áll, hogy a néphagyományok megőrzése és továbbadása nagyon fontos az iskoláskorúak számára, hiszen a hagyományoknak fontos részük van a gyerekek identitásfejlesztésében, nemzeti gyökereik megtartásában. Egyik kiindulópont volt számunkra, hogy a gyerekek külön tantárgyon belül néprajzi ismereteket az iskolában nem tanulnak, ezért úgy véltük megvizsgáljuk, hogy a technika tantárgy milyen és mennyi lehetőséget kínál ezen ismeretek továbbadására, lévén ez egy gyakorlatorientált tárgykör, és így a tárgyi kultúra vonatkozásai, jellegzetességei nagyszerűen beépíthetők a tematikába.

Dolgozatunk elméleti részében ismertetjük a technika tantárgy tartalmát, szerkezeti felépítését, képet alkotunk az Ukrajnában, illetve Magyarországon érvényben lévő technikatanítási gyakorlatról, tananyagszerkezetről, oktatási célkitűzésekről a tantárgy kapcsán. Ismertetjük a néphagyományt és néprajzi ismereteket a technika tantárgyba való beilleszthetőségének lehetőségeit is, alkalmazva a variálható rész által kínált eshetőségeket. Célunk volt bemutatni régióink történelmi múltját, lakossági összetételének változását, a magyarság megmaradásának nehézségeit, valamint az identitás és a néphagyomány kiemelkedően fontos kapcsolatát, vonatkozásait. Bemutatjuk a néphagyomány ismertetés óvodai és iskolai gyakorlatára vonatkozó adatokat, tényeket is. Törekedtünk az elsődleges források felkutatására és ismertetésére.

A dolgozat empirikus kutatásra alapuló fő részében arra kerestük a választ, hogy a kárpátaljai magyar tannyelvű iskolák alsó tagozatában miként vélekednek a pedagógusok a magyar néphagyományról, annak beilleszthetőségéről főként a technika órák tananyagába, valamint a tanulók identitásfejlesztési lehetőségeiről 1-4. osztályban. Kutatásunkat elektronikus kérdőíves felmérési módszerrel végeztük, az eredményeket önállóan elemeztük, 101 reszpondens válaszait alapul véve.

A dolgozatban különféle kreatív megoldásokat, példákkal szemléltetett ötleteket is kínálunk a pedagógusoknak arra, hogy miként lehet alkalmazni a népi kultúra kínálta örökséget a technika órák témakörein belül, ezzel is fejlesztve a diákok nemzeti identitástudatát, érdekesebbé, színesebbé téve a tanórákat.

Biztosak vagyunk benne, hogy pedagógusként az ismereteket és a kapott eredményeket, amelyeket dolgozatunkban összefoglaltunk, hasznosítani fogjuk, illetve ajánljuk mindazon gyakorló pedagógusok figyelmébe, akik mindinkább lehetőséget látnak a készségtárgyak és a hagyományörzés kapcsolatának szélesebb megismerésére, és alkalmazására.

Резюме

У нашій дипломній роботі ми розглянули можливість вивчення народних традицій на уроках техніки, а також відмітили роль культурного надбання нації в розвитку особисточні учнів 1-4 класів угорських шкіл Закарпаття. Актуальність теми полягає в тому, що збереження та передача інформації про культуру, традиції, звичаї народу відіграють важливу роль у формуванні дитячої ідентичності та збереженні їх національного коріння.

У теоретичній частині дипломної роботи ми описуємо зміст та структуру предмету формуємо уявлення про практику його викладання, структуру навчальних програм, цілі освіти, що діють в Україні та Угорщині, пов'язані з даним предметом. Ми також знаходимо можливості вивчення елементів народних традицій та етнографії на уроках техніки, використовуючи варіативну частину.

Нашою метою було показати історичне минуле нашого регіону, зміни у складі населення, труднощі виживання угорців, а також важливі аспекти самобутності та народних традицій, культурної спадщини.

Ми також пропонуємо дані та факти, що стосуються дитячої та шкільної практики змалювання народних традицій, знаходимо та описуємо першоджерела.

В основній частині дипломної роботи, опираючись на емпіричні дослідження, ми прагнули з'ясувати ставлення деяких учителів початкових класів угорськомовних шкіл Закарпаття щодо культури, народних традицій, а найголовніше – включення даної теми до програми вивчення предмету техніки. Наше дослідження проводилось із використанням методу електронного опитування. Результати аналізувалися незалежно, враховуючи відповіді 101 респондента, опитаних протягом декількох років.

Ми впевнені, що як педагоги будемо використовувати та застосовувати знання та результати, які узагальнили в своїй роботі, а також рекомендувати всім практикуючим педагогам, щоб не втратити і постійно підтримувати взаємозв'язок між практичними навичками та збереженням традицій.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Babbie Earl (2017): *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest.

Balogh Roland (2018): *Mennyi a magyar Kárpátalján?* In: *Magyar Hang*, 2018. június 1. 3. szám.

Baksa Brigitta (2015): *Néprajz az iskolában. A néprajzi ismeretek tanításának múltja és jelene*. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest.

Barna Gábor (2011): *Kultúra és identitás*. Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Nemzeti Kulturális Alap, Budapest.

Barsi Ernő (1992): *Néprajz az általános iskola kezdő szakaszában*. OKI Iskolafejlesztési Központ-MKM Felsőoktatási és Kutatási Főosztálya-Budapesti Tanítóképző Főiskola, Budapest.

Bábosik István (1998): *Nemzettudat – nemzeti szocializáció – hazafiság*. In: *Iskolakultúra*, 1998. április, 4. szám.

Csepeli György (2001): *Szociálpszichológia*. Osiris Kiadó, Budapest.

Dupka György (2017): *Kárpátalja magyar művelődéstörténete, Kultúrtörténeti fejezetek Trianontól napjainkig*. INTERMIX Kiadó, Ungvár – Budapest.

Géczi-Laskai Judit (2013): *Kell-e és lehet-e néphagyományt tanítani/ tanulni?* In: *Gyermeknevelés Tudományos Folyóirat*, I. évf., 2. szám.

Igyártó Emese (2016): *A technika tananyag módszertani sajátosságai az iskola alsó tagozatában*. Szakdolgozat. Beregszász.

Kárpáti Árpád (2019): *A közösségi művelődés jó gyakorlatai*. Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézet, Budapest.

Kulbertné Virág, Zs. (1994): *Népi hagyományok felelevenítése az óvodai környezeti nevelésben*. In: *Iskolakultúra*. 1994. január 1., IV. évf., 13. szám.

Maszol Ljudmila Mihajlovna, Haydamaka Anatolij Vasziljovics, Kolotyilo Oksana Mikolajivna (2018): *Művészet, 1. osztály*. Szvit Kiadó, Lemberg.

Maszol Ljudmila Mihajlovna, Haydamaka Anatolij Vasziljovics, Kolotyilo Oksana Mikolajivna (2019): *Művészet 2. osztály*. Bukrek Kiadó, Csernyivci.

Maszol Ljudmila Mihajlovna, Haydamaka Anatolij Vasziljovics, Kolotyilo Oksana Mikolajivna (2020): *Művészet 3. osztály*. Bukrek Kiadó, Csernyivci.

Paládi-Kovács, Attila (2015): *A néphagyomány, a néprajz szerepe a nemzeti önazonosság fennmaradásában*. Studia Barkonum, Újra Ózdért Közhasznú Egyesület, Ózd.

Vasvári Zoltán (1996): *A néprajzi oktatás-nevelés lehetőségei az általános iskolában*. ELTE BTK Néprajz Tanszék Budapest.

V. E. (2016): *Velünk élő értékeink*. In: *Kárpátalja hetilap*, 2016. augusztus 10. 813. szám.

Бібік Надія Михайлівна (2018): *Нова українська школа: поради для вчителя*. Навчально-методичний посібник, Літера ЛТД, Київ.

Гуцан Л.А., Гриценко Л.І., Морін О.Л., Охріменко З.В.; заред. Гуцан Л.А. (2019): *Трудове виховання молодших школярів в умовах реформування початкової освіти: монографія*. Національна академія педагогічних наук України інститут проблем виховання, Київ.

Barna Gábor (2011): *Népi kultúra - nemzeti kultúra - nemzeti identitás. A népi kultúra szerepe a nemzeti kultúra és a magyar identitás megszerkesztésében*. Nemzetközi Magyaraságtudományi Társaság, Budapest. Internetes forrás: <https://mek.oszk.hu/09300/09396/html/01.htm> (Hozzáférés ideje: 2021. 02. 01.)

Bánosi Eszter (2018): *9 régi magyar karácsonyi népszokás, amelyek közül néhányat érdemes felelevenítenünk*. Internetes forrás: <https://jateksziget.hu/blogs/blog/9-regi-magyar-karacsonyi-nepszokas-amelyek-kozul-nehanyat-erdemes-felelevenitenunk> (Hozzáférés ideje: 2021. 05. 01.)

Csókás Adrienn (2013): *A gyermeknek bele kell nőnie a hagyományokba*. Internetes forrás: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-koznevelés/a-gyermeknek-bele-kell-nonie-a-hagyományokba> (Hozzáférés ideje: 2021. 01. 23.)

Dóczi Ilona (2020): *Az identitástudat jelentése*. Internetes forrás: <http://www.magyarrahangolva.hu/az-identitástudat-jelentese/> (Hozzáférés ideje: 2021. 02. 01.)

Faragó Anna Angelika (2016): *A hon- és népismeret oktatás kérdései*. In: *Iskola és Honismeret*. Internetes forrás: <https://honismeret.hu/honismeret-folyoirat/a-hon-es-nepismeret-oktatás-kerdesei>. (Hozzáférés ideje: 2021. 02.05.)

Gál Adél (2014): *Civil szervezetek Kárpátalján: Kárpátaljai Népfőiskolai Egyesület*. Internetes forrás: <https://karpatalja.ma/sorozatok/civil-szervezetek/civil-szervezetek-karpataljan-karpataljai-nepfoiskolai-egyesulet/> (Hozzáférés ideje: 2021. 04.23.)

Hamrák Anna (2009): *A technika és életvitel tantárgy helyzete és fejlesztési feladatai*. Internetes forrás: <https://ofi.oh.gov.hu/technika-es-letvitel-tantargy-helyzete-es-fejlesztési-feladatai?fbclid=IwAR0cLZT2CbOmjxVPTy73mHKEs9mxKbVr2yip5k-sdshIre4R9RDRcJPoFOE> (Hozzáférés ideje: 2021. 04.22.)

Molnár Eleonóra (2013): *Hungarikum Klubok Kárpátalján*. Internetes forrás: <http://karpataljainepfoiskola.com/?p=384> (Hozzáférés ideje: 2021. 04.22.)

Németh-Takács Henrietta (2017): *Októberi hagyományok, népszokások*. Internetes forrás: <https://korkep.sk/cikkek/kultura/2017/10/12/oktoberi-hagyomanyok-nepszokasok/> (Hozzáférés ideje: 2021. 04.29.)

Pásztor Enikő (2019): *Nemzeti nevelés az óvodákban a megváltozott Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja szellemében*. Internetes forrás: http://real.mtak.hu/104880/1/17-Pasztor_Eniko-article-TP-2019-3-4-17.pdf (Hozzáférés ideje: 2021. 02.18.)

Szente Tünde (2018): *Az önazonosság válságától az identitásváltásig*. Alap Art. Internetes forrás: https://alapitajhaz.blog.hu/2018/05/17/az_onazonossag_valsagatol_az_identitasvaltasig (Hozzáférés ideje: 2021. 01.12.)

Tőzsér Anett (2020): *A Kárpát-medencei magyar lakosság identitásának jellemzői, Polgári Szemle*. Internetes forrás: <https://polgariszemle.hu/aktualis-szam/185-muhelytanulmanyok/1126-a-karpat-medencei-magyar-lakossag-identitasanak-jellemzoi> (Hozzáférés ideje: 2021. 01.06.)

Vass Vilmos (2009): *A kompetencia fogalmának értelmezése*. Internetes forrás: <https://ofi.oh.gov.hu/tudastar/hidak-tantargyak-kozott/kompetencia-fogalmanak> (Hozzáférés ideje: 2021. 01.19.)

Váradai Natália (2020): *A „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány főbb programjai és tevékenysége*, In: *GENIUS Jótékonyági Alapítvány*. Internetes forrás: <http://genius-ja.uz.ua/a-genius-jotekonysagi-alapitvany-fobb-programjai-es-tevekenysege.html> (Hozzáférés ideje: 2021. 03. 09.)

Красноступ Ганна Миколаївна (2019): *Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я.* Internetes forrás: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf> (Hozzáférés ideje: 2021. 02.12.)

Порошенко Петро Олексійович (2017): *Про освіту*. Київ. Internetes forrás: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (Hozzáférés ideje: 2021.03.10.)

D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf (Hozzáférés ideje: 2021. 02.13.)

Міністерство освіти і науки України (é.n.): *Навчальні програми для 1-4 класів*. Internetes forrás: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>(Hozzáférés ideje: 2021. 02.10.)

Міністерство освіти і науки України (é.n.): *Нова українська школа*. Internetes forrás: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (Hozzáférés ideje: 2021. 02.10.)

Нова Українська Школа (2017): *Випускник нової школи*. Internetes forrás: <https://nus.org.ua/about/graduate/>(Hozzáférés ideje: 2021. 02.12.)

Освіта.ua (2011): *Трудове виховання в розвитку особистості школяра. Реферат*. Internetes forrás: https://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14886/?fbclid=IwAR3eCPHoMJFzEqTfBNXAQ_ur3hGJR1-AkUgiuIp3-80oSEj2_6-OKUgWjv4 (Hozzáférés ideje: 2021. 04.11.)

Melléklet

Táblázatok jegyzéke

1. sz. táblázat. *A magyarság száma 1910–2001 között (Dupka, 2017)*
2. sz. táblázat. *A válaszadók jelenlegi státusza, végzettség szerint*

Ábrák jegyzéke

1. sz. ábra. *SUMMA 2017 felmérés (Balogh, 2018)*
2. sz. ábra. *Ön milyen tanítási nyelvű iskolában tanult?(Jelölje a legmagasabb iskolai végzettsége szerinti szintig)*
3. sz. ábra. *Milyen szerepet játszik az Ön életében a néphagyomány?*
4. sz. ábra. *Ön szerint az alábbiak közül melyek a fontosabb ünnepek?*
5. sz. ábra. *Milyen nyelvet használ az alább felsorolt élethelyzetekben:*
6. *Ön minek vallja magát? (1 – elsősorban; 2 – másodsorban; 3 – harmadsorban; 4, 5 – végsősorban)*
7. sz. ábra. *Ön fontosnak tartja-e az osztályába járó tanulók nemzeti identitástudatának fejlesztését?*
8. sz. ábra. *Ha a válasz az előző kérdésre igen, akkor mi módon segíti ezt?*
9. sz. ábra. *Ön szerint mennyire fejezik ki a magyar identitástudatot az alább felsorolt szimbólumok?(1-egyáltalán nem; 2- kis mértékben; 3 félig-meddig; 4- jelentős mértékben, 5- teljes mértékben)*
10. sz. ábra. *Az iskolába, ahol tanít, milyen hangsúlyt fektetnek a néphagyományőrzésre?*
11. sz. ábra. *A technika (munka) tanóra keretein belül milyen mértékben tudja közvetíteni, átadni a néphagyományokat vagy néprajzi ismereteket?*
12. sz. ábra. *Hogyan és milyen formában lehet a leginkább belecsempészni a technika tanórába a néphagyományt?*
13. sz. ábra. *Milyen érdeklődést mutatnak a gyerekek a néphagyományok irányába?*
14. sz. ábra. *Ön szerint szükség lenne-e népismeret tantárgyra?*
15. sz. ábra. *Gondolt-e már arra, hogy néphagyományőrző napot szervezzenek az osztályon belül, ahová a szülőket is belevonná?*
16. sz. ábra. *Tapasztalatai alapján érdekelné egy ilyen tematikájú nap a gyerekeket és a szülőket?*

17. **sz. ábra.** *Osztálykirándulások alkalmával választ-e olyan úti célt, amely a tanulók néphagyománnyal kapcsolatos, vagy néprajz ismereteit bővíti?*
18. **sz. ábra.** *Önnek, mint pedagógusnak mi a véleménye a technika tananyag szerkezetéről?*
19. **sz. ábra.** *A technika tananyag Ön szerint milyen mértékben teszi lehetővé a néphagyományokkal való ismerkedést?*
20. **sz. ábra.** *Válassza ki az alábbi felsorolásból, milyen hagyományos tárgykészítő eljárásokat, technikákat alkalmaz (többet is megjelölhet).*
21. **sz. ábra.** *Szokott-e szemléltetőként régi népművészeti vagy használati tárgyakat bevinni az osztályba, hogy a tanulók jobban megértsék a készítés folyamatát, vagy az eszközhasználatot?*

1. sz. melléklet

Kérdőív pedagógusok részére

A néphagyomány beilleszthetősége és identitásfejlesztése technika órákon 1-4. osztályban.

A kérdőív kitöltése kb 25 percet vesz igénybe. Hálásan köszönöm, ha időt szán rá és kitölti!
A kérdőíves kutatás a diplomadolgozatom megírásához szükséges.

Dobos Alexandra/MA tanító szakos hallgató

1. Neme:

- Nő
- Férfi

2. Születési dátuma:

Hónap, nap, év



3. Az Ön anyanyelve:

- Magyar
- Ukrán
- Orosz
- Egyéb...

4. Házastársa anyanyelve (ha van):

- Magyar
- Ukrán
- Orosz

Egyéb...

5. Szülei anyanyelve (külön írja az anyáét és külön az apáét):

Hosszú szöveges válasz

6. Ön milyen nemzetiségűnek vallja magát?

- Magyar
- Ukrán
- Orosz
- Egyéb...

7. Melyik oktatási intézményben dolgozik?

Rövid szöveges válasz

8. Az iskolába betöltött státusza/ beosztása:

Rövid szöveges válasz

9. Hányadik osztályosokat tanít?

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- Egyéb...

10. Hány éve dolgozik pedagógusként?

Rövid szöveges válasz

11. Ön milyen tanítási nyelvű iskolában tanult?(Jelölje a legmagasabb iskolai végzettsége szerinti szintig)

- Általános iskola- magyar
- Általános iskola- ukrán
- Középiskola- magyar
- Középiskola- ukrán
- Szakiskola- magyar
- Szakiskola- ukrán
- Főiskola- magyar
- Főiskola- ukrán
- Egyetem- magyar
- Egyetem- ukrán
- Egyéb...

12. Ön milyen vallású?

- Református
- Katólikus
- Ortodox
- Egyéb...

13. Házastársa vallása (ha van):

- Református
- Katólikus
- Ortodox
- Egyéb...

14. Milyen szerepet játszik az Ön életében a néphagyomány?

- Életvitelemben folyton jelen van (rítusok betartása ünnepeken, böjt, hagyományos ünnepi ételek készítése, ...)
- Igyekszem megőrizni és továbbadni, ezért az életem sok területét befolyásolja.
- Néha jelen van az életemben, de nem különösebben foglalkozom vele.
- Nem játszik semmilyen szerepet.
- Nem tudom, nem válaszolok.

15. Ön szerint az alábbiak közül melyek a fontosabb hagyományos ünnepek?(több válasz is jelölhet)

- Karácsony (dec.25-26)
- Ortodox karácsony (jan.7-8)
- Újév
- Március 15.
- Húsvét
- Pünkösd
- Június 4 – a nemzeti összetartozás napja (Trianoni emléknap)
- Június 28 – ukrán alkotmány napja
- Augusztus 20. (Szt. István ünnepe, államalapítás ünnepe)
- Augusztus 24. (Ukrajna függetlenné válásának napja)
- Október 23 – 1956-os Forradalom és Szabadságharc Emléknapja
- Mikulás napja (dec.6)

16. Mit tekint Ön szülőföldjének?

Hosszú szöveges válasz

17. Mit tekint Ön hazájának?

Hosszú szöveges válasz

18. Milyen nyelvet használ az alább felsorolt élethelyzetekben:

	Magyart	Ukránt	Oroszt	Egyéb
Otthon, családban	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Barátokkal, rokono...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Hivatali ügyek intéz...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Munkahelyen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Szórakozáskor, sza...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Vásárláskor boltba...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Vallása gyakorlása ...	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

19. Ön minek vallja magát? (1-elsősorban; 2-másodsorban; 3-harmadsorban; 4, 5-végső sorban).

	1	2	3	4	5
Magyarnak	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Kárpátaljai mag...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Magyarországi ...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ukrajnai magya...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ukrán állampol...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

20. Mit jelent Önnek _____-nak lenni? (amit az előző válasznál elsőként definiált)
Hogyan határozná meg ezt? Kérem írja le:

Hosszú szöveges válasz

21. Ön szerint milyen szerepe van a néphagyományőrzésnek a tanulók identitásfejlesztésében?

- Elengedhetetlen része az identitásfejlesztésnek, hiszen a mai korban ezen keresztül ismerik meg múltjukat...
- Szerintem nem olyan meghatározó része, hiszen ezek már elavult dolgok.
- Nincs fontos szerepe, a mai korban haladni kell előre, a technikai fejlődés az, aminek hasznát veszik később...
- Egyéb...

22. Ön fontosnak tartja-e az osztályába járó tanulók nemzeti identitástudatának fejlesztését?

- Igen, nagyon fontosnak.
- Jobbára igen, de szerintem fontosabb a tananyag, a tudás elsajátítása.
- Nem igazán.
- Egyáltalán nem.
- Nem tudom, nem válaszolok.

23. Ha a válasz az előző kérdésre igen, akkor mi módon segíti ezt?

	Már a stabil tud...	Gyakran	Ritkán	Évente legalább...	Soha
Ismerik a címer...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Tanórán mesél...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ismerik a Kölcsh...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Szívesen játsza...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Mondókákat, ny...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Néptáncot tanu...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Népzeneét hallg...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ismerik a magy...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ismerik szülőfö...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Részt vesznek ...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Részt vesznek ...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Aktív részesei a...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ismerik, felsoro...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Étkezés előtt, u...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Részt vesznek ...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Szívesen részt ...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Ismerik, meg tu...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

24. Ön szerint mennyire fejezik ki a magyar identitástudatot az alább felsorolt szimbólumok?(1- egyáltalán nem; 2- kis mértékben; 3 félig-meddig; 4- jelentős mértékben, 5- teljes mértékben)

	1	2	3	4	5
A Kölcsey által ...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Petőfi Sándor: ...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A piros-fehér-zö...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A turulmadár	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Rákóczi szobra ...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A magyar szent...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A beregi kereszt...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A dobronyi jelle...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A Honfoglalási ...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Az életfa-motív...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

A magyar Orsz...	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A magyar vizsla	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A cimbalom	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
A munkácsi vár	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

25. Az iskolába, ahol tanít, milyen hangsúlyt fektetnek a néphagyományőrzésre?

- Az iskola komoly feladatának tekinti a magyar hagyományok megtartását, a tanévben minden nagy vallási, ...
- A tanárok igyekeznek alkalmanként belecsempészni a tanórákba, és az iskolai élet egyéb részeibe a népha ...
- Nagyobb ünnepek (karácsony, húsvét) idején megjelenik, de különösebb hangsúlyt nem fektet rá.
- Nem ez képviseli az iskolánkat.
- Nem tudom, nem válaszolok.
- Egyéb...

26. Milyen formában mutatkozik meg a néphagyományőrzés az iskolában?

Hosszú szöveges válasz

27. Tapasztalatai szerint mennyire ismerik a gyerekek a néphagyományokat amikor elkezdik az iskolát?

Hosszú szöveges válasz

28. A technika (munka) tanóra keretein belül milyen mértékben tudja közvetíteni, átadni a néphagyományokat vagy néprajzi ismereteket ?

- Nagy mértékben át tudom adni, törekszem mindig összhangba hozni a munkatevékenységet a néphagyom ...
- Egyes technika órákat nagyon jól összhangba tudom hozni a néphagyománnyal.
- Előfordult már, hogy szó esett a technika órákon néphagyományról, de csak kevés alkalommal tudom a ket ...

A technika órákon sohasem kerül szóba a néphagyomány.

Nem tudom, nem válaszolok.

Egyéb...

29. Hogyan és milyen formában tudja/tudná a leginkább belecsempészni a technika tanórába a néphagyományt?

Hosszú szöveges válasz

30. Milyen érdeklődést mutatnak a gyerekek a néphagyományok irányába?

Örömmel fogadnak mindent, ami ezzel kapcsolatos.

Egyéneként változó, de a többség érdeklődést mutat.

Nem mutatnak különösebb érdeklődést iránta.

31. Ön szerint szükség lenne-e népismeret tantárgyra?

Igen

Nem

Talán

32. Gondolt-e már arra, hogy néphagyományőrző napot szervezzenek az osztályon belül, ahová a szülőket is belevonná?

Már volt ilyen alkalom.

Igen, már gondoltam rá, de még nem valósítottam meg.

Nem, de jó ötletnek tűnik.

Nem, nem is tervezem.

33. Ha Ön már szervezett néphagyományőrző napot írja le néhány mondatban, hogy ez hogyan valósult meg.

Hosszú szöveges válasz

34. Tapasztalatai alapján érdekelné egy ilyen tematikájú nap a gyerekeket és a szülőket?

- Igen, jó tapasztalatokkal rendelkezünk, hiszen rendszeresen tartunk ilyen közös élményt nyújtó napokat.
- Igen
- Nem
- Talán

35. Osztálykirándulások alkalmával választ-e olyan úti célt, amely a tanulók néphagyománnyal kapcsolatos, vagy néprajz ismereteit bővítik?

- Igen, gyakran odafigyelek erre.
- Előfordult már, hogy ezt vettem figyelembe.
- Nem, de már gondoltam rá.
- Nem.

36. Önnek, mint pedagógusnak mi a véleménye a technika tananyag szerkezetéről?

- Nagyon jónak találom, megfelelő.
- Jó, de lehetne néphagyomány ismerete tekintetében bőségesebb a tananyag.
- Nem tudom, nem látom át, nincs véleményem.
- Rossz.

37. A technika tananyag Ön szerint milyen mértékben teszi lehetővé a néphagyományokkal való ismerkedést?

- Teljes mértékben alkalmas a hagyományok megismerésére, hiszen évszakonként alkalom adódik különfél ...
- Kevés lehetőség adódik, hiszen ragaszkodni kell a tankönyvhöz, és ott már sokkal több feladat szól a mai ...
- Alig lehet bevonni a hagyományokkal való ismerkedést a technika órákba, mert túl bonyolult és nagyon esz...
- Egyéb...

38. Válassza ki az alábbi felsorolásból, milyen hagyományos tárgykészítő eljárásokat, technikákat alkalmaz (többet is megjelölhet).

- fonások (hármás, négyes, ötös..., körmön fonás, pamuttal, zsinórral, koszorú virágokból, gúzs, gyékény, fűz ...
- szövés (kereten, kartonon, fonallal, gyönggyel, karikán, karmantyún, növényi részekkel);
- csomózás (makramé, fonallal);
- hurkolás (kötés, horgolás, körmöcskézés);

- nemezelés (gyapjúval, kisebb tárgyak, labdák készítése);
- bőrozés (ékszerek, tarsolyok, szütyők);
- tárgykészítés – baba, dekorációs elemek vagy hangszer - növényi részekből (csuhézás, fűzfaág, gyékény, n...
- tojásdíszítés – népi díszítő eljárásokkal (levélrátétes, karcolt, viaszos, maratott);
- játékeszközök, játékkellékek – ágak, termések, homok víz, jég, hó, agyag/sár felhasználásával.

39. Szokott-e szemléltetőként régi népművészeti vagy használati tárgyakat bevinni az osztályba, hogy a tanulók jobban megértsék a készítés folyamatát, vagy az eszközhasználatot?

- Igen, ha ilyen témájú az óra, mindenképpen.
- Nem, általában csak képen mutatom meg, és megnevezem az eszközt.
- Nem minden esetben van rá lehetőségem, ezért IKT módszert veszek igénybe (pár perces kisfilm segítség ...
- Nem alkalmazok ilyen szemléltetést, elég, ha felrajzolom a táblára és elmondom, hogyan működik.
- Egyéb...

40. Ha az előző kérdésre igennel válaszolt, akkor kérem fejtse ki, hogy szemléltetőként régi népművészeti vagy használati tárgyaként mit szokott bevinni az osztályba?

Hosszú szöveges válasz

41. Hozzájárul-e, hogy az Ön által adott válaszokat felhasználjam diplomadolgozatom tudományos kutatásának eredményeinél, anonim módon?

Igen

Nem

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007718444

Дата перевірки:
05.05.2021 14:13:07 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
05.05.2021 16:26:39 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Dobos-Alexandra

Кількість сторінок: 64 Кількість слів: 18176 Кількість символів: 137202 Розмір файлу: 906.80 KB ID файлу: 1007822288

4.37% Схожість

Найбільша схожість: 1.22% з Інтернет-джерелом (<http://keszeiskola.hu/wp-content/uploads/2014/02/PP-II.-Helyi-tanterv..>)

4.37% Джерела з Інтернету

411

Сторінка 66

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнено

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнено

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Змінені символи

1